

Liiketoiminnan perustutkinto

Liiketoiminnan perustutkinto

Tutkinnon suorittajalla on asiakaslähtöistä liiketoimintaosaamista, viestintä- ja vuorovaikutusosaamista, kielitaitoa sekä talouden hallinnan osaamista. Hän toimii erilaisissa digitaalisissa ympäristöissä ja verkostoituu ammatillisesti. Hänellä on perusvalmiudet yrittäjyyteen ja valmiudet kehittyä lähiesimiestehtäviin. Tutkinnon suorittaneella on valmiudet uusien tuotteiden ja palveluiden sekä asiakaskokemuksen kehittämiseen. Opiskelija voi valintojensa pohjalta hankkia osaamista esimerkiksi seuraavilta alueilta:

- asiakaspalvelu, myynti ja palvelumuotoilu
- kirjanpito, palkanlaskenta, laskutus ja reskontran hoitaminen
- kirjastopalveluissa toimiminen
- projektissa toimiminen ja tapahtumatuotanto
- markkinointiviestintä ja sisällöntuotanto
- henkilöstön tukipalvelut ja logistiikkapalvelut
- finanssipalvelut ja asiakkuuksien hoitaminen
- yritystoiminnan suunnittelu ja yrityksessä toimiminen.

Liiketoiminnan osaajia tarvitaan työelämässä kaikilla eri aloilla. Perustutkinnon suorittaminen mahdollistaa monipuolisesti yrityksen tai muun organisaation työtehtävissä toimimisen. Tutkinnon suorittanut voi työskennellä esimerkiksi asiakaspalvelun ja myynnin, markkinointiviestinnän, palvelumuotoilun, talouden, toimisto- tai kirjastopalvelujen tehtävissä erilaisissa organisaatioissa.

Perusteen nimi	Liiketoiminnan perustutkinto
Määräyksen diaarinumero	OPH-2697-2017
Koulutuskoodit	Liiketoiminnan perustutkinto (331101)
Tutkintonimikkeet	Merkonomi (10059)
Voimaantulo	01.08.2018

SISÄLTÖ

1. Tutkinnon muodostuminen.	1
2. Tutkinnon osat.	4
2.1. Asiakaspalvelu, 20 osp (106374).	4
2.2. Tuloksellinen toiminta, 20 osp (106390).	7
2.3. Työyhteisössä toimiminen, 15 osp (106391).	9
2.4. Asiakkuuksien hoitaminen, 30 osp (106375).	13
2.5. Finanssipalvelut, 30 osp (106376).	15
2.6. Henkilöstön tukipalvelut, 15 osp (106377).	18
2.7. Kirjanpito, 30 osp (106378).	20
2.8. Kirjaston tieto- ja opastamispalvelut, 30 osp (106379).	21
2.9. Kirjastopalveluissa toimiminen, 30 osp (106380).	24
2.10. Laskutus ja reskontra, 15 osp (106381).	27
2.11. Logistiikkapalvelut, 15 osp (106382).	30
2.12. Markkinointiviestintä ja sisällöntuotanto, 30 osp (106383).	31
2.13. Myynti, 30 osp (106384).	34
2.14. Palkanlaskenta, 30 osp (106385).	37
2.15. Palvelumuotoilu, 15 osp (106386).	40
2.16. Projektissa toimiminen, 15 osp (106387).	42
2.17. Tapahtumatuotanto, 15 osp (106388).	44
2.18. Tilinpäätöskirjaukset, 15 osp (106389).	47
2.19. Yritystoiminnan suunnittelu, 15 osp (400008).	48
2.20. Yrityksessä toimiminen, 15 osp (400009).	51
2.21. Työpaikkaohjaajaksi valmentautuminen, 5 osp (400011).	54
2.22. Huippuosaajana toimiminen, 15 osp (400010).	57
2.23. Viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen, 11 osp (400012).	61
2.24. Matemaattis-luonnontieteellinen osaaminen, 6 osp (400013).	121
2.25. Yhteiskunta- ja työelämäosaaminen, 9 osp (400014).	130
3. Arviointiasteikko.	154

1. Tutkinnon muodostuminen

Liiketoiminnan perustutkinnon laajuus on 180 osaamispistettä. Tutkinto muodostuu ammatillisista tutkinnon osista (145 osaamispistettä) ja yhteisistä tutkinnon osista (35 osaamispistettä). Tutkintoon sisältyy kolme pakollista tutkinnon osaa: Asiakaspalvelu, Tuloksellinen toiminta ja Työyhteisössä toimiminen (55 osaamispistettä). Valinnaisuus mahdollistaa erilaiset opintopolut, joissa voi painottua esimerkiksi asiakaspalvelu- ja myyntiosaaminen, taloushallinto-osaaminen tai kirjastopalvelujen osaaminen. Liiketoiminnan perustutkinnon tutkintonimike on merkonomi.

AMMATILLISET TUTKINNON OSAT 145 OSP
Pakolliset tutkinnon osat 55 osp
Asiakaspalvelu, 20 osp, P
Tuloksellinen toiminta, 20 osp, P
Työyhteisössä toimiminen, 15 osp, P
Valinnaiset tutkinnon osat I 55-90 osp
Asiakkuuksien hoitaminen, 30 osp
Finanssipalvelut, 30 osp
Henkilöstön tukipalvelut, 15 osp
Kirjanpito, 30 osp
Kirjaston tieto- ja opastamispalvelut, 30 osp
Kirjastopalveluissa toimiminen, 30 osp
Laskutus ja reskontra, 15 osp
Logistiikkapalvelut, 15 osp
Markkinointiviestintä ja sisällöntuotanto, 30 osp
Myynti, 30 osp
Palkanlaskenta, 30 osp
Palvelumuotoilu, 15 osp
Projektissa toimiminen, 15 osp
Tapahtumatuotanto, 15 osp
Tilinpäätöskirjaukset, 15 osp
Yritystoiminnan suunnittelu, 15 osp
Yrityksessä toimiminen, 15 osp
Valinnaiset tutkinnon osat II 0-35 osp
Työpaikkaohjaajaksi valmentautuminen, 5 osp
Huippuosajana toimiminen, 15 osp
Tutkinnon osa toisesta ammatillisesta perustutkinnosta, ammattitutkinnosta tai erikoisammattitutkinnosta 5-15 osp
<i>Tutkintoon voi sisällyttää tutkinnon osan toisesta ammatillisesta perustutkinnosta, ammattitutkinnosta tai erikoisammattitutkinnosta. Riippumatta sisällytettävän tutkinnon osan laajuudesta, tutkinnon osan laajuus on tässä kohdassa enintään 15 osaamispistettä.</i>
Korkeakouluopinnot 5-15 osp
<i>Tutkinnon osa sisältää ammatillista osaamista tukevia korkeakouluopintoja.</i>
Yhteisten tutkinnon osien osa-alueita, lukio-opintoja tai muita jatko-opintovalmiuksia tukevia opintoja 1-25 osp
Paikallisiin ammattitaitovaatimuksiin perustuva tutkinnon osa 5-15 osp
<i>Tutkinnon osa sisältää työelämän paikallisten tarpeiden mukaista osaamista, joka soveltuu useamman kuin yhden työpaikan tarpeisiin. Koulutuksen järjestäjä nimeää tutkinnon osan työelämän toimintakokonaisuuden pohjalta ja määrittää sille laajuuden osaamispisteinä. Koulutuksen järjestäjä määrittelee ammattitaitovaatimukset ja osaamisen arvioinnin vastaavasti kuin ammatillisissa tutkinnon osissa.</i>

YHTEISET TUTKINNON OSAT | 35 OSP

Viestintä- ja vuorovaikutusosaamisen laajuus on vähintään 11 osaamispistettä, matemaattis-luonnontieteellisen osaamisen laajuus on vähintään 6 osaamispistettä ja yhteiskunta- ja työelämäosaamisen laajuus on vähintään 9 osaamispistettä. Lisäksi yhteisiin tutkinnon osiin tulee sisältyä valinnaisia osaamistavoitteita opiskelijan valitsemasta yhdestä tai useammasta yhteisestä tutkinnon osasta ja tutkinnon osan osa-alueelta tai osa-alueilta siten, että yhteisten tutkinnon osien 35 osaamispisteen laajuus täyttyy.

Viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen, 11 osp, **P**

Matemaattis-luonnontieteellinen osaaminen, 6 osp, **P**

Yhteiskunta- ja työelämäosaaminen, 9 osp, **P**

Yhteisten tutkinnon osien valinnaiset osaamistavoitteet | 9 osp

Yhteisten tutkinnon osien valinnaiset osaamistavoitteet voivat olla tutkinnon perusteissa määrättyjä tai koulutuksen järjestäjän päättämiä muita valinnaisia osaamistavoitteita, jotka tukevat kyseisen tutkinnon osan ja sen osa-alueiden tutkinnon perusteissa määrättyjä tavoitteita. Valinnaisiin osaamistavoitteisiin voidaan sisällyttää myös opiskelijan aiemmin hankkimaa osaamista, joka tukee kyseisen tutkinnon osan ja sen osa-alueiden tutkinnon perusteissa määrättyjä osaamistavoitteita.

2. Tutkinnon osat

2.1. Asiakaspalvelu, 20 osp (106374)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- valmistautua asiakaspalveluun osana asiakaslähtöistä liiketoiminnan kokonaisuutta
- palvella sisäisiä tai ulkoisia asiakkaita eri kanavissa hyödyntäen kielitaitoaan
- edistää omalla työllään asiakastyytyväisyyttä ja myönteistä asiakaskokemusta.

Arviointi

Opiskelija valmistautuu asiakaspalveluun osana asiakaslähtöistä liiketoiminnan kokonaisuutta.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• hankkii tietoa organisaation toimintaympäristöstä• hankkii tietoa organisaation asiakasryhmistä• ymmärtää asiakaslähtöisyyden toimintamallin omassa organisaatiossaan• ymmärtää organisaation palvelukonseptin• valmistautuu palvelutilanteisiin• tunnistaa oman työtehtävänsä merkityksen palvelukonseptin osana
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• hankkii tietoa organisaation toimintaympäristöstä ja kilpailutilanteesta• suunnittelee työtään erilaisten asiakkaiden tarpeita huomioiden• valmistautuu palvelutilanteisiin itsenäisesti• toimii asiakaslähtöisesti• toimii organisaation palvelukonseptin mukaisesti• ymmärtää oman työtehtävänsä merkityksen osana myönteistä asiakaskokemusta
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• hankkii tietoa organisaation toimintaympäristöstä, kilpailutilanteesta ja asiakaslähtöisen liiketoiminnan kokonaisuudesta• valmistautuu vaihteleviin palvelutilanteisiin itsenäisesti• toimii asiakaslähtöisesti ja löytää kehittämiskohteita asiakaslähtöisessä toiminnassa• esittää perusteltuja kehittämissuhteita palvelukonseptiin• ymmärtää oman työtehtävänsä merkityksen osana asiakaslähtöistä liiketoimintaa.

Opiskelija palvelee sisäisiä tai ulkoisia asiakkaita eri kanavissa hyödyntäen kielitaitoaan.

Alakohtainen kielitaidon hallinta suomenkielisillä	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> hoitaa palvelutilanteet tavanomaisissa kanavissa, palvelee asiakkaita suomen kielellä ja selviytyy auttavasti palvelutilanteesta ruotsin kielellä ja yhdellä vieraalla kielellä kertoo omasta suoriutumisestaan palvelutilanteissa huomioi työssään asiakastietoihin liittyvät säädökset ja ohjeet
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> hoitaa palvelutilanteet eri kanavissa, palvelee asiakkaita suomen kielellä ja hoitaa palvelutilanteen ruotsin kielellä ja yhdellä vieraalla kielellä arvioi omaa suoriutumistaan palvelutilanteissa käyttää asiakastietoja työssään huomioiden niihin liittyvät säädökset ja ohjeet
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> hoitaa palvelutilanteet ymmärtäen kokonaispalvelutarpeen, palvelee asiakkaita suomen kielellä ja hoitaa palvelutilanteen joustavasti ruotsin kielellä ja yhdellä vieraalla kielellä hoitaa haasteellisia palvelutilanteita eri kanavissa arvioi omaa suoriutumistaan palvelutilanteissa ja löytää kehittämiskohteita käyttää ennakoivasti asiakastietoja työssään huomioiden niihin liittyvät säädökset ja ohjeet.

Alakohtainen kielitaidon hallinta ruotsinkielisillä	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> hoitaa palvelutilanteet tavanomaisissa kanavissa, palvelee asiakkaita ruotsin kielellä, hoitaa palvelutilanteen suomen kielellä ja selviytyy auttavasti palvelutilanteesta yhdellä vieraalla kielellä kertoo omasta suoriutumisestaan palvelutilanteissa huomioi työssään asiakastietoihin liittyvät säädökset ja ohjeet
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> hoitaa palvelutilanteet eri kanavissa, palvelee asiakkaita ruotsin kielellä, hoitaa palvelutilanteen joustavasti suomen kielellä ja hoitaa palvelutilanteen yhdellä vieraalla kielellä arvioi omaa suoriutumistaan palvelutilanteissa käyttää asiakastietoja työssään huomioiden niihin liittyvät säädökset ja ohjeet
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> hoitaa palvelutilanteet ymmärtäen kokonaispalvelutarpeen, palvelee asiakkaita ruotsin ja suomen kielellä ja hoitaa palvelutilanteen joustavasti yhdellä vieraalla kielellä hoitaa haasteellisia palvelutilanteita eri kanavissa arvioi omaa suoriutumistaan palvelutilanteissa ja löytää kehittämiskohteita käyttää ennakoivasti asiakastietoja työssään huomioiden niihin liittyvät säädökset ja ohjeet.

Alakohtainen kielitaidon hallinta muunkielisillä	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> hoitaa palvelutilanteet tavanomaisissa kanavissa, hoitaa palvelutilanteen suomen tai ruotsin kielellä sekä selviytyy auttavasti palvelutilanteessa yhdellä muulla kielellä kertoo omasta suoriutumisestaan palvelutilanteissa huomioi työssään asiakastietoihin liittyvät säädökset ja ohjeet
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> hoitaa palvelutilanteet eri kanavissa, hoitaa palvelutilanteen suomen tai ruotsin kielellä sekä yhdellä vieraalla kielellä ja selviytyy auttavasti toisella kotimaisella kielellä arvioi omaa suoriutumistaan palvelutilanteissa käyttää asiakastietoja työssään huomioiden niihin liittyvät säädökset ja ohjeet
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> hoitaa palvelutilanteet ymmärtäen kokonaispalvelutarpeen, palvelee asiakkaita suomen tai ruotsin kielellä, hoitaa palvelutilanteen joustavasti toisella kotimaisella kielellä ja yhdellä vieraalla kielellä hoitaa haasteellisia palvelutilanteita eri kanavissa arvioi omaa suoriutumistaan palvelutilanteissa ja löytää kehittämiskohteita käyttää ennakoivasti asiakastietoja työssään huomioiden niihin liittyvät säädökset ja ohjeet.

Alakohtainen kielitaidon hallinta vieraskielisessä koulutuksessa	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> hoitaa palvelutilanteet tavanomaisissa kanavissa, hoitaa palvelutilanteen koulutuskielen lisäksi suomen tai ruotsin kielellä sekä auttaa palvelutilanteessa asiakkaan eteenpäin yhdellä muulla kielellä kertoo omasta suoriutumisestaan palvelutilanteissa huomioi työssään asiakastietoihin liittyvät säädökset ja ohjeet
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> hoitaa palvelutilanteet eri kanavissa, hoitaa palvelutilanteen koulutuskielen lisäksi suomen tai ruotsin kielellä sekä yhdellä muulla kielellä arvioi omaa suoriutumistaan palvelutilanteissa käyttää asiakastietoja työssään huomioiden niihin liittyvät säädökset ja ohjeet
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> hoitaa palvelutilanteet ymmärtäen kokonaispalvelutarpeen, palvelee asiakkaita koulutuskielen lisäksi suomen tai ruotsin kielellä sekä hoitaa palvelutilanteen joustavasti yhdellä muulla kielellä hoitaa haasteellisia palvelutilanteita eri kanavissa arvioi omaa suoriutumistaan palvelutilanteissa ja löytää kehittämiskohteita käyttää ennakoivasti asiakastietoja työssään huomioiden niihin liittyvät säädökset ja ohjeet.

Opiskelija edistää omalla työllään asiakastyytyväisyyttä ja myönteistä asiakaskokemusta.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• selvittää asiakastyytyväisyyteen vaikuttavia tekijöitä omassa työssään• ottaa huomioon myönteisen asiakaskokemuksen merkityksen omassa työssään• hoitaa jälkitoimet ohjeiden mukaisesti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• ymmärtää asiakastyytyväisyyden merkityksen asiakaskohtaisissa• toimii omassa työssään myönteistä asiakaskokemusta edistäen• hoitaa jälkitoimet ohjeiden mukaisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• selvittää asiakaskokemusten vaikutuksia asiakastyytyväisyyteen ja liiketoimintaan• hoitaa jälkitoimet itsenäisesti ja ohjeita noudattaen• seuraa asiakastyytyväisyyttä ja löytää perusteltuja kehittämiskohteita

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä asiakaspalvelutehtävissä. Opiskelija osoittaa alakohtaisen kielitaitonsa asiakaspalvelutilanteessa kielitaustan pohjalta. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.2. Tuloksellinen toiminta, 20 osp (106390)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- kuvata organisaation liiketoimintamallin ja kustannusrakenteen
- selvittää toiminnan tuottoja ja kustannuksia
- laskea toimintaa kuvaavia tunnuslukuja kannattavuuden osatekijät huomioiden.

Arviointi

Opiskelija kuvaa organisaation liiketoimintamallin ja kustannusrakenteen.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">tuntee yhteiskunnan talouden muodostumisentunnistaa oman yksikkönsä tai organisaationsa perusprosessitymmärtää tuloksellisen toiminnan eri näkökulmia huomioiden laadun, kestäväen kehityksen ja vastuullisen liiketoiminnankuvaa ohjattuna oman organisaationsa kustannusrakenteen työvälineohjelmia hyödyntäentunnistaa oman toimintansa vaikutuksen kustannuksiin
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">ymmärtää yhteiskunnan talouden muodostumisenkuvaa oman yksikkönsä tai organisaationsa perusprosessitkuvaa oman organisaationsa prosesseja laadun, kestäväen kehityksen ja vastuullisen liiketoiminnan näkökulmastakuvaa oman organisaationsa kustannusrakenteen työvälineohjelmia hyödyntäentunnistaa oman toimintansa vaikutuksen kustannuksiin ja tulokselliseen toimintaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">ymmärtää yhteiskunnan talouden muodostumisen ja eri toimijoiden roolitesittää oman yksikkönsä tai organisaationsa perusprosessit ja niiden väliset yhteydetarvioi oman organisaationsa prosesseja laadun, kestäväen kehityksen ja vastuullisen liiketoiminnan osaltakuvaa organisaation kustannusrakenteen ja siihen vaikuttavat tekijätarvioi oman toimintansa vaikutukset kustannuksiin ja tulokselliseen toimintaan.

Opiskelija selvittää toiminnan tuottoja ja kustannuksia.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">selvittää organisaation tuottoja ja kustannuksiahankkii tietoa oman organisaationsa tuloksellisen toiminnan suunnittelusta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">ymmärtää organisaation rahavirtojaosallistuu tuloksellisen toiminnan suunnitteluun tai seurantaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">selvittää organisaation rahavirtoja ja rahan tarvettaosallistuu budjetin suunnitteluun ja seurantaanosallistuu talous- ja rahoitussuunnitelman laatimiseen.

Opiskelija laskee toimintaa kuvaavia tunnuslukuja kannattavuuden osatekijät huomioiden.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">tuntee kannattavuuteen vaikuttavia keskeisiä tekijöitä omassa työtehtävässäänymmärtää hinnan muodostumiseen vaikuttavia tekijöitälaatii ohjatusti tuotteen tai palvelun katetuottolaskelman
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">tuntee kannattavuuteen vaikuttavat tekijät omassa organisaatiossaymmärtää hinnan muodostumiseen vaikuttavat tekijätlaatii tuotteelle tai palvelulle katetuottolaskelman
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">laskee ja arvioi kannattavuuden keskeisiä tunnuslukujaosaa arvioida ja vertailla toiminnan kannattavuutta suhteessa toimialan kannattavuuteenymmärtää tuotteen tai palvelun hinnan muutoksen vaikutukset kannattavuuteen.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä toimimalla erilaisissa käytännön työtehtävissä ja selvittäen organisaation toiminnan tuloksellisuutta ja siihen vaikuttavia tekijöitä. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.3. Työyhteisössä toimiminen, 15 osp (106391)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- toimia työorganisaationsa toimintaperiaatteiden mukaisesti ja ymmärtää henkilöstön roolin osana kehittyvää työyhteisöä
- toimia työyhteisön tai tiimin jäsenenä muuttuvissa vuorovaikutustilanteissa
- arvioida omaa työsuoritustaan ja asettaa osaamiselleen kehittämistavoitteita
- verkostoitua ammatillisesti ja kehittää työyhteisön toimintaa
- viestiä työhönsä liittyvistä asioista työvälineohjelmia ja viestintäkanavia käyttäen.

Arviointi

Opiskelija toimii työorganisaationsa toimintaperiaatteiden mukaisesti ja ymmärtää henkilöstön roolin osana kehittyvää työyhteisöä.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• tietää työorganisaationsa toimintaperiaatteet• selvittää työsuhteen ehdot ja työelämän pelisäännöt ja toimii niiden mukaisesti• noudattaa oman työyhteisönsä toimintatapoja• tunnistaa oman roolinsa osana työyhteisön toimintaa ja työhyvinvointia
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• ymmärtää työorganisaationsa toimintaperiaatteet• ymmärtää työsuhteen ehdot ja työelämän pelisäännöt ja toimii niiden mukaisesti• noudattaa oman työyhteisönsä toimintatapoja ja käyttää monipuolisia tiedonhankintakanavia• ymmärtää oman roolinsa ja työnsä merkityksen osana työyhteisön tuloksellista toimintaa ja työhyvinvointia
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• tunnistaa työelämän muutokset ja niiden vaikutukset oman alansa työtehtäviin• ymmärtää työorganisaationsa toimintaperiaatteet ja henkilöstön rooliin organisaation menestystekijänä• ymmärtää työsuhteen ehdot ja työelämän pelisäännöt ja toimii niiden mukaisesti• noudattaa oman työyhteisönsä sovittuja toimintatapoja ja löytää luovia ratkaisuja työyhteisön toiminnan kehittämiseen• hyödyntää monipuolisesti eri tiedonhankintakanavia• ymmärtää oman roolinsa, työnsä merkityksen ja organisaation toimintaperiaatteet osana työyhteisön tuloksellista toimintaa ja työhyvinvointia.

Opiskelija toimii työyhteisön tai tiimin jäsenenä muuttuvissa vuorovaikutustilanteissa.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> tuntee yhdessä toimimisen ja tiimityön periaatteita toimii työyhteisössä sujuvassa vuorovaikutuksessa erilaisten ihmisten kanssa osallistuu avoimesti työyhteisön keskustelu- ja neuvottelutilanteisiin ylläpitää omaa hyvinvointiaan työssä toimii työssään eettisesti sekä työturvallisuus- ja tietoturvaohjeiden mukaisesti noudattaen vaihtoehtoisuusohjeita
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> tekee yhteistyötä eri toimijoiden kanssa muuttuvissa työtilanteissa huomioiden organisaation toimintakulttuurin toimii rakentavasti erilaisissa yhteistyö- ja vuorovaikutustilanteissa osallistuu aktiivisesti organisaation keskustelu- ja neuvottelutilanteisiin ylläpitää omalla toiminnallaan työyhteisön hyvinvointia toimii työssään eettisesti sekä työturvallisuus- ja tietoturvaohjeiden mukaisesti ja viestii noudattaen vaihtoehtoisuusohjeita
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> rakentaa omalla toiminnallaan sujuvaa yhteistyötä eri toimijoiden kesken huomioiden liike-elämän tavat ja organisaation toimintakulttuurin toimii joustavasti ja ratkaisukeskeisesti yhteistyö-, neuvottelu- ja vuorovaikutustilanteissa ja osaa asettua toisen yksilön asemaan edistää omalla toiminnallaan työyhteisön hyvinvointia sekä työturvallisuutta toimii työssään eettisesti sekä työturvallisuus- ja tietoturvaohjeiden mukaisesti ja viestii noudattaen vaihtoehtoisuusohjeita.

Opiskelija arvioi omaa työsuoritustaan ja asettaa osaamiselleen kehittämistavoitteita.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> arvioi omaa työsuoritustaan ja toimintaansa työyhteisössä osallistuu palautekeskusteluun
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> arvioi omaa työsuoritustaan ja toimintaansa työyhteisössä löytää kehittämiskohteita omassa toiminnassaan osallistuu palautekeskusteluihin ja asettaa itselleen kehittämistavoitteita
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> arvioi omaa työsuoritustaan ja toimintansa tuloksellisuutta ottaa vastaan ja antaa rakentavaa palautetta tekee itselleen osaamisen kehittämissuunnitelman ymmärtää itsensä johtamisen ja elinikäisen oppimisen merkityksen työelämässä menestymiselle.

Opiskelija verkostoituu ammatillisesti ja kehittää työyhteisön toimintaa.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">tunnistaa työtehtäväänsä liittyviä sosiaalisia verkostojavalitsee työhönsä sopivan sosiaalisen viestintäkanavan ja luo itselleen ammatillisen profiilinosallistuu jonkun työhönsä liittyvän verkoston toimintaan
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">ylläpitää aktiivisesti ammatillista profiiliaanosallistuu työhönsä liittyviin sosiaalisiin verkostoihin työtehtävänsä edellyttämällä tavallaosallistuu aloitteellisesti työyhteisön kehittämiseen yhdessä muiden kanssa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">hyödyntää toiminnassaan erilaisia ammatillisia verkostojatoimii aloitteellisesti ammatillisissa verkostoissalöytää perusteltuja kehittämiskohteita työyhteisöstä ja vie niitä eteenpäinylläpitää aktiivisesti ammatillista profiiliaan.

Opiskelija viestii työhönsä liittyvistä asioista työvälineohjelmia ja viestintäkanavia käyttäen.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">viestii työhön liittyvistä asioista sekä suullisesti että kirjallisestikäyttää työnsä kannalta keskeisiä tietojärjestelmiä ja työvälineohjelmiakäsittelee ja tuottaa ohjattuna organisaation ohjeistuksen mukaisia asiakirjoja
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">viestii monipuolisesti työhön liittyvistä asioista sekä suullisesti että kirjallisestikäyttää ja hyödyntää joustavasti organisaation tietojärjestelmiä, työvälineohjelmia ja erilaisia digitaalisia kanaviakäyttää viestinnässään eri välineitä turvallisesti ja ohjeiden mukaisestinoudattaa viestinnässä, asiakirjojen laatimisessa, käsittelyssä ja arkistoinnissa organisaation ohjeita
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">viestii kohderyhmän huomioiden työhön liittyvistä asioista sekä suullisesti että kirjallisestivalitsee eri tilanteisiin soveltuvimmat työ- ja viestintävälineet ja hyödyntää niitä monipuolisestihyödyntää viestinnässä luovasti erilaisia digitaalisia kanavianoudattaa viestinnässä, asiakirjojen, rekistereiden ja raporttien laatimisessa, käsittelyssä, arkistoinnissa ja hävittämisessä organisaation ohjeita ja tietoturvaan sekä tietosuojalainsäädäntöön liittyviä ohjeita.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä käytännön työtehtävissä toimimalla työyhteisössä työryhmän tai tiimin jäsenenä ja viestimällä työyhteisölleen tai sidosryhmilleen työvälineohjelmia

ja eri viestintäkanavia käyttäen. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.4. Asiakkuuksien hoitaminen, 30 osp (106375)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- hankkia tietoa toimialasta ja toimipaikan palveluympäristöstä
- suunnitella käytännön myynti- tai palvelutyötään
- hoitaa asiakkuuksia monikanavaisesti
- hyödyntää tietojärjestelmiä työssään.

Arviointi

Opiskelija hankkii tietoa toimialasta ja toimipaikan palveluympäristöstä.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• esittelee asiakaskokemuksiin vaikuttavia osatekijöitä• tuntee toimialan eri toimijoita• tunnistaa oman työnsä merkityksen kannattavan asiakkuuden ja organisaation toiminnan kannalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• ottaa työssään huomioon asiakaskokemuksiin vaikuttavat osatekijät• kartoittaa merkittävimmät kilpailijat tai toimijat• arvioi oman työnsä merkitystä kannattavan asiakkuuden ja organisaation toiminnan kannalta
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• ymmärtää asiakaskokemuksiin vaikuttavat osatekijät ja kehittää omaa toimintaansa nämä huomioiden• kartoittaa merkittävimmät kilpailijat tai toimijat ja analysoi niiden vaikutusta oman organisaation toimintaan• arvioi oman työnsä merkitystä kannattavan asiakkuuden ja organisaation toiminnan kannalta ja arvioi, miten voi vaikuttaa kannattavuuteen.

Opiskelija suunnittelee käytännön myynti- tai palvelutyötään.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• suunnittelee työtään organisaation ohjeiden ja keskeisten tavoitteiden mukaisesti• työskentelee huomioiden erilaiset asiakkuudet ja palvelumallit• noudattaa työhönsä liittyviä sopimuksia
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• suunnittelee työtään organisaation tavoitteiden mukaisesti• työskentelee tavoitteellisesti huomioiden erilaiset asiakkuudet ja palvelumallit• noudattaa työhönsä liittyviä sopimuksia
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• suunnittelee työtään organisaation tavoitteiden mukaisesti kehittämällä omaa toimintaansa• työskentelee huomioiden erilaiset asiakkuudet ja palvelumallit ja kehittää omaa toimintaansa niiden mukaisesti• noudattaa työhönsä ja organisaation toimintaan vaikuttavia sopimuksia.

Opiskelija hoitaa asiakkuuksia monikanavaisesti.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• toimii organisaation palvelu- ja asiakkuusprosessien mukaisesti• osallistuu asiakkuuksien hoitoon• kontakti asiakkaita organisaation ohjeiden mukaisesti• kohtaa asiakkaita eri tilanteissa palvelualltiisti• hoitaa asiakaspalautetilanteita tarpeen mukaan ohjausta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• toimii organisaation palvelu- ja asiakkuusprosessien mukaisesti• hoitaa asiakkuuksia asiakastietoa hyödyntäen• kontakti asiakkaita organisaation ohjeiden ja tavoitteiden mukaisesti• kohtaa asiakkaita eri tilanteissa ratkaisukeskeisesti ja palvelualltiisti• hoitaa asiakaspalautetilanteita
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• toimii organisaation palvelu- ja asiakkuusprosessien mukaisesti itsenäisesti ja tarvittaessa muita ohjaten• hoitaa asiakkuuksia asiakassuhdetta tavoitteellisesti kehittämällä• kontakti asiakkaita oma-aloitteisesti organisaation ohjeiden ja tavoitteiden mukaisesti• kohtaa asiakkaita eri tilanteissa ratkaisukeskeisesti ja palvelualltiisti• hoitaa asiakaspalautetilanteita itsenäisesti ja ohjaten tarvittaessa muita.

Opiskelija hyödyntää tietojärjestelmiä työssään.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• raportoi työstään hyödyntäen sovittua organisaation tietojärjestelmää• seuraa ryhmän jäsenenä toiminnan kannalta keskeisiä tunnuslukuja• huolehtii ohjatusti siitä, että asiakkaille tarkoitettu informaatio on ajantasaista ja heidän saatavillaan• päivittää ohjatusti asiakastietoja tietojärjestelmään organisaation käytänteiden ja tietoturvaohjeistusten mukaisesti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• raportoi työnsä tuloksista hyödyntäen organisaation eri tietojärjestelmiä• seuraa ryhmän jäsenenä toiminnan kannalta keskeisiä tunnuslukuja ja arvioi tuloksellisuutta• huolehtii siitä, että asiakkaille tarkoitettu informaatio on ajantasaista ja saatavilla• päivittää asiakastietoja tietojärjestelmään organisaation käytänteiden ja tietoturvaohjeistusten mukaisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• raportoi työnsä tuloksista hyödyntäen organisaation tietojärjestelmiä monipuolisesti• seuraa ja arvioi organisaatiolle keskeisiä tunnuslukuja ja ymmärtää, kuinka tuloksellisuutta parannetaan• huolehtii itsenäisesti siitä, että asiakkaille tarkoitettu informaatio on ajantasaista ja saatavilla• päivittää itsenäisesti asiakkuustietoja tietojärjestelmään organisaation käytänteiden ja tietoturvaohjeistusten mukaisesti.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä käytännön työtehtävissä hoitamalla asiakkuuksia monikanavaisessa palveluympäristössä. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.5. Finanssipalvelut, 30 osp (106376)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- hankkia tietoa finanssimarkkinoiden toiminnasta ja finanssialan palveluista
- kartoittaa henkilöasiakkaan finanssipalvelujen tarpeita elämänkaaren eri vaiheissa
- esitellä ja myydä asiakkaan tarpeisiin sopivia finanssipalveluja
- hoitaa palvelutilanteen jälkitoimet.

Arviointi

Opiskelija hankkii tietoa finanssimarkkinoiden toiminnasta ja finanssialan palveluista.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• seuraa ohjattuna finanssialaan tai työtehtäviin liittyvää informaatiota ja tiedotteita• hyödyntää ohjatusti omissa työtehtävissä tarvittavaa finanssialaan ja finanssipalveluihin liittyvää perustietoa ja ottaa huomioon niihin liittyviä riskejä• tekee ohjattuna finanssipalveluihin ja työhönsä liittyviä valmisteluja
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• seuraa finanssialaan tai työtehtäviin liittyvää informaatiota ja tiedotteita• hyödyntää omissa työtehtävissä tarvittavaa finanssialaan ja finanssipalveluihin liittyvää perustietoa ja ottaa huomioon niihin liittyviä riskejä• tekee finanssipalveluihin liittyviä valmisteluja
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• hakee itsenäisesti finanssialaan tai työtehtäviin liittyvää informaatiota, tiedotteita ja tilastoja eri lähteistä• hyödyntää oma-aloitteisesti työtehtävissä tarvittavaa finanssialaan ja finanssipalveluihin liittyvää perustietoa ja ottaa huomioon niihin liittyviä riskejä• tekee itsenäisesti ja oma-aloitteisesti finanssipalveluihin liittyviä valmisteluja.

Opiskelija kartoittaa henkilöasiakkaan finanssipalvelujen tarpeita elämänkaaren eri vaiheissa.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• tuntee finanssipalveluiden erilaisia asiakasryhmiä• kartoittaa ohjatusti asiakkaiden tavanomaisia pankki- ja rahoituspalvelu- tai vakuutus- ja eläkepalvelutarpeita• huomioi työtehtävässään finanssipalveluihin liittyvät säädökset, määräykset ja ohjeet
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• tuntee finanssipalveluiden asiakkuuksia ja tavanomaiset asiakasryhmät• kartoittaa asiakkaiden pankki- ja rahoituspalvelu- sekä vakuutus- tai eläkepalvelutarpeita• huomioi työtehtävässään finanssipalveluihin liittyvät säädökset, määräykset ja ohjeet
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• tuntee erilaisia finanssipalveluiden asiakkuuksia ja asiakasryhmiä• kartoittaa erilaisten asiakkaiden pankki- ja rahoituspalvelu- sekä vakuutus- tai eläkepalvelutarpeita elämänkaaren eri vaiheissa• huomioi työtehtävässään finanssipalveluihin liittyvät säädökset, määräykset ja ohjeet.

Opiskelija esittelee ja myy asiakkaan tarpeisiin sopivia finanssipalveluja.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• toimii finanssialan organisaation palvelukonseptin mukaisesti• esittelee asiakkaalle eettisesti finanssipalveluja huomioiden hyötyjä ja riskejä• arvioi omaa suoriutumistaan palvelutilanteissa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• toimii finanssialan organisaation palvelukonseptin mukaisesti• esittelee, neuvoo tai myy asiakkaalle eettisesti ja vastuullisesti finanssipalveluratkaisuja• kertoo asiakkaalle esittelemänsä finanssipalvelun hyödyt ja riskit huomioiden asiakkaan taloudellisen toimeentulon ja turvallisuuden• arvioi omaa suoriutumistaan palvelutilanteissa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• toimii itsenäisesti finanssialan organisaation palvelukonseptin mukaisesti• esittelee, neuvoo tai myy oma-aloitteisesti, eettisesti ja vastuullisesti finanssipalveluratkaisuja• kertoo oma-aloitteisesti ja vastuullisesti asiakkaalle esittelemiensä finanssipalvelujen hyödyt ja riskit huomioiden asiakkaan taloudellisen toimeentulon ja turvallisuuden• arvioi omaa suoriutumistaan palvelutilanteissa ja löytää kehittämiskohteita.

Opiskelija hoitaa palvelutilanteen jälkitoimet.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• ohjaa asiakkaan tarvittaessa lisäpalvelun tarjoajalle tai muulle asiantuntijalle• hoitaa jälkitoimet, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• ohjaa asiakkaan tarvittaessa lisäpalvelun tarjoajalle tai muulle asiantuntijalle sekä hyödyntää asiantuntijaverkostoa• hoitaa ohjeistuksen mukaiset sovitut jälkitoimet tavanomaisissa tilanteissa• arvioi omaa suoriutumistaan jälkitoimien hoitamisessa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• ohjaa asiakkaan tarvittaessa lisäpalvelun tarjoajalle tai muulle asiantuntijalle sekä hyödyntää asiantuntijaverkostoa vaihtelevissa palvelutilanteissa• tekee ohjeistuksen mukaiset sovitut jälkitoimet vaihtelevissa palvelutilanteissa• seuraa asiakastytyväisyyttä ja löytää kehittämiskohteita.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa osaamisensa näytössä työskentelemällä finanssialan palvelutehtävissä tai tekemällä finanssipalveluihin liittyviä myyntiin, asiakaspalvelun tai myyntien tuen työtehtäviä. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.6. Henkilöstön tukipalvelut, 15 osp (106377)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- hoitaa henkilöstön tai muiden tukipalvelujen työtehtäviä
- tuottaa raportteja ja asiakirjoja
- toimia yhteyshenkilönä henkilöstön ja eri yhteistyötahojen välillä.

Arviointi

Opiskelija hoitaa henkilöstön tai muiden tukipalvelujen työtehtäviä.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• hoitaa henkilöstö- tai muita tukipalvelutehtäviä saaden ajoittain ohjausta• avustaa tilaisuuksien tai kokousten järjestelyissä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• hoitaa henkilöstö- tai muita tukipalvelutehtäviä• osallistuu tilaisuuksien ja kokousten suunnitteluun ja toteutuksiin• osallistuu tilaisuuksiin liittyvien materiaalien hankkimiseen tai tuottamiseen
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• hoitaa itsenäisesti henkilöstö- tai muita tukipalvelutehtäviä• suunnittelee ja toteuttaa vastuullisesti tilaisuuksien ja kokouksien järjestelyjä• hoitaa tilaisuuksiin liittyvän tiedottamisen sekä materiaalien hankkimisen tai tuottamisen.

Opiskelija tuottaa raportteja ja asiakirjoja.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• ylläpitää standardin mukaisia asiakirjoja ohjeiden mukaisesti työvälinohjelmia käyttäen• laatii kokouksen esityslistan ja muistion ohjeiden mukaisesti• tuottaa ohjattuna raportteja• arkistoi dokumentteja organisaation ohjeiden mukaisesti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• ylläpitää standardin mukaisia asiakirjoja työvälinohjelmia käyttäen• laatii kokouksen esityslistan ja muistion kokouskäytännön mukaisesti• tuottaa raportteja tai viranomaisilmoituksia ohjeiden mukaisesti soveltuvia järjestelmiä hyödyntäen• osallistuu organisaation viestintään ja erilaisten aineistojen tuottamiseen• ylläpitää organisaation ohjeistuksia• arkistoi dokumentit organisaation ohjeiden mukaisesti.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• tuottaa standardin mukaisia asiakirjoja työvälinohjelmia käyttäen• laatii kokouksen esityslistan ja muistion kokouskäytännön mukaisesti• tuottaa ja tulkitsee raportteja tai viranomaisilmoituksia soveltuvia järjestelmiä hyödyntäen• tuottaa organisaation erilaisiin tilaisuuksiin liittyvää aineistoa ja esitysmateriaalia• ylläpitää organisaation ohjeistuksia ja tiedottaa muutoksista• arkistoi dokumentit organisaation ohjeiden mukaisesti

Opiskelija toimii yhteyshenkilönä henkilöstön ja eri yhteistyötahojen välillä.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• kokoaa ohjattuna organisaation ja eri yhteistyötahojen tarvitsemaa tietoa• osallistuu avustavien palvelujen toteuttamiseen
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• kokoaa organisaation ja eri yhteistyötahojen tarvitsemaa tietoa ja valmistelee aineistoja jatkokäsittelyä varten• palvelee ja avustaa henkilöstöä yhteistyöhön liittyvissä palvelutilanteissa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• kokoaa organisaatiosta eri yhteistyötahojen tarvitsemaa tietoa ja valmistelee raportit eri yhteistyötahojen edellyttämällä tavalla• palvelee ja avustaa henkilöstöä joustavasti ja oma-aloitteisesti yhteistyöhön liittyvissä palvelutilanteissa• toimii yhteyshenkilönä ulkoistettujen palveluiden tai muun yhteistyötahon ja henkilöstön välillä.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä työskentelemällä organisaation henkilöstön tai muissa tukipalvelutehtävissä. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.7. Kirjanpito, 30 osp (106378)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- kirjata tulot, menot ja rahoitustapahtumat taloushallinnon järjestelmää käyttäen
- täsmäyttää tilejä ja laatia tarpeelliset ilmoitukset.

Arviointi

Opiskelija kirjaa tulot, menot ja rahoitustapahtumat taloushallinnon järjestelmää käyttäen.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• tuntee kirjanpitoon vaikuttavan lainsäädännön ja toimii säädösten mukaisesti• käsittelee aineiston tavanomaisissa tilanteissa kirjaamista varten• kirjaa tavanomaiset tulot, menot ja rahoitustapahtumat
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• tuntee kirjanpitoon vaikuttavan lainsäädännön ja toimii säädösten mukaisesti• käsittelee aineiston kirjaamista varten• kirjaa tulot, menot ja rahoitustapahtumat suorite- tai maksuperusteisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• tuntee kirjanpitoon vaikuttavan lainsäädännön ja osaa tulkita sitä työssään• käsittelee oma-aloitteisesti aineiston kirjaamista varten vaihtelevissa ja uusissa tilanteissa• kirjaa itsenäisesti ja oma-aloitteisesti tulot, menot ja rahoitustapahtumat suorite- tai maksuperusteisesti.

Opiskelija täsmäyttää tilejä ja laatii tarpeelliset ilmoitukset.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• osallistuu tilien täsmäyttämiseen• osallistuu alv-laskelman laatimiseen
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• avustaa kuukauden lopussa tarvittavien tilien täsmäytyksessä• laatii alv-laskelman
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• täsmäyttää itsenäisesti kuukauden lopussa tarvittavat tilit• laatii ja tarkistaa alv-laskelman oikeellisuuden• ilmoittaa alv-tiedot verohallinnolle.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä toimimalla liiketoimintaa harjoittavan yrityksen tai muun organisaation kirjanpito-tehtävissä. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.8. Kirjaston tieto- ja opastamispalvelut, 30 osp (106379)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- toimia kirjaston tietopalvelun tehtävissä
- avata ja esitellä erilaisille asiakkaille kokoelmien sisältöjä
- suunnitella ja toteuttaa erilaisia tieto- ja opastamispalvelutilanteita.

Arviointi

Opiskelija toimii kirjaston tietopalvelun tehtävissä.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">tuntee pääpiirteissään oman kokoelman sijoittelun tieto- ja opastamispalveluissatuntee kirjaston kokoelmien aineistolajit eri muodoissaanetsii tietoa oman kirjastonsa kokoelmistakäyttää oman kirjastojärjestelmän perushakutoimintojaavustaa seutu- tai kaukopalveluun liittyvissä työtehtävissä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">hallitsee oman kokoelman sijoittelun tieto- ja opastamispalveluissakäyttää kirjaston kokoelmien aineistolajeja eri muodoissaanetsii tietoa asiakkaille erilaisista tiedonlähteistä ja tietokannoistahyödyntää eri kanavia tietopalvelutehtävissäymmärtää luetteloinnin ja sisällönkuvailun periaatteita asiakkaita palvellessaanarvioi tiedonlähteiden luotettavuutta ja tarkoituksenmukaisuutta lähdekriittisyyden huomioidentekee seutu- ja kaukopalveluun liittyviä työtehtäviä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">hallitsee sujuvasti oman kokoelman sijoittelun tieto- ja opastamispalveluissakäyttää sujuvasti kirjaston kokoelmien aineistolajeja eri muodoissaanetsii tietoa asiakkaille monipuolisesti erilaisista tiedonlähteistä ja tietokannoistakäyttää monipuolisesti eri kanavia tietopalvelutehtävissäsoveltaa luetteloinnin ja sisällönkuvailun periaatteita asiakkaita palvellessaanarvioi tiedonlähteiden luotettavuutta ja tarkoituksenmukaisuutta erilaisissa tilanteissa lähdekriittisyyden huomioidenhoitaa itsenäisesti seutu- ja kaukopalveluun liittyvät työvaiheet.

Opiskelija avaa ja esittelee erilaisille asiakkaille kokoelmien sisältöjä.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">tunnistaa kokoelmien sisältöjä ja auttaa asiakasta löytämään ne tavanomaisissa tilanteissaosallistuu kirjaston kokoelmien esittelyyn
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">hyödyntää kirjallisuuden tai muun kirjaston kannalta keskeisten aineistojen sisällöntuntemustaan tietopalvelutehtävissätuntee kokoelmien sisältöjä ja auttaa asiakasta löytämään neesittelee kirjaston kokoelmiaavaa kirjallisuuden tai muun kirjaston kannalta keskeisen aineiston sisältöjä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">hyödyntää monipuolisesti kirjallisuuden tai muun kirjaston kannalta keskeisten aineistojen sisällöntuntemustaan tietopalvelutehtävissätuntee monipuolisesti kokoelmien sisältöjä ja auttaa asiakasta löytämään ne erilaisissa tilanteissaesittelee kirjaston kokoelmia monipuolisesti eri tavoinavaa kirjallisuuden tai muun kirjaston kannalta keskeisen aineiston sisältöjä eri tavoin.

Opiskelija suunnittelee ja toteuttaa erilaisia tieto- ja opastamispalvelutilanteita.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">tunnistaa yleisimpiä opastuksen kohderyhmiä kirjaston toimintaympäristössätuntee sidosryhmien vastuuhenkilöt ja ohjaa tarvittaessa kirjaston vastuuhenkilön luokseavustaa ryhmän opastustilanteen suunnittelussa ja toteutuksessa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">tunnistaa eri kohderyhmiä kirjaston toimintaympäristössäosallistuu yhteistyöhön eri sidosryhmien kanssa opastustilanteiden suunnittelussa ja toteutuksessatoteuttaa kirjaston tavanomaisia opastustilanteita kirjastopedagogisia menetelmiä hyödyntäen
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">toimii aktiivisesti yhteistyössä eri sidosryhmien kanssa opastustilanteiden suunnittelussa ja toteutuksessahyödyntää opastustilanteita suunnitellessaan ja toteuttaessaan kirjastopedagogisia menetelmiä huomioiden kohderyhmänsuunnittelee ja toteuttaa opastustilanteen ryhmälle.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä työskentelemällä kirjasto- tai tietopalvelun työtehtävissä. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.9. Kirjastopalveluissa toimiminen, 30 osp (106380)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- toimia erilaisissa palvelutehtävissä kirjastoympäristössä
- tarjota kirjaston palveluja erilaisille asiakas- ja sidosryhmille
- toimia kokoelmatyön prosesseissa
- tiedottaa kirjaston palveluista.

Arviointi

Opiskelija toimii erilaisissa palvelutehtävissä kirjastoympäristössä.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• tekee perustehtäviä kirjaston palveluympäristössä• osoittaa työssään ymmärtävänsä kirjastolain merkityksen kirjastopalveluissa• osoittaa työssään ymmärtävänsä muiden kirjastoa koskevien säädösten merkityksen mukaan lukien tekijänoikeus ja tietoturva• käyttää kirjastojärjestelmää• opastaa asiakasta käyttämään muita kirjastolle keskeisiä palveluja tarvitin ajoittain ohjausta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• tekee erilaisia tehtäviä kirjaston palveluympäristössä• osoittaa työssään ymmärtävänsä kirjastolain merkityksen kirjastopalveluissa• osoittaa työssään ymmärtävänsä muun kirjastoa koskevan lainsäädännön merkityksen huomioiden tekijänoikeuden, tietosuojan ja sananvapauden• käyttää kirjastojärjestelmää erilaisissa palvelutehtävissä• opastaa asiakasta käyttämään muita kirjastolle keskeisiä ohjelmistoja, laitteita ja aineistoja
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• tekee monipuolisia tehtäviä kirjaston palveluympäristössä• osoittaa työssään ymmärtävänsä kirjastolain merkityksen kirjastopalveluissa• osoittaa työssään ymmärtävänsä muun kirjastoa koskevan lainsäädännön merkityksen huomioiden tekijänoikeuden, tietosuojan ja sananvapauden• käyttää kirjastojärjestelmää erilaisissa palvelutehtävissä monipuolisesti ja soveltaen• opastaa monipuolisesti asiakasta käyttämään muita kirjastolle keskeisiä ohjelmistoja, laitteita ja aineistoja.

Opiskelija tarjoaa kirjaston palveluja erilaisille asiakas- ja sidosryhmille.

Alakohtainen kielitaidon hallinta suomenkielisillä	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> osallistuu uuden asiakkaan opastamiseen kirjaston palveluihin neuvoo asiakasta tavanomaisiin kirjaston palveluihin, palvelee asiakkaita suomen kielellä ja selviytyy auttavasti palvelutilanteesta ruotsin kielellä ja yhdellä vieraalla kielellä tunnistaa kirjaston keskeiset sisäiset asiakkuudet
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> opastaa uuden asiakkaan kirjaston palveluihin tuntee kirjaston keskeiset palvelut ja tarjoaa niitä eri asiakasryhmille, palvelee asiakkaita suomen kielellä ja hoitaa palvelutilanteen ruotsin kielellä ja yhdellä vieraalla kielellä ohjaa sähköisten palvelujen käyttöön hoitaa kirjaston keskeisiä sisäisiä asiakkuuksia
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> tarjoaa aktiivisesti kirjaston palveluja eri tilanteissa sekä neuvoo tarvittaessa muiden palvelutarjoajien palveluihin, palvelee asiakkaita suomen kielellä ja hoitaa palvelutilanteen joustavasti ruotsin kielellä ja yhdellä vieraalla kielellä opastaa sähköisten palvelujen käytössä hoitaa monipuolisesti kirjaston keskeisiä sisäisiä asiakkuuksia.

Alakohtainen kielitaidon hallinta ruotsinkielisillä	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> osallistuu uuden asiakkaan opastamiseen kirjaston palveluihin neuvoo asiakasta tavanomaisiin kirjaston palveluihin, palvelee asiakkaita ruotsin kielellä, hoitaa palvelutilanteen suomen kielellä ja selviytyy auttavasti palvelutilanteesta yhdellä vieraalla kielellä tunnistaa kirjaston keskeiset sisäiset asiakkuudet
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> opastaa uuden asiakkaan kirjaston palveluihin tuntee kirjaston keskeiset palvelut ja tarjoaa niitä eri asiakasryhmille, palvelee asiakkaita ruotsin kielellä, hoitaa palvelutilanteen joustavasti suomen kielellä ja hoitaa palvelutilanteen yhdellä vieraalla kielellä ohjaa sähköisten palvelujen käyttöön hoitaa kirjaston keskeisiä sisäisiä asiakkuuksia
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> tarjoaa aktiivisesti kirjaston palveluja eri tilanteissa sekä neuvoo tarvittaessa muiden palvelutarjoajien palveluihin, palvelee asiakkaita ruotsin ja suomen kielellä ja hoitaa palvelutilanteen joustavasti yhdellä vieraalla kielellä opastaa sähköisten palvelujen käytössä hoitaa monipuolisesti kirjaston keskeisiä sisäisiä asiakkuuksia.

Alakohtainen kielitaidon hallinta muunkielisillä	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> osallistuu uuden asiakkaan opastamiseen kirjaston palveluihin neuvoo asiakasta tavanomaisiin kirjaston palveluihin, hoitaa palvelutilanteen suomen tai ruotsin kielellä sekä selviytyy auttavasti palvelutilanteessa yhdellä muulla kielellä tunnistaa kirjaston keskeiset sisäiset asiakkuudet
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> opastaa uuden asiakkaan kirjaston palveluihin tuntee kirjaston keskeiset palvelut ja tarjoaa niitä eri asiakasryhmille, hoitaa palvelutilanteen suomen tai ruotsin kielellä sekä yhdellä vieraalla kielellä ja selviytyy auttavasti toisella kotimaisella kielellä ohjaa sähköisten palvelujen käyttöön hoitaa kirjaston keskeisiä sisäisiä asiakkuuksia
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> tarjoaa aktiivisesti kirjaston palveluja eri tilanteissa sekä neuvoo tarvittaessa muiden palvelutarjoajien palveluihin, palvelee asiakkaita suomen tai ruotsin kielellä, hoitaa palvelutilanteen joustavasti toisella kotimaisella kielellä ja yhdellä vieraalla kielellä opastaa sähköisten palvelujen käytössä hoitaa monipuolisesti kirjaston keskeisiä sisäisiä asiakkuuksia.

Alakohtainen kielitaidon hallinta vieraskielisessä koulutuksessa	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> osallistuu uuden asiakkaan opastamiseen kirjaston palveluihin neuvoo asiakasta kirjaston palveluihin, hoitaa palvelutilanteen koulutuskielen lisäksi suomen tai ruotsin kielellä sekä auttaa palvelutilanteessa asiakkaan eteenpäin yhdellä muulla kielellä tunnistaa kirjaston keskeiset sisäiset asiakkuudet
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> opastaa uuden asiakkaan kirjaston palveluihin tuntee kirjaston keskeiset palvelut ja tarjoaa niitä eri asiakasryhmille sekä hoitaa palvelutilanteen koulutuskielen lisäksi suomen tai ruotsin kielellä sekä yhdellä muulla kielellä ohjaa sähköisten palvelujen käyttöön hoitaa kirjaston keskeisiä sisäisiä asiakkuuksia
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> tarjoaa aktiivisesti kirjaston palveluja eri tilanteissa sekä neuvoo tarvittaessa muiden palvelutarjoajien palveluihin, palvelee asiakkaita koulutuskielen lisäksi suomen tai ruotsin kielellä sekä hoitaa palvelutilanteen joustavasti yhdellä muulla kielellä opastaa sähköisten palvelujen käytössä hoitaa monipuolisesti kirjaston keskeisiä sisäisiä asiakkuuksia.

Opiskelija toimii kokoelmatyön prosesseissa.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">osallistuu kokoelman ylläpidon tehtävien hoitamiseenjärjestää kirjastoaineistoja kirjaston ohjeistuksen mukaisestiymmärtää työssään aineistohankinnan keskeiset periaatteet
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">hoitaa kokoelman ylläpidon tehtäviäjärjestää huolellisesti kirjastoaineistoja kirjaston käytäntöjen mukaisestikertoo tarvittaessa asiakkaalle aineistohankinnan keskeiset periaatteet
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">hoitaa kokoelman ylläpidon tehtäviä monipuolisesti ja vastuullisestijärjestää kirjastoaineistoja sekä huolehtii kokoelmien yleisilmeestä ja esillepanosta itsenäisestiarvioi kokoelman poisto- ja täydennystarpeita asiakaslähtöisesti sekä tekee tarvittaessa hankintaehdotuksia.

Opiskelija tiedottaa kirjaston palveluista.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">osallistuu kirjaston perusviestintään kirjaston käytänteiden mukaisestinoudattaa ohjatusti organisaation visuaalisia ja muita viestintään liittyviä ohjeita
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">tiedottaa kirjaston palveluistahuomioi tiedotuksessa sisäiset ja ulkoiset kohderyhmättuntee organisaation visuaalisen sekä muun viestinnällisen ohjeistuksen ja tekee tiedotteita niiden mukaisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">tiedottaa kirjaston palveluista monipuolisestihuomioi tiedotuksessa sisäiset ja ulkoiset kohderyhmät sekä valitsee kohderyhmälle sopivat viestintäkanavattoimii itsenäisesti organisaation visuaalisen ja muiden viestintään liittyvien ohjeistusten mukaisesti.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä kirjasto- tai tietopalvelun työtehtävissä. Opiskelija osoittaa alakohdaisen kielitaitonsa asiakaspalvelutilanteessa kielitaustan pohjalta. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.10. Laskutus ja reskontra, 15 osp (106381)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- hoitaa organisaation laskutusta ja reskontraa
- käyttää työssään rekistereitä, työvälineitä ja sovellusohjelmia
- tarkistaa saapuneet suoritukset ja hoitaa maksukehotuksia.

Arviointi

Opiskelija hoitaa organisaation laskutusta ja reskontraa.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • tuntee organisaation laskujen hyväksymismenettelyn • tarkastaa ohjeiden mukaisesti tilaukset tai lähetteet • tiliöi tapahtuman tai tarkastaa tiliöinnin oikeellisuuden ohjeiden mukaisesti • tuottaa laskuja ohjeiden mukaisesti ja toimittaa ne asiakkaalle • tallentaa laskun tarvittaessa reskontraan ohjeiden mukaisesti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • tuntee organisaation laskujen hyväksymismenettelyn ja toimii sen mukaisesti • tarkastaa tilaukset tai lähetteet selvittäen mahdolliset virheet • tiliöi tapahtuman tai tarkastaa tiliöinnin oikeellisuuden • tuottaa laskuja ja toimittaa ne asiakkaalle taloushallinnon sovellusohjelmia hyödyntäen • tallentaa laskun tarvittaessa reskontraan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • tuntee organisaation laskujen hyväksymismenettelyn ja soveltaa sitä työssään • tarkastaa itsenäisesti tilaukset tai lähetteet selvittäen virhetilanteet • tiliöi tapahtuman tai tarkastaa tiliöinnin oikeellisuuden tehden tarvittavat korjaukset • hoitaa itsenäisesti organisaation laskutusta • tallentaa laskun tarvittaessa reskontraan.

Opiskelija käyttää työssään rekistereitä, työvälineitä ja sovellusohjelmia.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • käyttää työssään joko asiakas-, toimittaja- tai tuoterekisteriä • käyttää tavanomaisia toimiston ja taloushallinnon työvälineitä ja sovellusohjelmia • noudattaa työssään ajantasaisia säädöksiä, määräyksiä ja ohjeita • arkistoi dokumentit organisaation ohjeistuksen mukaisesti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • ylläpitää joko asiakas-, toimittaja- tai tuoterekisteriä • käyttää toimiston ja taloushallinnon työvälineitä ja sovellusohjelmia • noudattaa työssään ajantasaisia säädöksiä, määräyksiä ja ohjeita • arkistoi dokumentit systemaattisesti ja organisaation ohjeistuksia noudattaen
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • ylläpitää itsenäisesti joko asiakas-, toimittaja- tai tuoterekisteriä • hyödyntää vaihtelevissa tilanteissa toimiston ja taloushallinnon työvälineitä ja eri sovellusohjelmia • noudattaa työssään ajantasaisia säädöksiä, määräyksiä ja ohjeita vaihtelevissa tilanteissa • arkistoi dokumentit systemaattisesti ohjeiden ja säädösten mukaisesti.

Opiskelija tarkistaa saapuneet suoritukset ja hoitaa maksukehotuksia.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • tarkistaa saapuneet suoritukset ohjeiden mukaisesti • selvittää ohjattuna maksamattomat laskut taloushallinnon järjestelmistä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • tarkistaa saapuneet suoritukset • selvittää maksamattomat laskut taloushallinnon järjestelmistä • huomioi mahdolliset hyvityslaskut ja alennukset • toimittaa maksukehotukset eteenpäin
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • tarkistaa saapuneet suoritukset • selvittää itsenäisesti maksamattomat laskut taloushallinnon järjestelmistä • huomioi mahdolliset hyvityslaskut ja alennukset • toimittaa maksukehotukset eteenpäin.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä työskentelemällä organisaation laskutuksen ja reskontran työtehtävissä. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.11. Logistiikkapalvelut, 15 osp (106382)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- hoitaa organisaation logistiikan työtehtäviä
- hoitaa logistiseen prosessiin liittyviä dokumentteja
- hankkii työssään tarvittavaa tietoa logistisista palveluista ja eri toimijoista.

Arviointi

Opiskelija hoitaa organisaation logistiikan työtehtäviä.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• ymmärtää logististen toimintojen roolin organisaation toiminnassa• palvelee asiakkaita tavanomaisissa logistiikan työtehtävissä selviytyen palvelutilanteesta auttavasti myös organisaation kannalta tärkeällä vieraalla kielellä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• ymmärtää logististen toimintojen merkityksen osana organisaation kokonaisuutta• palvelee asiakkaita logistiikan työtehtävissä käyttäen myös organisaation kannalta tärkeää vierasta kieltä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• palvelee asiakkaita vaihtelevissa logistiikan työtehtävissä käyttäen myös organisaation kannalta tärkeää vierasta kieltä• osallistuu organisaation logistiikan työtehtävien suunnitteluun ja kehittämiseen• arvioi oman työnsä tuloksellisuutta ja laatua• arvioi organisaation logististen prosessien toimivuutta.

Opiskelija hoitaa logistiseen prosessiin liittyviä dokumentteja.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• tuntee logististen toimintojen tietovirtoja ja käytettäviä dokumentteja• käsittelee työhönsä liittyviä dokumentteja ohjeiden mukaisesti käyttäen myös organisaation kannalta tärkeää vierasta kieltä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• hankkii tietoa logististen toimintojen tietovirroista ja dokumentoinneista• käsittelee ja laatii omaan työtehtäväänsä liittyviä dokumentteja käyttäen myös organisaation kannalta tärkeää vierasta kieltä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• hankkii oma-aloitteisesti tietoa logististen toimintojen tietovirroista ja dokumentoinneista• hoitaa itsenäisesti logistiseen prosessiin liittyviä asiakirjoja ja dokumentteja käyttäen joustavasti myös organisaation kannalta tärkeää vierasta kieltä.

Opiskelija hankkii työssään tarvittavaa tietoa logistisista palveluista ja eri toimijoista.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• selvittää omaan työtehtäväänsä ja toimintaansa liittyviä logistisia tarpeita• hankkii logistisiin palveluihin ja toimijoihin liittyvää tietoa• kartoittaa ohjatusti vaihtoehtoisia palveluntoimittajia
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• hankkii monipuolisesti omaan työtehtäväänsä liittyvää tietoa ja hyödyntää sitä työssään• kartoittaa organisaation logistiseen toimintaan liittyviä palveluntoimittajia• ehdottaa tarvittaessa palveluntoimittajaa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• hankkii oma-aloitteisesti omaan työtehtäväänsä liittyvää tietoa eri lähteistä ja hyödyntää sitä työssään ja tarvittavissa päätöksissä• kartoittaa itsenäisesti vaihtoehtoiset logistiset palvelut ja niiden tuottajat• ehdottaa perustellen sopivia palveluntoimittajia.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä työskentelemällä logistiikan työtehtävissä. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.12. Markkinointiviestintä ja sisällöntuotanto, 30 osp (106383)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- suunnitella markkinointiviestintää ja sisällöntuotantoa
- toteuttaa tavoitteellisia markkinointiviestinnän ratkaisuja
- tuottaa sisältöä ja verkkonäkyvyyttä monikanavaisesti
- seurata viestinnän tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta.

Arviointi

Opiskelija suunnittelee markkinointiviestintää ja sisällöntuotantoa.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• ymmärtää markkinointiviestinnän roolin osana organisaation ydinliiketoimintaa• ymmärtää digitaalisen markkinoinnin merkityksen organisaatiossaan• suunnittelee yhden markkinointiviestinnän toimenpiteen tai suunnittelee sisältöä asiakaslähtöisesti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• ymmärtää markkinointiviestinnän roolin osana organisaation ydinliiketoimintaa• suunnittelee markkinointiviestinnän toimenpiteitä tai sisältöjä asiakaslähtöisesti• hyödyntää digitaalista markkinointia suunnitelmissaan• tekee suunnitelmille budjetin
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• suunnittelee markkinointiviestintää osana organisaation ydinliiketoimintaa• suunnittelee markkinointiviestinnän toimenpiteitä tai sisältöjä asiakaslähtöisesti ja tavoitteellisesti• hyödyntää digitaalista markkinointia suunnitelmissaan• tekee suunnitelmille perustellut budjetit• esittelee suunnitelman työyhteisössään.

Opiskelija toteuttaa tavoitteellisia markkinointiviestinnän ratkaisuja.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• osallistuu suunnitellun markkinointiviestinnän toimenpiteen toteuttamiseen tai sisällön tuottamiseen kustannukset huomioiden• ymmärtää digitaalisen markkinoinnin vaatimukset toteutuksissaan• ottaa työssään huomioon markkinointiin liittyvät säädökset, määräykset ja eettiset periaatteet
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• toteuttaa suunnittelemansa markkinointiviestinnän toimenpiteet tai tuottaa suunnittelemansa sisällöt budjetin huomioiden• toimii digitaalisissa ympäristöissä ohjeiden mukaisesti• ottaa työssään huomioon markkinointiin liittyvät säädökset, määräykset ja eettiset periaatteet
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• toteuttaa suunnittelemaansa markkinointiviestintää ja tuottaa sisältöjä itsenäisesti suunnittelemansa budjetin rajoissa• käyttää työssään monipuolisesti markkinointiviestinnän eri keinoja ja kanavia• toimii digitaalisissa ympäristöissä eri keinojen ja kanavien vaatimukset huomioiden• ottaa työssään huomioon markkinointiin liittyvät säädökset, määräykset ja eettiset periaatteet.

Opiskelija tuottaa sisältöä ja verkkonäkyvyyttä monikanavaisesti.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• toimii organisaationsa viestintästrategian mukaisesti• käyttää digitaalista markkinointiviestinnän välinettä työssään• toteuttaa viestintää osana ryhmää• hyödyntää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan sisällöntuotannossa käyttäen myös englannin kieltä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• toimii organisaationsa viestintästrategian mukaisesti• hyödyntää työssään digitaalisen toimintaympäristön tarjoamia mahdollisuuksia• toteuttaa viestintää sovitusti eri kanavissa• hyödyntää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan huomioiden asiakaskohderyhmän ja käyttäen myös englannin kieltä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• toimii organisaationsa viestintästrategian mukaisesti• hyödyntää työssään digitaalisen toimintaympäristön tarjoamat mahdollisuudet ja käyttää niitä tavoitteellisesti• suunnittelee verkkonäkyvyyttä ja toteuttaa viestintää eri kanavissa yhteistyössä eri toimijoiden kanssa• hyödyntää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan huomioiden eri asiakaskohderyhmät ja käyttäen myös joustavasti englannin kieltä.

Opiskelija seuraa viestinnän tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• hankkii tietoa viestinnän tuloksellisuudesta ja vaikuttavuudesta• hyödyntää yhtä digitaalisen markkinoinnin analysointikeinoja• seuraa valitun viestintätoimenpiteen tuloksia
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• hankkii tietoa viestinnän tuloksellisuudesta ja vaikuttavuudesta• hyödyntää digitaalisen markkinoinnin analysointikeinoja• seuraa valitsemansa viestintätoimenpiteen tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta• ymmärtää markkinoinnin automaation tuomat mahdollisuudet organisaatiossaan• esittelee tuloksia ja liidejä tiimilleen
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• hyödyntää digitaalisen markkinoinnin analysointikeinoja monipuolisesti• seuraa ja arvioi viestintätoimenpiteiden tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta• hyödyntää mahdollisuuksien mukaan markkinoinnin automaatiota organisaatiossaan• raportoi tuloksista ja liideistä työyhteisössään• ideoi viestinnän kehittämistä tulosten perusteella.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä käytännön työtehtävissä suunnitteleamalla ja toteuttamalla organisaationsa markkinointiviestintää sekä sisällön tuottamista eri kohderyhmille.

Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.13. Myynti, 30 osp (106384)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- valmistautua myyntitilanteisiin myyntitavoitteiden mukaisesti
- kontaktoida asiakkaita ja kartoittaa asiakkaan tarpeet
- tarjota ja myydä asiakkaalle sopivia tuote- tai palveluratkaisuja
- hoitaa jälkitoimet.

Arviointi

Opiskelija valmistautuu myyntitilanteisiin myyntitavoitteiden mukaisesti.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">tarkistaa oman toimintaympäristön siisteyden sekä hinta- ja tuotetietojen ajantasaisuudentuntee tuotteiden ja tuoteryhmien sijainnintuntee myynti- ja lisämyyntitavoitteet sekä tuotteiden saatavuudet työryhmän jäsenenäselvittää sopivat käyttöyhteystuotteet ohjeiden mukaanosallistuu palvelupisteen valmisteluun myyntiä varten huomioiden myyvän esillepanonkäyttää toimintaympäristönsä myynnin järjestelmiä, mutta saa ajoittain ohjaustatuntee olennaiset myyntiä koskevat säädökset ja sopimukset sekä yrityskohtaiset ohjeet ja noudattaa niitä työssään
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">tarkistaa oman toimintaympäristön siisteyden, visuaalisen ilmeen sekä hinta- ja tuotetietojen ajantasaisuudentuntee tuotteiden ja tuoteryhmien sijainnin ja huolehtii osaltaan visuaalisesta ilmeestäselvittää myynti- ja lisämyyntitavoitteet sekä saatavuudetselvittää sopivat käyttöyhteystuotteetvalmistelee palvelupisteen myyntiä varten huomioiden myyvän esillepanonkäyttää toimintaympäristönsä myynnin järjestelmiä tietäen myyntitavoitteettuntee olennaiset myyntiin liittyvät säädökset ja sopimukset sekä organisaatiokohtaiset ohjeet ja noudattaa niitä työssään
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">ylläpitää oma-aloitteisesti oman toimintaympäristön siisteyttä, visuaalista ilmettä sekä hinta- ja tuotetietojen ajantasaisuuttatuntee tuotteiden ja tuoteryhmien sijainnin ja huolehtii visuaalisesta ilmeestä itsenäisestiymmärtää myynti- ja lisämyyntitavoitteet sekä tuotteiden tai palveluiden saatavuudet ja kehittää myyntityötään saamansa palautteen mukaisestimyy sopivia käyttöyhteystuotteitavalmistelee palvelupisteen myyntiä varten huomioiden myyvän esillepanonkäyttää organisaation myynnin järjestelmiä sujuvasti huomioiden myyntitavoitteentuntee olennaiset myyntiin liittyvät säädökset ja sopimukset sekä organisaatiokohtaiset ohjeet ja noudattaa niitä työssään.

Opiskelija kontaktoi asiakkaita ja kartoittaa asiakkaan tarpeet.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• kontaktoi asiakkaita• kartoittaa asiakkaan tarpeita
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• kontaktoi asiakkaita aktiivisesti ja oma-aloitteisesti• palvelee asiakasta huomioiden myös muut asiakkaat• kartoittaa kattavasti asiakkaan tarpeet
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• kontaktoi asiakkaita aktiivisesti, tavoitteellisesti ja tuloksellisesti käyttäen hyväkseen asiakastietoa• palvelee asiakasta vaihtelevissa tilanteissa huomioiden myös muut asiakkaat• kartoittaa asiakkaan tarpeet kattavasti ja tavoitteellisesti.

Opiskelija tarjoaa ja myy asiakkaalle sopivia tuote- tai palveluratkaisuja.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• tuntee oman toimintaympäristönsä tärkeimmät tuotteet ja palvelut• ottaa huomioon ajankohtaiset kampanja- ja sesonkituotteet• tuntee ostamiseen ja kaupan päättämiseen vaikuttavia tekijöitä• tarjoaa asiakkaan tarpeeseen sopivan tuotteen tai palvelun• tuntee tilaus- ja toimitusprosessin
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• tuntee oman toimintaympäristönsä tuotteet ja palvelut• ottaa huomioon ajankohtaiset kampanja- ja sesonkituotteet• hyödyntää ostamiseen ja kaupan päättämiseen vaikuttavia tekijöitä• tarjoaa asiakkaan tarpeeseen sopivan tuotteen tai palvelun sekä siihen sopivia käyttöyhteystuotteita käyttäen organisaation suosittelimia myyntitekniikoita• osaa kertoa erilaisista mahdollisista rahoitusratkaisuista• tuntee tilaus- ja toimitusprosessin ja sen vaikutuksen myyntitapahtumaan• päättää kaupan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• tuntee oman toimintaympäristönsä tuotteet ja palvelut laajasti• ottaa huomioon ajankohtaiset kampanja- ja sesonkituotteet• hyödyntää tehokkaasti ostamiseen ja kaupan päättämiseen vaikuttavia tekijöitä• tarjoaa asiakkaan tarpeeseen sopivan tuotteen tai palvelun sekä siihen sopivia käyttöyhteystuotteita ja luo asiakkaalle uusia, asiakaslähtöisiä tarpeita käyttäen erilaisia myyntitekniikoita• osaa kertoa erilaisista mahdollisista rahoitusratkaisuista• tuntee tilaus- ja toimitusprosessin ja huomioi sen vaikutuksen myyntitapahtumaan• päättää kaupan.

Opiskelija hoitaa jälkitoimet.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• käsittelee, välittää ja hoitaa asiakaspalautteita saaden ajoittain ohjausta• osallistuu reklamaation käsittelyyn• tekee sovitut ja ohjeistuksen mukaiset jälkitoimet tavanomaisissa palvelutilanteissa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• käsittelee, välittää ja hoitaa asiakaspalautteita ohjeiden mukaisesti• käsittelee ja hoitaa reklamaation ohjeiden mukaisesti• tekee sovitut ja ohjeistuksen mukaiset jälkitoimet tavanomaisissa palvelutilanteissa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• käsittelee ja hoitaa asiakaspalautteita ohjeiden mukaisesti varmistaen asiakastyytyväisyyden• käsittelee ja hoitaa reklamaation varmistaen asiakastyytyväisyyden• tekee sovitut ja ohjeistuksen mukaiset jälkitoimet haastavissa palvelutilanteissa• kerää aktiivisesti palautteita ja kehitysideoita vieden niitä eteenpäin.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä toimimalla myyntitehtävissä. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.14. Palkanlaskenta, 30 osp (106385)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- hankkia palkanlaskentaan tarvittavat tiedot ja materiaalin
- laskea palkanmaksukaudelta maksettavan palkan
- toimittaa palkkakauden tiedot kirjanpitoa varten.

Arviointi

Opiskelija hankkii palkanlaskentaan tarvittavat tiedot ja materiaalin.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• hankkii palkanlaskentamateriaalin organisaatiosta• selvittää palkanmaksupäivät• tuntee sovellettavan työehtosopimuksen ja muun lainsäädännön pääpiirteet
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• hankkii palkanlaskentamateriaalin organisaatiosta• selvittää palkanmaksupäivät ja muut aikataulut• ottaa huomioon tilanteessa sovellettavan työehtosopimuksen ja muun lainsäädännön
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• hankkii palkanlaskentamateriaalin organisaatiosta• selvittää organisaatiossa käytettävän työehtosopimuksen ja soveltaa sitä• toimii palkanlaskentaan vaikuttavan lainsäädännön mukaisesti ja soveltaa sitä eri tilanteisiin.

Opiskelija laskee palkanmaksukaudelta maksettavan palkan.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • käyttää toimiston ja taloushallinnon tavanomaisia työvälineitä ja sovellusohjelmia • käyttää organisaation palkanlaskentaohjelmaa • noudattaa organisaation ohjeistusta palkanlaskennan tositteiden käsittelystä • tuntee työtehtävään liittyviä säädöksiä ja ohjeita • laskee kuukausi- tai tuntipalkkaisen palkanlaskentakauden tavanomaisen kokonaispalkan, tavanomaiset pidätykset ja maksettavan palkan, mutta saa ajoittain ohjausta • tulostaa tarvittaessa palkanlaskennan tulosteet ohjeiden mukaisesti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • käyttää toimiston ja taloushallinnon työvälineitä ja sovellusohjelmia • käyttää palkanlaskentaohjelmaa • noudattaa organisaation ohjeistusta palkanlaskennan tositteiden käsittelystä • noudattaa säädöksiä ja ohjeita työsuhteesta, palkanlaskennasta ja verotuksesta • valmistelee aineiston palkanlaskentaa varten organisaation ohjeiden mukaisesti • laskee kuukausi- tai tuntipalkkaisen palkanlaskentakauden tavanomaisen kokonaispalkan, tavanomaiset pidätykset ja maksettavan palkan • tulostaa tarvittaessa palkanlaskennan tulosteet
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • käyttää vaihtelevissa tilanteissa toimiston ja taloushallinnon työvälineitä ja sovellusohjelmia • käyttää itsenäisesti palkanlaskentaohjelmaa • soveltaa säädöksiä ja ohjeita työsuhteesta, palkanlaskennasta ja verotuksesta • valmistelee itsenäisesti ja oma-aloitteisesti aineiston palkanlaskentaa varten organisaation ohjeiden mukaisesti • laskee kuukausi- tai tuntipalkkaisen palkanlaskentakauden kokonaispalkan, suorituspalkkiot, luontoisedut ja vuosilomapalkan mukaan lukien sekä kaikki pidätykset ja maksettavan palkan • tulostaa tarvittaessa palkanlaskennan tulosteet.

Opiskelija toimittaa palkkakauden tiedot kirjanpitoa varten.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">toimittaa palkkakauden tiedot kirjanpitoa vartenlaskee ohjattuna palkanlaskentakauden työnantajan sairausvakuutusmaksun
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">toimittaa palkkakauden tiedot kirjanpitoa varten ja arvioi niiden oikeellisuuttalaskee palkanlaskentakauden työnantajan sairausvakuutusmaksun
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">arvioi palkkakauden tietojen oikeellisuuden ja toimittaa tarkistetut palkkakauden tiedot kirjanpitoa vartenlaskee itsenäisesti palkanlaskentakauden työnantajan sairausvakuutusmaksunosallistuu yhdessä kirjanpitäjän kanssa palkkatietojen täsmäyttämiseen kirjanpidon ja palkanlaskennan välillä.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä työskentelemällä palkanlaskennan työtehtävissä. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.15. Palvelumuotoilu, 15 osp (106386)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- rajata asiakasryhmän ja kerätä tietoa sen asiakaskokemuksista
- kuvata valitun asiakasryhmän asiakaspolun eri vaiheet ja kosketuspisteet
- analysoida toimintaa valituissa kosketuspisteissä hyödyntäen asiakasryhmästä kerättyä tietoa
- yhdistää asiakkaiden ja liiketoiminnan tarpeet palvelumuotoilun keinoin.

Arviointi

Opiskelija rajaa asiakasryhmän ja kerää tietoa sen asiakaskokemuksista.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• toimii työssään asiakkaiden parissa• valitsee ohjattuna tietyn asiakasryhmän• osallistuu asiakasryhmän toiminnan kartoittamiseen palvelutilanteissa• havainnoi tai hankkii ohjatusti asiakaskokemustietoa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• toimii asiakaslähtöisesti asiakkaiden parissa• valitsee asiakasryhmän ja ymmärtää sen arvon organisaatiolle• kartoittaa asiakasryhmän toimintaa ja tarpeita palvelutilanteissa• havainnoi ja hankkii asiakaskokemustietoa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• toimii asiakkaiden parissa asiakaslähtöisesti ja innovatiivisesti• valitsee asiakasryhmän ja perustelee sen arvoa organisaatiolle• kartoittaa asiakasryhmän toimintaa, tarpeita ja odotuksia palvelutilanteissa• havainnoi ja hankkii monipuolisesti asiakaskokemustietoa.

Opiskelija kuvaa valitun asiakasryhmän asiakaspolun eri vaiheet ja kosketuspisteet.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• kuvaa oman asiakasryhmänsä asiakaspolun• nimeää kosketuspisteet• toimii oman toimenkuvansa mukaisessa asiakaspolun kosketuspisteessä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• kuvaa oman asiakasryhmänsä asiakaspolun• nimeää kosketuspisteet ja niiden merkityksen asiakasryhmälle• toimii oman toimenkuvansa mukaisissa asiakaspolun eri kosketuspisteissä asiakaslähtöisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• kuvaa oman asiakasryhmänsä asiakaspolun itsenäisesti• nimeää tärkeimmät kosketuspisteet ja niiden merkityksen asiakasryhmälle• toimii eri kanavissa ja oman asiakaspolun eri kosketuspisteissä havainnoiden tai hankkien asiakaskokemustietoa• toimii työssään innovatiivisesti ja asiakaslähtöisesti.

Opiskelija analysoi toimintaa valituissa kosketuspisteissä hyödyntäen asiakasryhmästä kerättyä tietoa.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> osallistuu kehityskohteen määrittelyyn ideoi ratkaisuja valittuun kehityskohteeseen osallistuu ratkaisujen arviointiin osallistuu toteuttamiskelpoisen ratkaisun valintaan
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> määrittää kehityskohteen ja sille tavoitteen ideoi ratkaisuja havaitsemiinsa kehityskohteisiin arvioi omia ratkaisujaan valitsee toteuttamiskelpoisen ja arvoa tuottavan ratkaisun
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> määrittää kehityskohteita ja niille tavoitteet ideoi innovatiivisia ratkaisuja havaitsemiinsa kehityskohteisiin arvioi ja perustelee omia ratkaisujaan valitsee ja esittää toteuttamiskelpoisen ja arvoa tuottavan ratkaisun.

Opiskelija yhdistää asiakkaiden ja liiketoiminnan tarpeet palvelumuotoilun keinoin.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> osallistuu sovitun kosketuspisteen kehittämiseen huomioiden asiakkaiden ja liiketoiminnan tarpeet
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> testaa ja kehittää sovittua kosketuspistettä huomioiden asiakkaiden ja liiketoiminnan tarpeet kerää palautetta testaussuunnitelman mukaisesti kehittämistoimien hyödyllisyydestä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> testaa ja kehittää itsenäisesti sovittua kosketuspistettä huomioiden asiakkaiden ja liiketoiminnan tarpeet kerää palautetta testaussuunnitelman mukaisesti kehittämistoimien hyödyllisyydestä uudistaa palveluja saamansa palautteen pohjalta.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä toimimalla asiakaspalvelutehtävissä kehittämällä asiakas- tai palvelukokemusta. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.16. Projektissa toimiminen, 15 osp (106387)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- laatia pienimuotoisen projektisuunnitelman
- laatia ja hallinnoida projektin asiakirjoja
- viestiä projektista eri sidosryhmille

- seurata ja arvioida projektin toteutumista.

Arviointi

Opiskelija laatii pienimuotoisen projektisuunnitelman.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • osallistuu projektisuunnitelman laatimiseen
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • laatii pienimuotoisen projektisuunnitelman • osaa kartoittaa projektin tarvitsemia taloudellisia ja muita resursseja
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • osaa kartoittaa ja arvioida projektin tarvitsemia taloudellisia ja muita resursseja • laatii ja esittelee projektisuunnitelman.

Opiskelija laatii ja hallinnoi projektin asiakirjoja.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • avustaa asiakirjojen ja raporttien laadinnassa • käyttää projektinhallinnan työkaluja, mutta saa välillä ohjausta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • laatii projektin asiakirjoja • käyttää itsenäisesti tavanomaisia projektinhallinnan työkaluja
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • laatii ja hallinnoi projektin asiakirjoja • hyödyntää tehokkaasti projektinhallinnan työkaluja.

Opiskelija viestii projektista eri sidosryhmille.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • avustaa projektin viestintätehtävissä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • osallistuu projektissa tarvittavan viestinnän suunnitteluun • hoitaa projektin viestinnän työtehtäviä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • viestii itsenäisesti projektista viestintäsuunnitelman mukaisesti • arvioi viestinnän vaikuttavuutta eri kohderyhmille.

Opiskelija seuraa ja arvioi projektin toteutumista.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">osallistuu projektin etenemisen seurantaankäyttää projektin raportoinnin työkaluja
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">seuraa projektin etenemistä, kerää palautetta ja kokoaa tuloksiaesittelee havainnollisesti hankkeen tuloksia raportoinnin työkaluja hyödyntäen
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">arvioi monipuolisesti projektin toimintaa, tuloksia ja tavoitteiden toteutumista projektityökaluja hyödyntäenlaatii tulosten pohjalta projektille kehittämisehdotuksia.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä työskentelemällä projektissa. Opiskelija osaa kuvata projektin ja sen tavoitteet sekä oman roolinsa projektissa. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.17. Tapahtumatuotanto, 15 osp (106388)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- ideoida toimintaympäristöön soveltuvia tapahtumia
- tehdä toteuttamiskelpoisen suunnitelman ja budjetin
- verkostoitua ja etsiä sopivia yhteistyökumppaneita
- viestiä ja tiedottaa tapahtumasta
- toteuttaa tapahtuman tai sen osan oman roolinsa mukaisesti
- arvioida tapahtuman onnistumista.

Arviointi

Opiskelija ideoi toimintaympäristöön soveltuvia tapahtumia.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">on mukana ideoimassa tapahtumaa organisaation tavoitteet huomioiden
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">ideoi toimintaympäristöön soveltuvia tapahtumia organisaation tavoitteet huomioidenperustelee tapahtumille tarkoituksen ja tavoitteen
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">ideoi aktiivisesti erilaisia tapahtumia organisaation tavoitteet huomioidenperustelee tapahtumien tarkoituksen ja tavoitteet huomioiden kohderyhmät sekä toimintaympäristön.

Opiskelija tekee toteuttamiskelpoisen suunnitelman ja budjetin.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• on mukana laatimassa tapahtuman suunnitelmaa• selvittää tapahtuman budjetin• selvittää ohjatusti tapahtumaan liittyvät säädökset sekä turvallisuus- ja lupa-asiat
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• laatii suunnitelman pienimuotoiselle tapahtumalle• osallistuu tapahtuman budjetin laadintaan• selvittää tapahtumaan liittyvät säädökset sekä turvallisuus- ja lupa-asiat
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• laatii toteutussuunnitelman tapahtumalle• osallistuu tapahtuman budjetin laadintaan• varmistaa, että suunnitelmassa on huomioitu tapahtumaan liittyvät säädökset sekä turvallisuus- ja lupa-asiat.

Opiskelija verkostoituu ja etsii sopivia yhteistyökumppaneita.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• ymmärtää verkostoitumisen merkityksen ja tarpeellisuuden tapahtuman toteuttamiselle• tunnistaa yleisimmät tapahtumalle soveltuvat yhteistyökumppanit
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• on mukana kartoittamassa tapahtumalle sopivia yhteistyökumppaneita• osallistuu tapahtumaan liittyvän olemassa olevan verkoston toimintaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• kartoittaa tapahtumalle sopivia yhteistyökumppaneita• verkostoituu ja toimii yhteistyökykyisesti yhteistyökumppaneiden kanssa.

Opiskelija viestii ja tiedottaa tapahtumasta.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">osallistuu tapahtumatiedotukseen huomioiden kohderyhmätlaatii viestintämateriaalia ohjeiden mukaisestikäyttää ohjattuna viestinnässä ja tiedottamisessa vähintään yhtä kanavaa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">tiedottaa tapahtumasta ohjeiden mukaisesti huomioiden kohderyhmäthuomioi viestintämateriaalin laadinnassa organisaation mahdollisen visuaalisen ilmeenosallistuu tapahtuman viestintään ja tiedottamiseen eri kanavissa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">toimii aktiivisesti tapahtumatiedotuksen eri osa-alueilla huomioiden kohderyhmätosallistuu monipuolisesti tapahtuman viestintään ja tiedotukseenkäyttää tapahtuman ja kohderyhmän kannalta tarkoituksenmukaisia viestintäkanavia.

Opiskelija toteuttaa tapahtuman tai sen osan oman roolinsa mukaisesti.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">osallistuu tapahtuman toteuttamiseen tehtäväksiannon mukaisestiosallistuu tapahtuman jälkitoimiin tehtäväksiannon mukaisesti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">osallistuu aktiivisesti tapahtuman toteuttamiseen tehtäväksiannon mukaisestiosallistuu oma-aloitteisesti tapahtuman jälkitoimiin tehtäväksiannon mukaisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">toteuttaa tapahtuman tai osallistuu tapahtuman toteuttamiseen työryhmän vastuullisena jäsenenähuolehtii itsenäisesti tapahtuman jälkitoimista tehtäväksiannon mukaisesti.

Opiskelija arvioi tapahtuman onnistumista.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">osallistuu tapahtuman toteutumisen arviointiin
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">arvioi tapahtuman toteutumista ja tuloksellisuuttaarvioi omaa osuuttaan tapahtuman suunnittelussa ja toteuttamisessa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">arvioi monipuolisesti tapahtuman toteutumista suhteessa tavoitteisiinesittää kehittämiskohteita tapahtumien suunnitteluun ja toteuttamiseenarvioi omia vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan tapahtuman suunnittelussa ja toteuttamisessa.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä toimimalla tapahtumatuotannon tehtävissä. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.18. Tilinpäätöskirjaukset, 15 osp (106389)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- tarkistaa kirjanpidon
- laatia tilinpäätöksen jaksotukset ja poistot huomioiden.

Arviointi

Opiskelija tarkistaa kirjanpidon.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">tarkistaa kirjanpidon ohjeiden mukaisestihuomioi ohjatusti työssään kirjanpitoon vaikuttavan lainsäädännön
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">tarkistaa kirjanpidon huomioiden tilien täsmäytykset ja tilien sisällöthuomioi työssään kirjanpitoon vaikuttavan lainsäädännön
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">tarkistaa kirjanpidon huomioiden tilien täsmäytykset ja tilien sisällöthuomioi työssään kirjanpitoon vaikuttavan lainsäädännöntekee tarvittavat korjaukset (muistiotositteet).

Opiskelija laatii tilinpäätöksen jaksotukset ja poistot huomioiden.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• huomioi tilinpäätöksen vaikuttavan lainsäädännön• tekee tarvittaessa jaksotukset• tekee ohjattuna tarvittaessa poistokirjaukset• tekee ohjattuna tarvittaessa varaston muutoskirjaukset• tuottaa kirjanpito-ohjelmasta tarvittavat raportit ja liitetiedot• sulkee ohjattuna tilikauden kirjanpito-ohjelmassa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• huomioi tilinpäätöksen vaikuttavan lainsäädännön• tekee tarvittaessa jaksotukset• tekee tarvittaessa poistokirjaukset• tekee tarvittaessa varaston muutoskirjaukset• tuottaa kirjanpito-ohjelmasta tarvittavat raportit ja liitetiedot• sulkee tilikauden kirjanpito-ohjelmassa.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• huomioi tilinpäätöksen vaikuttavan lainsäädännön• tekee tarvittaessa itsenäisesti jaksotukset• tekee tarvittaessa itsenäisesti poistokirjaukset• tekee tarvittaessa itsenäisesti varaston muutoskirjaukset• tuottaa itsenäisesti kirjanpito-ohjelmasta tarvittavat raportit ja liitetiedot• sulkee itsenäisesti tilikauden kirjanpito-ohjelmassa

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä työskentelemällä organisaation tilinpäätöstehtävissä. Organisaatio voi myös olla mikroyritys tai pieni yhdistys. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.19. Yritystoiminnan suunnittelu, 15 osp (400008)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- arvioida omia vahvuuksia ja osaamistaan
- etsiä ja ideoida liiketoimintamahdollisuuksia
- kehittää liikeidean ja laatia sille liiketoimintasuunnitelman
- verkostoitua sidosryhmien kanssa
- laatia yrityksen perustamiseen liittyvät asiakirjat.

Arviointi

Opiskelija arvioi omia vahvuuksiaan ja osaamistaan.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• kartoittaa omia vahvuuksiaan toimia yrittäjänä• tuo esiin oman osaamisensa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• kartoittaa omat vahvuutensa toimia yrittäjänä• esittelee yritystoiminnassa tarvittavan osaamisensa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• tuo esiin omat vahvuutensa ja niiden hyödyntämismahdollisuudet yrittäjänä toimittaessa• arvioi omaa osaamistaan ja kehittymistarpeitaan.

Opiskelija etsii ja ideoi liiketoimintamahdollisuuksia.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• kartoittaa omien vahvuksiensa pohjalta, millaisia liiketoimintamahdollisuuksia on löydettävissä• kartoittaa valitsemallaan alalla toimivia yrityksiä ja asiakkaita tarviden ajoittain ohjausta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• kartoittaa valitsemallaan alalla toimivia yrityksiä ja asiakkaita• arvioi kartoituksen pohjalta liiketoimintamahdollisuuksia
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• arvioi itsenäisesti, millaisia innovatiivisia liiketoimintamahdollisuuksia markkinoilta on löydettävissä• esittelee yhden tai useamman yritysideoan tai liiketoimintamahdollisuuden.

Opiskelija kehittää liikeidean ja laatii sille liiketoimintasuunnitelman.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• selvittää markkinoiden ja kilpailutilanteen kehitysnäkymiä• kehittää toteuttamiskelpoisen liikeidean• esittää suunnitelman yrityksen toiminnoista, mutta tarvitsee jonkin verran ohjausta• selvittää yritystoiminnan käynnistämisen vaatimaa rahantarvetta• ottaa suunnittelussa huomioon toimialan lainsäädännön
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• selvittää ja ennakoii markkinoiden ja kilpailutilanteen kehitysnäkymiä• esittää liikeidean pohjalta suunnitelman eri toimintojen hallinnoinnista ja resursoinnista• laskee yritystoimintaan liittyviä kustannuksia ja suunnittelee rahoitusta• ottaa suunnittelussa huomioon toimialan lainsäädännön
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• ennakoii ja analysoi markkinoiden ja kilpailutilanteen kehitysnäkymiä• esittää liikeidean pohjalta realistisen ja perustellun suunnitelman eri toimintojen hallinnoinnista ja resursoinnista• laatii budjetit ja rahoitussuunnitelman• tekee yrityksen riskienhallinta-analyysin ja turvallisuussuunnitelman• ottaa suunnittelussa huomioon toimialan lainsäädännön.

Opiskelija verkostoituu sidosryhmien kanssa.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• tunnistaa yritystoimintaansa liittyviä sidosryhmiä• esittelee yrityksen toimintamallin jollekin sidosryhmälle
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• valitsee oman toimintansa kannalta keskeisiä sidosryhmiä• esittelee havainnollisesti ja myyvästi yrityksen toimintamallin jollekin keskeiselle sidosryhmälle
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• tekee aloitteellista yhteistyötä valittujen sidosryhmien kanssa• esittää havainnollisesti ja perustellen yrityksen toimintamallin valituille sidosryhmille.

Opiskelija laatii yrityksen perustamiseen liittyvät asiakirjat.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• valitsee ohjattuna yritykselle yritysmuodon• laatii ohjattuna yrityksen perustamisasiakirjat
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• valitsee sopivan yritysmuodon• selvittää yrityksen keskeiset perustamisasiakirjat ja laatii ne
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• valitsee itsenäisesti ja perustellen yritysmuodon• laatii itsenäisesti yrityksen perustamisasiakirjat ja muut tarvittavat sopimusasiakirjat.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä käytännön työtehtävissä laatimalla yksin tai ryhmän kanssa liiketoimintasuunnitelman kehittämälleen liikeidealle. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.20. Yrityksessä toimiminen, 15 osp (400009)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- suunnitella yrityksen liiketoimintaa
- rakentaa liiketoimintaa edistäviä yhteistyöverkostoja
- harjoittaa yritystoimintaa
- arvioida ja kehittää yrityksen toimintaa.

Arviointi

Opiskelija suunnittelee yrityksen liiketoimintaa.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• hankkii yrityksen liiketoiminnan eri osa-alueiden suunnittelussa tarvittavaa tietoa• hyödyntää tietoa yritystoimintaa tukevista palveluista• asettaa yritykselle strategisia tavoitteita• tunnistaa yritystoimintaan liittyviä riskejä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• täsmentää yritykselle strategiset tavoitteet ja niille asiakaslähtöisen toimenpidesuunnitelman• laatii budjetit ja rahoitussuunnitelman tiedostaen yrittäjän aseman• tunnistaa yritystoimintaan liittyvät keskeiset riskit
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• täsmentää ennakoivasti ja perustellen yritykselle strategiset tavoitteet ja niille asiakaslähtöisen suunnitelman ja toteuttaa suunnitelmaa tavoitteiden saavuttamiseksi• laatii budjetit ja rahoitussuunnitelman itsenäisesti tiedostaen yrittäjän aseman• tunnistaa ja arvioi yritystoimintaan liittyvät riskit.

Opiskelija rakentaa liiketoimintaa edistäviä yhteistyöverkostoja.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• täsmentää toiminnan kannalta keskeisiä yhteistyökumppaneita• suunnittelee yhteistyötä keskeisten kumppaneiden kanssa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• hankkii yksin tai ryhmän jäsenenä keskeisen yhteistyökumppanin• sopii yhteistyön muodosta hankkimansa yhteistyökumppanin kanssa• solmii tarvittaessa yhteistyösopimuksen vastuut ja velvollisuudet huomioiden
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• hankkii yksin tai ryhmän jäsenenä yhteistyökumppaneita ja sopii yhteistyön muodoista• solmii yhteistyösopimuksia vastuut ja velvollisuudet huomioiden.

Opiskelija harjoittaa yritystoimintaa.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• harjoittaa yritystoimintaa yksin tai osana yhteisöä• hoitaa sovittua liiketoiminnan osa-aluetta• ratkaisee asiakaslähtöisesti yrityksen toimintaan liittyviä ongelmatilanteita, mutta tarvitsee jonkin verran tukea• toimii toimialan lainsäädännön mukaisesti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• harjoittaa yritystoimintaa yksin tai osana yhteisöä• hoitaa itsenäisesti sovittua liiketoiminnan osa-aluetta• ratkaisee asiakaslähtöisesti yrityksen toimintaan liittyviä ongelmatilanteita• toimii toimialan lainsäädännön mukaisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• harjoittaa yritystoimintaa yksin tai osana yhteisöä• hoitaa itsenäisesti eri liiketoiminnan osa-alueita osoittaen toiminnassa joustavuutta ja hyvää ajankäytön hallintaa• ratkaisee asiakaslähtöisesti yrityksen toimintaan liittyviä ongelmatilanteita varmistaen asiakastyytyväisyyden• toimii toimialan lainsäädännön mukaisesti.

Opiskelija arvioi ja kehittää yrityksen toimintaa.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• arvioi omaa toimintaansa yrityksessä osana kokonaisuutta• arvioi yksin tai ryhmän jäsenenä yrityksen toimintaa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• arvioi toimintaansa ja asettaa toiminnalleen tavoitteita yrityksen strategisten tavoitteiden mukaisesti• tekee yksin tai ryhmän jäsenenä ehdotuksia yrityksen toiminnan kehittämiseksi huomioiden asiakkaiden ja sidosryhmien odotukset sekä laatu- ja kustannustavoitteet
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• arvioi toimintaansa yrityksessä suhteessa yrityksen strategiaan tavoitteisiin• tekee aktiivisesti perusteltuja ehdotuksia, valintoja ja päätöksiä yritystoiminnan kehittämiseksi strategisten tavoitteiden suuntaisesti.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä käytännön työtehtävissä harjoittamalla yritystoimintaa. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.21. Työpaikkaohjaajaksi valmentautuminen, 5 osp (400011)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- perehtyä ammatillisen koulutuksen järjestämisuotoihin ja tutkintoihin
- toimia yhteyshenkilönä koulutuksen järjestäjän ja työpaikan välillä
- ohjata muita opiskelijoita työpaikalla järjestettävässä koulutuksessa ja muussa osaamisen hankkimisessa
- antaa palautetta osaamisen kehittymisestä.

Arviointi

Opiskelija perehtyy ammatillisen koulutuksen järjestämisuotoihin ja tutkintoihin.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• määrittää ammatillisen koulutuksen järjestämisen keskeisimpiä muotoja• tuntee oman alan ammatillisen koulutuksen tutkintoja• tutustuu ohjattuna oman alan tutkintojen perusteisiin• tunnistaa ohjattuna työpaikan työtehtävien yhteyden oman alan tutkintojen perusteisiin
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• määrittää kattavasti koulutuksen järjestäjän ja työpaikan välisen työnjaon ammatillisen koulutuksen järjestämisessä• tiedottaa työpaikalla ammatillisen koulutuksen järjestämisestä yhdessä koulutuksen järjestäjän kanssa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• hankkii johdonmukaisesti tietoa ammatillisen koulutuksen järjestämisessä mukana olevien tahojen toiminnasta• määrittää monipuolisesti koulutuksen järjestäjän ja työpaikan välisen työnjaon ammatillisen koulutuksen järjestämisessä• tiedottaa monipuolisesti työpaikalla ammatillisen koulutuksen järjestämisestä yhdessä koulutuksen järjestäjän kanssa.

Opiskelija toimii yhteyshenkilönä koulutuksen järjestäjän ja työpaikan välillä.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • kartoittaa ohjattuna mahdollisuuksia toteuttaa työpaikalla järjestettävää koulutusta ja näyttöjä • keskustelee ohjattuna työyhteisössä työpaikalla järjestettävän koulutuksen ja näyttöjen järjestämisestä toisen opiskelijan, työntekijöiden, työpaikkaohjaajan ja arvioijan kanssa • toimii erilaisten opiskelijoiden ja työntekijöiden kanssa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • kartoittaa mahdollisuuksia toteuttaa työpaikalla järjestettävää koulutusta ja näyttöjä • keskustelee vastuullisesti työyhteisössä työpaikalla järjestettävän koulutuksen ja näyttöjen järjestämisestä toisen opiskelijan, työntekijöiden, työpaikkaohjaajan ja arvioijan kanssa • toimii erilaisten opiskelijoiden ja työntekijöiden kanssa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • kartoittaa vastuullisesti mahdollisuuksia toteuttaa työpaikalla järjestettävää koulutusta ja näyttöjä • keskustelee itsenäisesti ja vastuullisesti työyhteisössä työpaikalla järjestettävän koulutuksen ja näyttöjen järjestämisestä toisen opiskelijan, työntekijöiden, työpaikkaohjaajan ja arvioijan kanssa • toimii joustavasti erilaisten opiskelijoiden ja työntekijöiden kanssa.

Opiskelija ohjaa muita opiskelijoita työpaikalla järjestettävässä koulutuksessa ja muussa osaamisen hankkimisessa.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • perehtyy ohjattuna opiskelijan henkilökohtaiseen osaamisen kehittämissuunnitelmaan • kertoo opiskelijan työturvallisuuteen ja työpaikan ohjeisiin ja käytäntöihin liittyvistä keskeisistä asioista • ohjaa opiskelijaa osaamisen hankkimisen tavoitteiden saavuttamiseen • arvioi omaa ohjausosaamistaan
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • perehtyy opiskelijan henkilökohtaiseen osaamisen kehittämissuunnitelmaan ja muuhun osaamisen hankkimisen tavoitteisiin ja sisältöihin • perehdyttää opiskelijan työturvallisuuteen ja työpaikan ohjeisiin ja käytäntöihin • kannustaa opiskelijaa vuorovaikutteisesti osaamisen hankkimisen tavoitteiden saavuttamiseen • arvioi omaa ohjausosaamistaan ja määrittää kehittämistarpeensa saadun palautteen perusteella
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • perehtyy kattavasti opiskelijan henkilökohtaiseen osaamisen kehittämissuunnitelmaan ja muuhun osaamisen hankkimisen tavoitteisiin ja sisältöihin • perehdyttää opiskelijan kattavasti työturvallisuuteen ja työpaikan ohjeisiin ja käytäntöihin • edistää opiskelijaa saavuttamaan osaamisen hankkimiselle asetut tavoitteet • arvioi omaa ohjausosaamistaan monipuolisesti ja kehittää sitä saadun palautteen perusteella.

Opiskelija antaa palautetta osaamisen kehittymisestä.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• keskustelee opiskelijan kanssa osaamisen kehittymisestä• vertaa ohjattuna opiskelijan hankkimaa osaamista asetettuihin tavoitteisiin• antaa opiskelijalle palautetta osaamisen kehittymisestä• huomioi palautteen antamisessa erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat sekä eri kieli- ja kulttuuriryhmiä edustavat opiskelijat
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• perehtyy opiskelijan osaamisen hankkimisen tavoitteisiin ja sisältöihin työpaikalla järjestettävässä koulutuksessa• vertaa opiskelijan hankkimaa osaamista asetettuihin tavoitteisiin• antaa opiskelijalle palautetta osaamisen kehittymisestä työpaikalla järjestettävän koulutuksen aikana• huomioi palautteen antamisessa vastuuntuntoisesti erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat sekä eri kieli- ja kulttuuriryhmiä edustavat opiskelijat
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• perehtyy opiskelijan osaamisen hankkimisen tavoitteisiin ja sisältöihin työpaikalla järjestettävässä koulutuksessa ja muussa osaamisen hankkimisessa• vertaa monipuolisesti opiskelijan hankkimaa osaamista asetettuihin tavoitteisiin• antaa opiskelijalle palautetta osaamisen kehittymisestä työpaikalla järjestettävän koulutuksen ja muun osaamisen hankkimisen aikana• huomioi palautteen antamisessa vuorovaikutteisesti ja vastuuntuntoisesti erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat sekä eri kieli- ja kulttuuriryhmiä edustavat opiskelijat.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa osaamisensa näytössä valmentautumalla perehdyttämisen-, ohjaus- ja palautteenantotilanteisiin käytännön työtilanteissa. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.22. Huippuosaajana toimiminen, 15 osp (400010)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija osaa

- arvioida ja kehittää omaa osaamistaan ja työympäristöään
- työskennellä alan huippuosaamista vaativissa tehtävissä
- huomioida huipputuotannon, -tuotteen tai -palvelun laatuvaatimukset
- toimia alan verkostoissa ja yhteistyössä asiakkaan kanssa.

Arviointi

Opiskelija arvioi ja kehittää omaa osaamistaan ja työympäristöään.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• arvioi työnsä onnistumista ja omaa osaamistaan• kehittää osaamistaan ja työtapojaan• laatii itselleen yksilöllisen kehityssuunnitelman• sopeutuu muutoksiin ja työskentelee pitkäjänteisesti huippuosaamista vaativissa työtehtävissä• kehittää työympäristöään yhdessä muiden kanssa• toimii luontevasti osana tiimiä ja sopeutuu työyhteisöön
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• arvioi realistisesti työnsä onnistumista ja omaa osaamistaan sekä perustelee arviotaan• kehittää aktiivisesti osaamistaan ja työtapojaan• laatii itselleen yksilöllisen kehityssuunnitelman niin, että se tukee kasvua alan huippuammattilaiseksi• sopeutuu nopeasti muutoksiin ja työskentelee pitkäjänteisesti työtään kehittäen huippuosaamista vaativissa työtehtävissä• tukee yhdessä muiden kanssa työympäristön kehittämistä huippuosaamisen vaatimalle tasolle• toimii aktiivisesti osana tiimiä ja sopeutuu hyvin työyhteisöön
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• arvioi realistisesti työnsä onnistumista ja omaa osaamistaan sekä perustelee arviotaan ja määrittelee kehittämistarpeitaan• kehittää aktiivisesti osaamistaan ja työtapojaan haastavien työtehtävien tasolle• uudistaa aktiivisesti omaa osaamistaan niin, että se tukee kasvua alan huippuammattilaiseksi• ennakoi muutoksia, jotta voi helpommin sopeutua niihin ja työskentelee pitkäjänteisesti työtään itseään kehittäen huippuosaamista vaativissa tehtävissä• arvioi työympäristöään ja antaa siihen kehitysehdotuksia ja palautetta• toimii huippuammattilaisena tiimissä ja jakaa aktiivisesti osaamistaan muille.

Opiskelija työskentelee alan huippuosaamista vaativissa tehtävissä.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • käyttää omatoimisesti työmenetelmiä, työvälineitä ja materiaaleja • työskentelee huolellisesti • hankkii ja käyttää työssä tarvittavaa tietoa omatoimisesti ja kysyy tarvittaessa neuvoa • toimii aika- ja muut käytettävissä olevat resurssit huomioiden kustannustehokkaasti ja tuloksellisesti • toimii työssään edistäen pysyviä asiakassuhteita • käyttäytyy työpaikan sääntöjen mukaisesti ja noudattaa työaikoja • toimii vastuullisesti ja noudattaa alan ammattieettisiä periaatteita • ottaa vastuun oman toimintansa työturvallisuudesta ja noudattaa työturvallisuusmääräyksiä ja -ohjeita • varmistaa asiakkaiden ja muiden käyttäjien turvallisuuden ohjeiden mukaan • työskentelee ergonomisesti ja pitää työympäristönsä siistinä koko työprosessin ajan
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • valitsee omatoimisesti työmenetelmät, työvälineet ja materiaalit sekä käyttää niitä muuttuvissa tilanteissa • työskentelee huolellisesti, luovasti ja innovatiivisesti • hankkii ja soveltaa työssä tarvittavaa tietoa omatoimisesti ja pystyy ratkomaan ongelmatilanteita yhdessä muiden kanssa • toimii oma-aloitteisesti aika- ja muut käytettävissä olevat resurssit huomioiden kustannustehokkaasti ja yrityksen tai organisaation tuloksellisuutta edistävästi • edistää aktiivisesti toiminnan jatkuvuutta ja pysyviä asiakassuhteita • käyttäytyy työpaikan sääntöjen mukaisesti ja noudattaa työaikoja • toimii vastuullisesti ja oma-aloitteisesti alan ammattieettisten periaatteiden mukaan • ottaa vastuun oman toimintansa työturvallisuudesta ja havaitsee ja ilmoittaa työhönsä liittyvät vaarat sekä noudattaa työturvallisuusmääräyksiä ja -ohjeita • varmistaa asiakkaiden ja muiden käyttäjien turvallisuuden itsenäisesti • työskentelee ergonomisesti ja pitää työympäristönsä siistinä koko työprosessin ajan myös haasteellisissa työtilanteissa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • valitsee rohkeasti uusiakin työmenetelmiä, työvälineitä ja materiaaleja sekä käyttää niitä sujuvasti muuttuvissa tilanteissa • työskentelee järjestelmällisesti, tarkasti ja varmasti sekä luovasti ja innovatiivisesti • hankkii ja soveltaa itsenäisesti työssä tarvittavaa tietoa vaihtelevissa työtilanteissa ja perustelee ratkaisujaan hankkimansa tiedon pohjalta • työskentelee yrittäjämäisellä asenteella huomioiden ajan ja muut käytettävissä olevat resurssit kustannustehokkaasti ja yrityksen tai organisaation tuloksellisuutta edistävästi • edistää itsenäisesti toiminnan jatkuvuutta ja pysyviä asiakassuhteita

	<ul style="list-style-type: none"> • käyttäytyy työpaikan sääntöjen mukaisesti ja noudattaa työaikoja • on ylpeä ammatistaan ja osaamisestaan, toimii vastuullisesti ja kehittää työtään alan ammattieettisten periaatteiden mukaan • ottaa vastuun oman ja työtiimin toiminnan työturvallisuudesta, noudattaa työturvallisuusmääräyksiä ja -ohjeita sekä havaitsee ja ilmoittaa työhönsä liittyvät vaarat • varmistaa asiakkaiden ja muiden käyttäjien turvallisuuden aktiivisesti ja muuttuvissa tilanteissa • työskentelee ergonomisesti ja pitää työympäristönsä siistinä koko työprosessin ajan myös haasteellisissa työtilanteissa ja osallistuu työolosuhteiden kehittämiseen.
--	--

Opiskelija huomioi huipputuotannon, -tuotteen tai -palvelun laatuvaatimukset.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • havaitsee poikkeamia • selviytyy tavallisimmista ongelmatilanteista oppimateriaaleja ja ohjekirjoja hyödyntäen • asettaa tavoitteensa ja suunnittelee oman työnsä ja aikataulun realistiseksi ja toteuttamiskelpoiseksi huomioiden korkeat laatuvaatimukset • toimii yrityksen tai organisaation laatu- ja kestävän kehityksen tavoitteiden mukaisesti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • neuvottelee ja etsii ratkaisuja poikkeamille • selviytyy itsenäisesti ongelmatilanteista • asettaa tavoitteensa ja suunnittelee oman työnsä ja aikataulun realistiseksi ja toteuttamiskelpoiseksi muuttuvissa olosuhteissa huomioiden korkeat laatuvaatimukset • toimii aktiivisesti yrityksen tai organisaation laatu- ja kestävän kehityksen tavoitteiden mukaisesti ja havaitsee kehittämiskohteita
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • neuvottelee ja etsii ratkaisuja poikkeamille sekä korjaa toimintaa sovittujen ratkaisujen mukaan • selviytyy itsenäisesti ongelmatilanteista ja pystyy perustelemaan valintansa • asettaa tavoitteensa ja suunnittelee oman työnsä itsenäisesti ja aikataulun realistiseksi ja vaiheiltaan toteuttamiskelpoiseksi muuttuvissa olosuhteissa huomioiden korkeat laatuvaatimukset ja kykenee tarvittaessa muuttamaan suunnitelmaa • toimii sitoutuneesti yrityksen tai organisaation laatu- ja kestävän kehityksen tavoitteiden mukaisesti sekä kehittää toimintamalleja näiden tavoitteiden aikaansaamiseksi.

Opiskelija toimii alan verkostoissa ja yhteistyössä asiakkaan kanssa.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• kommunikoi asiakkaiden kanssa ja työyhteisössä omalla kielellään sekä välttävästi vähintään yhdellä itselleen vieraalla kielellä• tuntee toimialan keskeiset kansalliset verkostot ja tutustuu alansa toimijoihin
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• kommunikoi asiakkaiden kanssa ja työyhteisössä omalla kielellään sekä vähintään yhdellä itselleen vieraalla kielellä• tuntee toimialan keskeiset kansalliset ja kansainväliset verkostot ja tutustuu alansa toimijoihin
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• kommunikoi sujuvasti asiakkaiden kanssa ja työyhteisössä omalla kielellään sekä sujuvasti yhdellä itselleen vieraalla kielellä• tuntee toimialan keskeiset kansalliset ja kansainväliset verkostot ja osaa hyödyntää verkostoja työssään.

Ammattitaidon osoittamistavat

Opiskelija osoittaa osaamisensa näytössä toimimalla huippuosaamista vaativissa oman alan työtehtävissä. Osaaminen on mahdollista osoittaa myös kansallisissa ja kansainvälisissä kilpailutilanteissa. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.23. Viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen, 11 osp (400012)

Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä -osa-alue suoritetaan ja sitä opetetaan siten, että äidinkielenä on koulutuksen järjestäjän opetus- ja tutkintokielen mukaisesti suomen, ruotsin tai saamen kieli. Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä -osa-alue voidaan opiskelijan valinnan mukaan suorittaa ja sitä voidaan opettaa myös opiskelijan toisena kielenä olevalla suomen tai ruotsin kielellä, romanikielellä, viittomakielellä tai muulla opiskelijan äidinkielellä, mikäli koulutuksen järjestäjä tarjoaa tämän mahdollisuuden.

Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä, suomi

Pakolliset osaamistavoitteet, 4 osp

Opiskelija osaa

- toimia tarkoituksenmukaisesti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa
- tulkita erilaisia tekstejä sekä hankkia ja arvioida tietoja eri lähteistä
- tuottaa erilaisia tekstejä ja ilmaista tunteita, ajatuksia, mielipiteitä ja käsitteitä.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija toimii tarkoituksenmukaisesti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• viestii vuorovaikutustilanteessa tilanteen mukaisella tavalla• ilmaisee asiallisesti mielipiteitä yhteistyö- ja ryhmätilanteissa• käyttää tilanteen mukaan yleiskieltä esitellessään omaan alaansa liittyvän ilmiön tai asian• ymmärtää kielen ja vuorovaikutustaitojen merkityksen omalla alallaan ja työelämässä• arvioi vuorovaikutustaitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• viestii sujuvasti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa• vie keskustelua yhteistyö- ja ryhmätilanteissa tavoitteellisesti eteenpäin• perustelee mielipiteensä ja väitteensä• käyttää tilanteen mukaan luontevasti yleiskieltä, alan käsitteistöä ja tekstilajeja esitellessään omaan alaansa liittyviä ilmiöitä tai asioita• osoittaa toiminnallaan ymmärtävänsä kielen ja vuorovaikutustaitojen merkityksen omalla alallaan ja työelämässä• arvioi vuorovaikutustaitojaan realistisesti tunnistamalla vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• viestii vakuuttavasti myös vaativissa vuorovaikutustilanteissa• toimii rakentavasti ja edistää toiminnallaan ryhmän vuorovaikutusta yhteistyö- ja ryhmätyötilanteissa• perustelee mielipiteitään ja väitteitään monipuolisesti tilanteeseen sopivalla tavalla• käyttää tilanteen mukaan luontevasti yleiskieltä, alan käsitteistöä ja tekstilajeja esitellessään omaan alaansa liittyviä ilmiöitä ja suuntaa viestinsä kohderyhmän mukaisesti• osoittaa toiminnallaan ymmärtävänsä kielen ja vuorovaikutustaitojen merkityksen omalla alallaan, työelämässä ja yhteiskunnassa• kehittää vuorovaikutustaitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija tulkitsee erilaisia tekstejä sekä hankkii ja arvioi tietoja eri lähteistä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> tunnistaa omalla alalla ja työelämässä käytettyjä tekstilajeja ja medioita tekee päätelmiä tekstien merkityksistä pääosin itsenäisesti hakee tietoa oman alansa kannalta keskeisistä tietolähteistä ja yksinkertaisissa tiedonhankinnan tehtävissä hyödyntää monilukutaitoaan tekee joitakin muistiinpanoja ja tiivistää muutamia ydinasioita kuullun, luetun ja nähdyn pohjalta arvioi tietolähteiden ja tiedon luotettavuutta pääosin itsenäisesti hyödyntää hankkimaansa tietoa noudattaa tekijänoikeuksia pääosin itsenäisesti arvioi tekstien tulkinnan taitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> tunnistaa omalla alalla ja työelämässä käytettyjä tekstilajeja ja medioita monipuolisesti tulkitsee erilaisten tekstien keskeiset tavoitteet ja olennaiset merkitykset hakee tietoa oman alansa kannalta monipuolisista tietolähteistä monilukutaitoaan hyödyntäen tekee muistiinpanoja ja tiivistää ydinasioita kuullun, luetun ja nähdyn pohjalta arvioi tietolähteiden ja tiedon luotettavuutta hyödyntää hankkimaansa tietoa johdonmukaisesti ja sujuvasti noudattaa tekijänoikeuksia asianmukaisesti arvioi tekstien tulkinnan taitojaan realistisesti siten, että tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> tuntee omalla alalla ja työelämässä käytetyt tekstilajit ja mediat monipuolisesti ja arvioi niiden käyttöä tulkitsee erilaisten tekstien tavoitteita monipuolisesti ja arvioi tekstien sisältöä ja ilmaisua hakee tietoa monipuolisista ja aiheen kannalta olennaisista tietolähteistä sujuvasti monilukutaitoaan hyödyntäen tekee itsenäisesti muistiinpanoja ja tiivistää ydinasiat kuullun, luetun ja nähdyn pohjalta arvioi asiantuntevasti tietolähteiden ja tiedon luotettavuutta hyödyntää hankkimaansa tietoa monipuolisesti ja sujuvasti noudattaa tekijänoikeuksia ja viittaa luontevasti käyttämiinsä lähteisiin kehittää tekstien tulkinnan taitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija tuottaa erilaisia tekstejä ja ilmaisee tunteita, ajatuksia, mielipiteitä ja käsitteitä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> asettaa ilmaisulleen tavoitteita ja suuntaa ilmaisuaan tavoitteiden mukaisesti tuottaa puhuttuja, kirjoitettuja tai audiovisuaalisia tekstejä hyödyntäen tieto- ja viestintäteknologiaa sekä monilukutaitoaan hallitsee osittain kirjoitetun kielen käytänteet tuottaa omalla alalla ja työelämässä tarvittavia tyypillisiä tekstejä tuottaa tilanteeseen sopivaa puhekieltä arvioi tekstien tuottamisen ja ilmaisun taitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> asettaa ilmaisulleen tavoitteita ja viestii tavoitteiden suuntaisesti tuottaa puhuttuja, kirjoitettuja tai audiovisuaalisia tekstejä hyödyntäen tieto- ja viestintäteknologiaa sekä monilukutaitoaan ja arvioi eri vaihtoehtojen tarkoituksenmukaisuutta hallitsee pääosin kirjoitetun kielen käytänteet tuottaa oman alan ja työelämän tekstikäytänteiden mukaisia tekstejä kohdentaa puhutut tekstit kohderyhmän mukaisesti ja ilmaisee itseään selkeästi arvioi tekstin tuottamisen taitoaan realistisesti tunnistaen vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> asettaa ilmaisulleen tavoitteita, viestii tavoitteiden suuntaisesti ja arvioi viestintänsä vaikuttavuutta tuottaa puhuttuja, kirjoitettuja tai audiovisuaalisia tekstejä hyödyntäen monipuolisesti tieto- ja viestintäteknologiaa sekä monilukutaitoaan ja arvioi eri vaihtoehtojen tarkoituksenmukaisuutta hallitsee sujuvasti kirjoitetun kielen käytänteet ja muokkaa tuottamiensa tekstien ilmaisua ja rakennetta tuottaa sujuvasti oman alan ja työelämän tekstikäytänteiden mukaisia tekstejä käyttää tilanteen edellyttämää selkeää puhekieltä vuorovaikutteisesti ja taitaa huolitellun yleiskielen kehittää tekstien tuottamisen taitojaan palautteen ja itsearviointin pohjalta.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija osaa

- kehittää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan
- kehittää esiintymis- ja ryhmätaitojaan
- tulkita ja tuottaa erilaisia tekstejä
- tuntee kielen ja kirjallisuuden muotoja ja merkityksiä.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija kehittää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• ilmaisee asiallisesti mielipiteensä ja perustelee ne vakuuttavasti• ottaa vuorovaikutuksessa toisen näkemykset huomioon• osoittaa tuntevansa sanattoman viestinnän merkityksen ja sen vaikutuksia sanoman vastaanottoon• arvioi viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• toimii kohteliaasti ja joustavasti vuorovaikutustilanteissa erilaisissa ympäristöissä• ottaa viestinnässään huomioon vastaanottajan, tilanteen ja alansa vaatimukset• ottaa huomioon sanattoman viestinnän vaikutuksia omassa ilmaisussaan• arvioi viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan realistisesti tunnistamalla vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• ylläpitää puhuessaan vuorovaikutusta, havainnollistaa puheenvuoroaan ja rakentaa sen sisällön loogiseksi• ottaa viestinnässään huomioon vastaanottajan, tilanteen ja alan vaatimukset ja viestii rakentavasti myös ristiriita- ja ongelmatilanteissa• soveltaa sanattoman viestinnän sääntöjä vuorovaikutuksessaan ja vertailee kulttuurisia merkityksiä• kehittää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija kehittää esiintymis- ja ryhmätyötaitojaan.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • esittää sekä spontaanin että valmistellun puheenvuoron tai puhe-esityksen itselleen tutusta aiheesta • toimii ryhmätyötilanteissa yhteistyöhakuisesti osana ryhmää • toimii työelämän kokous- ja neuvottelukäytäntöjen mukaisesti, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta • arvioi esiintymis- ja ryhmätyötaitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • esittää sekä spontaanin että valmistellun esityksen, havainnollistaa esitystään ja rakentaa sen sisällön loogiseksi • vie ryhmän työskentelyä eteenpäin aktiivisesti ja arvostaa muiden näkökantoja • noudattaa työelämän kokous- ja neuvottelukäytäntöjä • arvioi esiintymis- ja ryhmätyötaitojaan realistisesti siten, että tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • esittää sekä spontaanin että itsenäisesti valmistellun esityksen myös haasteellisissa tilanteissa, havainnollistaa esitystään ja rakentaa sen sisällön loogiseksi • tunnistaa oman toimintansa vaikutukset ryhmän toimintaan ja kannustaa ryhmän muita jäseniä toimimaan • hallitsee joustavasti kokous- ja neuvottelukäytännöt • arvioi ja kehittää esiintymis- ja ryhmätyötaitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija tulkitsee ja tuottaa erilaisia tekstejä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> tutustuu eri tekstilajeihin tuntee tekstilajien tilanteenmukaisen käytön vaatimuksia tuottaa ja tulkitsee ohjatusti tekstejä yksin ja yhdessä muiden kanssa antaa ja vastaanottaa ohjatusti rakentavaa palautetta tuotetuista teksteistä arvioi taitoaan tulkita ja tuottaa tekstejä saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> tutustuu eri tekstilajeihin ja analysoi tekstilajien ilmaisutapoja kriittisesti tuottaa ja tulkitsee tekstejä yksin ja yhdessä muiden kanssa muokkaa tuottamiaan tekstejä palautteen pohjalta antaa ja vastaanottaa rakentavaa palautetta tuotetusta tekstistä arvioi taitoaan tulkita ja tuottaa tekstejä realistisesti tunnistamalla vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> tutustuu eri tekstilajeihin ja analysoi tekstilajien ilmaisutapoja kriittisesti ja monipuolisesti tuottaa ja tulkitsee monipuolisesti tekstejä yksin ja yhdessä muiden kanssa antaa rakentavaa ja monipuolista palautetta tuotetuista teksteistä ja vastaanottaa palautetta muokkaa tuottamiaan tekstejä ja kehittää kirjoitustaitoaan palautteen pohjalta kehittää taitoaan tulkita ja tuottaa tekstejä palautteen ja itsearviointin pohjalta.

Opiskelija tuntee kielen ja kirjallisuuden muotoja ja merkityksiä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> tiedostaa kielellisen, kulttuurisen ja identiteettien moninaisuuden merkityksen tutustuu kirjallisuuden eri lajeihin ja muihin taidemuotoihin lukee kaunokirjallisia tekstejä tekee havaintoja omasta lukemisestaan
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> ottaa huomioon kielellisen, kulttuurisen ja identiteettien moninaisuuden omassa vuorovaikutuksessaan tutustuu monipuolisesti kirjallisuuden eri lajeihin ja muihin taidemuotoihin lukee kaunokirjallisuutta sekä tulkitsee ja arvioi kaunokirjallisuutta ja muita taideteoksia arvioi omaa lukemistaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> soveltaa monipuolisesti kielelliseen, kulttuuriseen ja identiteettien moninaisuuteen liittyvää osaamistaan osoittaa tuntevansa monipuolisesti kirjallisuuden eri lajeja ja muita taidemuotoja hankkii monipuolisia lukukokemuksia sekä analysoi ja arvioi kaunokirjallisuutta ja muita taideteoksia arvioi ja kehittää omaa lukemistaan.

Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä, saame

Pakolliset osaamistavoitteet, 4 osp

Opiskelija osaa

- toimia tarkoituksenmukaisesti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa saamen kielellä
- tulkita erilaisia tekstejä sekä hankkia ja arvioida tietoja eri lähteistä
- tuottaa erilaisia tekstejä ja ilmaista tunteita, ajatuksia, mielipiteitä ja käsitteitä saamen kielellä.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija toimii tarkoituksenmukaisesti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa saamen kielellä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• viestii vuorovaikutustilanteessa tilanteen mukaisella tavalla• ilmaisee asiallisesti mielipiteitä yhteistyö- ja ryhmätilanteissa• käyttää tilanteen mukaan yleiskieltä esitellessään omaan alaansa liittyvän ilmiön tai asian• ymmärtää kielen ja vuorovaikutustaitojen merkityksen omalla alallaan ja työelämässä• arvioi vuorovaikutustaitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• viestii sujuvasti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa• vie keskustelua yhteistyö- ja ryhmätilanteissa tavoitteellisesti eteenpäin• perustelee mielipiteensä ja väitteensä• käyttää tilanteen mukaan luontevasti yleiskieltä, alan käsitteistöä ja tekstilajeja esitellessään omaan alaansa liittyviä ilmiöitä tai asioita• osoittaa toiminnallaan ymmärtävänsä kielen ja vuorovaikutustaitojen merkityksen omalla alallaan ja työelämässä• arvioi vuorovaikutustaitojaan realistisesti tunnistamalla vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• viestii vakuuttavasti myös vaativissa vuorovaikutustilanteissa• toimii rakentavasti ja edistää toiminnallaan ryhmän vuorovaikutusta yhteistyö- ja ryhmätyötilanteissa• perustelee mielipiteitään ja väitteitään monipuolisesti tilanteeseen sopivalla tavalla• käyttää tilanteen mukaan luontevasti yleiskieltä, alan käsitteistöä ja tekstilajeja esitellessään omaan alaansa liittyviä ilmiöitä ja suuntaa viestinsä kohderyhmän mukaisesti• osoittaa toiminnallaan ymmärtävänsä kielen ja vuorovaikutustaitojen merkityksen omalla alallaan, työelämässä ja yhteiskunnassa• kehittää vuorovaikutustaitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija tulkitsee erilaisia tekstejä sekä hankkii ja arvioi tietoja eri lähteistä.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• tunnistaa omalla alalla ja työelämässä käytettyjä tekstilajeja ja medioita• tekee päätelmiä tekstien merkityksistä pääosin itsenäisesti• hakee tietoa oman alansa kannalta keskeisistä tietolähteistä ja yksinkertaisissa tiedonhankinnan tehtävissä hyödyntää monilukutaitoaan• tekee joitakin muistiinpanoja ja tiivistää muutamia ydinasioita kuullun, luetun ja nähdyn pohjalta• arvioi tietolähteiden ja tiedon luotettavuutta pääosin itsenäisesti• hyödyntää hankkimaansa tietoa• noudattaa tekijänoikeuksia pääosin itsenäisesti• arvioi tekstien tulkinnan taitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• tunnistaa omalla alalla ja työelämässä käytettyjä tekstilajeja ja medioita monipuolisesti• tulkitsee erilaisten tekstien keskeiset tavoitteet ja olennaiset merkitykset• hakee tietoa oman alansa kannalta monipuolisista tietolähteistä monilukutaitoaan hyödyntäen• tekee muistiinpanoja ja tiivistää ydinasioita kuullun, luetun ja nähdyn pohjalta• arvioi tietolähteiden ja tiedon luotettavuutta• hyödyntää hankkimaansa tietoa johdonmukaisesti ja sujuvasti• noudattaa tekijänoikeuksia asianmukaisesti• arvioi tekstien tulkinnan taitojaan realistisesti siten, että tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• tuntee omalla alalla ja työelämässä käytetyt tekstilajit ja mediat monipuolisesti ja arvioi niiden käyttöä• tulkitsee erilaisten tekstien tavoitteita monipuolisesti ja arvioi tekstien sisältöä ja ilmaisua• hakee tietoa monipuolisista ja aiheen kannalta olennaisista tietolähteistä sujuvasti monilukutaitoaan hyödyntäen• tekee itsenäisesti muistiinpanoja ja tiivistää ydinasiat kuullun, luetun ja nähdyn pohjalta• arvioi asiantuntevasti tietolähteiden ja tiedon luotettavuutta• hyödyntää hankkimaansa tietoa monipuolisesti ja sujuvasti• noudattaa tekijänoikeuksia ja viittaa luontevasti käyttämiinsä lähteisiin• kehittää tekstien tulkinnan taitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija tuottaa erilaisia tekstejä ja ilmaisee tunteita, ajatuksia, mielipiteitä ja käsitteitä saamen kielellä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> asettaa ilmaisulleen tavoitteita ja suuntaa ilmaisuaan tavoitteiden mukaisesti tuottaa puhuttuja, kirjoitettuja tai audiovisuaalisia tekstejä hyödyntäen tieto- ja viestintäteknologiaa sekä monilukutaitoaan hallitsee osittain kirjoitetun kielen käytänteet tuottaa omalla alalla ja työelämässä tarvittavia tyypillisiä tekstejä tuottaa tilanteeseen sopivaa puhekieltä arvioi tekstien tuottamisen ja ilmaisun taitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> asettaa ilmaisulleen tavoitteita ja viestii tavoitteiden suuntaisesti tuottaa puhuttuja, kirjoitettuja tai audiovisuaalisia tekstejä hyödyntäen tieto- ja viestintäteknologiaa sekä monilukutaitoaan ja arvioi eri vaihtoehtojen tarkoituksenmukaisuutta hallitsee pääosin kirjoitetun kielen käytänteet tuottaa oman alan ja työelämän tekstikäytänteiden mukaisia tekstejä kohdentaa puhutut tekstit kohderyhmän mukaisesti ja ilmaisee itseään selkeästi arvioi tekstin tuottamisen taitoaan realistisesti tunnistaen vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> asettaa ilmaisulleen tavoitteita, viestii tavoitteiden suuntaisesti ja arvioi viestintänsä vaikuttavuutta tuottaa puhuttuja, kirjoitettuja tai audiovisuaalisia tekstejä hyödyntäen monipuolisesti tieto- ja viestintäteknologiaa sekä monilukutaitoaan ja arvioi eri vaihtoehtojen tarkoituksenmukaisuutta hallitsee sujuvasti kirjoitetun kielen käytänteet ja muokkaa tuottamiensa tekstien ilmaisua ja rakennetta tuottaa sujuvasti oman alan ja työelämän tekstikäytänteiden mukaisia tekstejä käyttää tilanteen edellyttämää selkeää puhekieltä vuorovaikutteisesti ja taitaa huolitellun yleiskielen kehittää tekstien tuottamisen taitojaan palautteen ja itsearviointin pohjalta.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija osaa

- kehittää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan saamen kielessä
- kehittää esiintymis- ja ryhmätaitojaan
- tulkita ja tuottaa erilaisia saamenkielisiä tekstejä
- tuntee kielen ja kirjallisuuden muotoja ja merkityksiä.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija kehittää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan saamen kielessä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• ilmaisee asiallisesti mielipiteensä ja perustelee ne vakuuttavasti• ottaa vuorovaikutuksessa toisen näkemykset huomioon• osoittaa tuntevansa sanattoman viestinnän merkityksen ja sen vaikutuksia sanoman vastaanottoon• arvioi viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• toimii kohteliaasti ja joustavasti vuorovaikutustilanteissa erilaisissa ympäristöissä• ottaa viestinnässään huomioon vastaanottajan, tilanteen ja alansa vaatimukset• ottaa huomioon sanattoman viestinnän vaikutuksia omassa ilmaisussaan• arvioi viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan realistisesti tunnistamalla vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• ylläpitää puhuessaan vuorovaikutusta, havainnollistaa puheenvuoroaan ja rakentaa sen sisällön loogiseksi• ottaa viestinnässään huomioon vastaanottajan, tilanteen ja alan vaatimukset ja viestii rakentavasti myös ristiriita- ja ongelmatilanteissa• soveltaa sanattoman viestinnän sääntöjä vuorovaikutuksessaan ja vertailee kulttuurisia merkityksiä• kehittää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija kehittää esiintymis- ja ryhmätyötaitojaan.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • esittää sekä spontaanin että valmistellun puheenvuoron tai puhe-esityksen itselleen tutusta aiheesta • toimii ryhmätyötilanteissa yhteistyöhakuisesti osana ryhmää • toimii työelämän kokous- ja neuvottelukäytäntöjen mukaisesti, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta • arvioi esiintymis- ja ryhmätyötaitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • esittää sekä spontaanin että valmistellun esityksen, havainnollistaa esitystään ja rakentaa sen sisällön loogiseksi • vie ryhmän työskentelyä eteenpäin aktiivisesti ja arvostaa muiden näkökantoja • noudattaa työelämän kokous- ja neuvottelukäytäntöjä • arvioi esiintymis- ja ryhmätyötaitojaan realistisesti siten, että tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • esittää sekä spontaanin että itsenäisesti valmistellun esityksen myös haasteellisissa tilanteissa, havainnollistaa esitystään ja rakentaa sen sisällön loogiseksi • tunnistaa oman toimintansa vaikutukset ryhmän toimintaan ja kannustaa ryhmän muita jäseniä toimimaan • hallitsee joustavasti kokous- ja neuvottelukäytännöt • arvioi ja kehittää esiintymis- ja ryhmätyötaitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija tulkitsee ja tuottaa erilaisia saamenkielisiä tekstejä.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">tutustuu eri tekstilajeihintuntee tekstilajien tilanteenmukaisen käytön vaatimuksiatuottaa ja tulkitsee ohjatusti tekstejä yksin ja yhdessä muiden kanssaantaa ja vastaanottaa ohjatusti rakentavaa palautetta tuotetuista teksteistäarvioi taitoaan tulkita ja tuottaa tekstejä saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">tutustuu eri tekstilajeihin ja analysoi tekstilajien ilmaisutapoja kriittisestituottaa ja tulkitsee tekstejä yksin ja yhdessä muiden kanssamuokkaa tuottamiaan tekstejä palautteen pohjaltaantaa ja vastaanottaa rakentavaa palautetta tuotetusta tekstistäarvioi taitoaan tulkita ja tuottaa tekstejä realistisesti tunnistamalla vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">tutustuu eri tekstilajeihin ja analysoi tekstilajien ilmaisutapoja kriittisesti ja monipuolisestituottaa ja tulkitsee monipuolisesti tekstejä yksin ja yhdessä muiden kanssaantaa rakentavaa ja monipuolista palautetta tuotetuista teksteistä ja vastaanottaa palautettamuokkaa tuottamiaan tekstejä ja kehittää kirjoitustaitoaan palautteen pohjaltakehittää taitoaan tulkita ja tuottaa tekstejä palautteen ja itsearviointin pohjalta.

Opiskelija tuntee kielen ja kirjallisuuden muotoja ja merkityksiä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • tiedostaa kielellisen, kulttuurisen ja identiteettien moninaisuuden merkityksen • tutustuu kirjallisuuden eri lajeihin ja muihin taidemuotoihin • lukee kaunokirjallisia tekstejä • tekee havaintoja omasta lukemisestaan
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • ottaa huomioon kielellisen, kulttuurisen ja identiteettien moninaisuuden omassa vuorovaikutuksessaan • tutustuu monipuolisesti kirjallisuuden eri lajeihin ja muihin taidemuotoihin • lukee kaunokirjallisuutta sekä tulkitsee ja arvioi kaunokirjallisuutta ja muita taideteoksia • arvioi omaa lukemistaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • soveltaa monipuolisesti kielelliseen, kulttuuriseen ja identiteettien moninaisuuteen liittyvää osaamistaan • osoittaa tuntevansa monipuolisesti kirjallisuuden eri lajeja ja muita taidemuotoja • hankkii monipuolisia lukukokemuksia sekä analysoi ja arvioi kaunokirjallisuutta ja muita taideteoksia • arvioi ja kehittää omaa lukemistaan.

Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä, viittomakieli

Pakolliset osaamistavoitteet, 4 osp

Opiskelija osaa

- toimia tarkoituksenmukaisesti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa suomalaisella viittomakielellä
- tulkita erilaisia viitottuja tekstejä sekä hankkia ja arvioida tietoja eri lähteistä
- tuottaa viitottuja tekstejä eri muodoissaan ja ilmaisee tunteita, ajatuksia, mielipiteitä ja käsitteitä suomalaisella viittomakielellä.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija toimii tarkoituksenmukaisesti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa suomalaisella viittomakielellä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• käyttää suomalaista viittomakieltä tutuissa viestintätilanteissa tilanteeseen sopivalla tavalla• selviytyy tutuissa viestintäympäristöissä, esimerkiksi kuulevien kanssa• hyödyntää viittomakielen tulkkausta vuorovaikutustilanteissa• osallistuu yhteistyö- ja ryhmätilanteisiin ja ilmaisee asiallisesti mielipiteitään• esittelee omaan ammattialaansa liittyvän ilmiön tai asian• tiedostaa viittomakielen ja vuorovaikutustaitojen merkityksen omalla alallaan ja työelämässä• arvioi vuorovaikutustaitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• käyttää suomalaista viittomakieltä alan viestintätilanteissa vuorovaikutteisesti ja asiallisesti• toimii ammatillisissa vaihtelevissa viestintäympäristöissä, esimerkiksi viittomakielisten ja kuulevien kanssa• käyttää viittomakielen tulkkausta tarkoituksenmukaisesti erilaisissa tilanteissa• vie viestintätilannetta tavoitteellisesti eteenpäin• perustelee mielipiteensä ja väitteensä sekä toimii vuorovaikutustilanteissa eettisesti kestäväällä tavalla• käyttää tilanteen mukaan luontevasti yleiskieltä, alan käsitteistöä ja rekistereitä sujuvasti esitellessään omaan alaansa liittyviä ilmiöitä tai asioita• ymmärtää viittomakielen ja vuorovaikutustaitojen merkityksen omalla alallaan ja yhteiskunnassa• arvioi vuorovaikutustaitojaan realistisesti siten, että tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• käyttää suomalaista viittomakieltä aktiivisesti alan viestintätilanteissa ja on viestinnässään luontevasti vuorovaikutteinen ja vakuuttava• toimii joustavasti erilaisissa multimodaalisissa viestintäympäristöissä• käyttää viittomakielen tulkkausta sujuvasti erilaisissa tilanteissa• toimii ryhmässä aktiivisesti ja rakentavasti• edistää toiminnallaan ryhmän vuorovaikutusta• perustelee näkemyksiään ja väitteitään monipuolisesti ja toimii vuorovaikutustilanteissa eettisesti kestäväällä tavalla• suuntaa viestinsä kohderyhmän mukaisesti esitellessään alaansa liittyviä ilmiöitä yleiskielellä ja käyttää alan käsitteistöä ja rekistereitä joustavasti• arvioi viittomakielen ja vuorovaikutustaitojen merkitystä omalla alallaan ja laajemmin yhteiskunnassa sekä yksilön että työelämän kannalta• kehittää vuorovaikutustaitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija tulkitsee erilaisia viitottuja tekstejä sekä hankkii ja arvioi tietoja eri lähteistä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> tuntee työelämän tekstilajeja hakee tietoa alansa kannalta keskeisistä tietolähteistä ymmärtää suomalaisella viittomakielellä ammattialansa keskeisten viestien ydinasiat tekee päätelmiä tekstien merkityksistä sekä eri tietolähteiden luotettavuudesta hyödyntää hankkimaansa tietoa tekstien tulkinnassa viestinnässään noudattaa tekijänoikeuksia osittain itsenäisesti arvioi tekstin tulkitsemisen taitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> ymmärtää ammattitaidon kannalta keskeisten tekstien tavoitteen ja tulkitsee tekstien merkityksiä hakee tietoa ammattialansa kannalta monipuolisista tietolähteistä ymmärtää alansa keskeisten viestien pääsisällön suomalaisella viittomakielellä ja osaa suhteuttaa niitä omiin kokemuksiinsa arvioi tiedon ja tietolähteiden luotettavuutta hyödyntää hankkimaansa tietoa monipuolisesti tekstien tulkinnassa noudattaa tekijänoikeuksia asianmukaisesti arvioi tekstin tulkitsemisen taitojaan realistisesti siten, että tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> tulkitsee tekstien merkityksiä ja tavoitteita sekä kykenee arvioimaan tekstien sisältöä ja ilmaisua hakee tietoa monipuolisista ja aiheen kannalta olennaisista tietolähteistä ymmärtää alansa viestien pääsisällön suomalaisella viittomakielellä ja osaa tehdä niiden perusteella vertailuja ja johtopäätöksiä arvioi tiedon ja tietolähteen luotettavuutta asiantuntevasti hyödyntää hankkimaansa tietoa sujuvasti tekstien tulkinnassa noudattaa tekijänoikeuksia ja viittaa luontevasti käyttämiinsä lähteisiin kehittää tekstien tulkinnan taitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija tuottaa viitottuja tekstejä eri muodoissaan ja ilmaisee tunteita, ajatuksia, mielipiteitä ja käsitteitä suomalaisella viittomakielellä.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> asettaa viitotuille teksteilleen tavoitteita ja kykenee joiltakin osin suuntamaan ilmaisuaan tavoitteiden mukaisesti hyödyntää viitottuja tekstejä tuottaessaan tieto- ja viestintäteknologiaa ja harjoittaa monilukutaitoaan tuntee viittomakielen eri tyylejä, esimerkiksi kerronnallinen, asia- ja uutistyyli, ja käyttää ammattiin liittyviä viittomia ohjatusti hallitsee osittain kirjoitetun kielen käytänteet tuottaa mallin mukaisia asiakirjoja viitottuna, esimerkiksi raportti, toimintaohje, CV ja muita ammatissa tarvittavia tyyppillisiä tekstejä tekee muistiinpanoja ja tiivistää ydinasioita esitetyn, luetun ja nähdyn pohjalta arvioi viitottujen tekstien tuottamisen taitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> asettaa viitotuille teksteilleen tavoitteita ja ilmaisee itseään tavoitteiden suuntaisesti käyttää viitottuja tekstejä tuottaessaan tieto- ja viestintäteknologiaa ja osaa arvioida eri vaihtoehtojen tarkoituksenmukaisuutta ja kehittää monilukutaitoaan hallitsee yleisviittomiston ja viestii alansa tilanteissa suomalaisella viittomakielellä hallitsee pääosin kirjoitetun kielen käytänteet ja tekstin jaksottelun ja sidostaa tekstiä luontevasti laatii viitottuja asiakirjoja asianmukaisesti ja tuottaa tyyppillisiä tekstejä alansa käytänteiden mukaisesti tekee muistiinpanoja ja tiivistää hankkimaansa tietoa arvioi viitotun tekstin tuottamisen taitoaan realistisesti siten, että tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> asettaa viitotuille teksteilleen tavoitteita, viestii tavoitteiden suuntaisesti ja arvioi viestintänsä vaikuttavuutta käyttää viitottuja tekstejä tuottaessaan tieto- ja viestintäteknologiaa ja medioita monipuolisesti ja edistää monilukutaitoaan viestii ammatillisesti suomalaisella viittomakielellä ja tuntee hyvin ammattiin liittyvän viittomiston hallitsee sujuvasti kirjoitetun kielen käytänteet ja tekstin rakentamisen muokkaa tuottamiensa viitottujen tekstien ilmaisua ja rakennetta tuottaa sujuvasti alansa käytänteiden mukaisia viitottuja tekstejä laatii viitottuja asiakirjoja asianmukaisesti ja kykenee myös soveltamaan asiakirjamalleja luovasti kehittää viitottujen tekstien tuottamisen taitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija osaa

- kehittää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan ja suomalaisen viittomakielen ilmaisutapoja
- kehittää esiintymis- ja ryhmätaitojaan
- tulkita ja tuottaa erilaisia viitottuja tekstejä

- tuntee kielen ja kirjallisuuden muotoja ja merkityksiä.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija kehittää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan ja suomalaisen viittomakielen ilmaisutapoja.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • ilmaisee mielipiteensä asiallisesti ja vaikuttavasti perustellen • ottaa vuorovaikutuksessa huomioon toisen näkemykset • ymmärtää sanattoman viestinnän ja eleiden merkityksen vuorovaikutuksessa sekä niiden vaikutuksen sanoman vastaanottoon • arvioi viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • toimii kohteliaasti ja joustavasti vuorovaikutustilanteissa erilaisissa kieliympäristöissä • ottaa viestinnässään huomioon vastaanottajan, tilanteen ja alansa vaatimukset • käyttää yleisviittomistoa ja ammattiin liittyvää viittomistoa luontevasti • ottaa huomioon sanattoman viestinnän ja eleiden merkityksen ja tiedostaa niiden vaikutuksia omassa ilmaisussaan • arvioi viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan realistisesti siten, että tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • ylläpitää viittoessaan vuorovaikutusta, havainnollistaa puheenvuoroaan ja rakentaa sen sisällön loogiseksi • käyttää rakenteeltaan sujuvaa ja ilmaisultaan rikasta viittomakieltä monipuolisesti • viestii rakentavasti myös ristiriita- ja ongelmatilanteissa • soveltaa sanattoman viestinnän, eleiden ja ei-manuaalisuuden sääntöjä vuorovaikutuksessaan ja vertailee merkityksiä myös eri kulttuurien välillä • kehittää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija kehittää esiintymis- ja ryhmätyötaitojaan.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • esittää sekä spontaanin että valmistellun puheenvuoron tai esityksen itselleen tutusta aiheesta • toimii ryhmätyötilanteissa yhteistyöhakuisesti osana ryhmää • toimii työelämän kokous- ja neuvottelukäytäntöjen mukaisesti, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta • arvioi esiintymis- ja ryhmätyötaitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • saa esiintyessään kontaktin yleisöön ja osaa rakentaa puheenvuoronsa niin, että sitä on helppo seurata • vie ryhmän työskentelyä eteenpäin aktiivisesti ja arvostaa muiden näkökantoja • noudattaa työelämän kokous- ja neuvottelukäytäntöjä • arvioi esiintymis- ja ryhmätyötaitojaan realistisesti siten, että tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • esittää sekä spontaanin että itsenäisesti valmistellun esityksen haastavastakin aiheesta, havainnollistaa esitystään ja rakentaa sen sisällön loogiseksi • tunnistaa oman toimintansa vaikutukset ryhmän toimintaan ja kannustaa ryhmän muita jäseniä toimimaan viittomakielisessä viestintäympäristössä • hallitsee joustavasti kokous- ja neuvottelukäytännöt huomioiden viittomakielen kulttuuriset piirteet • kehittää esiintymis- ja ryhmätyötaitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija tulkitsee ja tuottaa erilaisia viitottuja tekstejä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> tuntee viitottujen kielten tyylejä ja tekstilajeja sekä tilanteenmukaisen käytön vaatimuksia käyttää mallin mukaan eri ammatillisia ilmaisutyylejä tuottaa tekstiä yksin ja yhdessä muiden kanssa arvioi taitoaan tulkita ja tuottaa viitottuja tekstejä saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> tarkastelee viitottujen kielten tyylejä ja eri tekstilajien ilmaisutapoja kriittisesti muokkaa tuottamiaan ammatillisia tekstejä palautteen perusteella antaa ja vastaanottaa rakentavaa palautetta yhdessä tuotetusta tekstistä arvioi taitoaan tulkita ja tuottaa tekstejä realistisesti siten, että tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> soveltaa vaihdellen eri ilmaisutapoja ja viitottujen kielten tyylejä ja tekstilajeja omissa teksteissään ja erilaisissa kieliympäristöissä tekee havaintoja ammatillisista tekstilajeista, muokkaa niitä ja arvioi kielellisten valintojen vaikutuksia toimii joustavasti osana tuottamisprosessia tuottaessaan tekstiä yhdessä muiden kanssa kehittää taitoaan tulkita ja tuottaa tekstejä palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija tuntee kielen ja kirjallisuuden muotoja ja merkityksiä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> tuntee ja tunnistaa oman kielen sekä kulttuurisen moninaisuuden ja identiteettien merkityksen vuorovaikutuksessa tutustuu kirjallisuuden eri lajeihin ja muihin taidemuotoihin lukee fiktiivisiä tekstejä ja tekee havaintoja omasta lukemisestaan
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> ottaa huomioon kielellisen, kulttuurisen ja identiteettien moninaisuuden omassa vuorovaikutuksessaan tulkitsee ja arvioi lukemiaan kirjoja ja kokemiaan muita taidesityksiä sekä arvioi omaa lukemistaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> soveltaa monipuolisesti kielelliseen ja kulttuuriseen moninaisuuteen liittyvää osaamistaan ja arvostaa kulttuurista moninaisuutta hankkii monipuolisia lukukokemuksia sekä arvioi kirjallisuuden ja muiden taidemuotojen merkitystä sekä arvioi omaa monilukutaitoaan.

Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä, opiskelijan oma äidinkieli

Pakolliset osaamistavoitteet, 4 osp

Opiskelija osaa

- toimia tarkoituksenmukaisesti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa omalla äidinkielellään
- tulkita erilaisia tekstejä sekä hankkia ja arvioida tietoja eri lähteistä
- tuottaa erilaisia tekstejä ja ilmaista tunteita, ajatuksia, mielipiteitä ja käsitteitä omalla äidinkielellään.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija toimii tarkoituksenmukaisesti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa omalla äidinkielellään.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• viestii vuorovaikutustilanteessa tilanteen mukaisella tavalla• ilmaisee asiallisesti mielipiteitä yhteistyö- ja ryhmätilanteissa• käyttää tilanteen mukaan yleiskieltä esitellessään omaan alaansa liittyvän ilmiön tai asian• ymmärtää kielen ja vuorovaikutustaitojen merkityksen omalla alallaan ja työelämässä• arvioi vuorovaikutustaitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• viestii sujuvasti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa• vie keskustelua yhteistyö- ja ryhmätilanteissa tavoitteellisesti eteenpäin• perustelee mielipiteensä ja väitteensä• käyttää tilanteen mukaan luontevasti yleiskieltä, alan käsitteistöä ja tekstilajeja esitellessään omaan alaansa liittyviä ilmiöitä tai asioita• osoittaa toiminnallaan ymmärtävänsä kielen ja vuorovaikutustaitojen merkityksen omalla alallaan ja työelämässä• arvioi vuorovaikutustaitojaan realistisesti tunnistamalla vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• viestii vakuuttavasti myös vaativissa vuorovaikutustilanteissa• toimii rakentavasti ja edistää toiminnallaan ryhmän vuorovaikutusta yhteistyö- ja ryhmätyötilanteissa• perustelee mielipiteitään ja väitteitään monipuolisesti tilanteeseen sopivalla tavalla• käyttää tilanteen mukaan luontevasti yleiskieltä, alan käsitteistöä ja tekstilajeja esitellessään omaan alaansa liittyviä ilmiöitä ja suuntaa viestinsä kohderyhmän mukaisesti• osoittaa toiminnallaan ymmärtävänsä kielen ja vuorovaikutustaitojen merkityksen omalla alallaan, työelämässä ja yhteiskunnassa• kehittää vuorovaikutustaitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija tulkitsee erilaisia tekstejä sekä hankkii ja arvioi tietoja eri lähteistä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> tunnistaa omalla alalla ja työelämässä käytettyjä tekstilajeja ja medioita tekee päätelmiä tekstien merkityksistä pääosin itsenäisesti hakee tietoa oman alansa kannalta keskeisistä tietolähteistä ja yksinkertaisissa tiedonhankinnan tehtävissä hyödyntää monilukutaitoaan tekee joitakin muistiinpanoja ja tiivistää muutamia ydinasioita kuullun, luetun ja nähdyn pohjalta arvioi tietolähteiden ja tiedon luotettavuutta pääosin itsenäisesti hyödyntää hankkimaansa tietoa noudattaa tekijänoikeuksia pääosin itsenäisesti arvioi tekstien tulkinnan taitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> tunnistaa omalla alalla ja työelämässä käytettyjä tekstilajeja ja medioita monipuolisesti tulkitsee erilaisten tekstien keskeiset tavoitteet ja olennaiset merkitykset hakee tietoa oman alansa kannalta monipuolisista tietolähteistä monilukutaitoaan hyödyntäen tekee muistiinpanoja ja tiivistää ydinasioita kuullun, luetun ja nähdyn pohjalta arvioi tietolähteiden ja tiedon luotettavuutta hyödyntää hankkimaansa tietoa johdonmukaisesti ja sujuvasti noudattaa tekijänoikeuksia asianmukaisesti arvioi tekstien tulkinnan taitojaan realistisesti siten, että tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> tuntee omalla alalla ja työelämässä käytetyt tekstilajit ja mediat monipuolisesti ja arvioi niiden käyttöä tulkitsee erilaisten tekstien tavoitteita monipuolisesti ja arvioi tekstien sisältöä ja ilmaisua hakee tietoa monipuolisista ja aiheen kannalta olennaisista tietolähteistä sujuvasti monilukutaitoaan hyödyntäen tekee itsenäisesti muistiinpanoja ja tiivistää ydinasiat kuullun, luetun ja nähdyn pohjalta arvioi asiantuntevasti tietolähteiden ja tiedon luotettavuutta hyödyntää hankkimaansa tietoa monipuolisesti ja sujuvasti noudattaa tekijänoikeuksia ja viittaa luontevasti käyttämiinsä lähteisiin kehittää tekstien tulkinnan taitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija tuottaa erilaisia tekstejä ja ilmaisee tunteita, ajatuksia, mielipiteitä ja käsitteitä omalla äidinkielellään.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> asettaa ilmaisulleen tavoitteita ja suuntaa ilmaisuaan tavoitteiden mukaisesti tuottaa puhuttuja, kirjoitettuja tai audiovisuaalisia tekstejä hyödyntäen tieto- ja viestintäteknologiaa sekä monilukutaitoaan hallitsee osittain kirjoitetun kielen käytänteet tuottaa omalla alalla ja työelämässä tarvittavia tyypillisiä tekstejä tuottaa tilanteeseen sopivaa puhekieltä arvioi tekstien tuottamisen ja ilmaisun taitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> asettaa ilmaisulleen tavoitteita ja viestii tavoitteiden suuntaisesti tuottaa puhuttuja, kirjoitettuja tai audiovisuaalisia tekstejä hyödyntäen tieto- ja viestintäteknologiaa sekä monilukutaitoaan ja arvioi eri vaihtoehtojen tarkoituksenmukaisuutta hallitsee pääosin kirjoitetun kielen käytänteet tuottaa oman alan ja työelämän tekstikäytänteiden mukaisia tekstejä kohdentaa puhutut tekstit kohderyhmän mukaisesti ja ilmaisee itseään selkeästi arvioi tekstin tuottamisen taitoaan realistisesti tunnistaen vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> asettaa ilmaisulleen tavoitteita, viestii tavoitteiden suuntaisesti ja arvioi viestintänsä vaikuttavuutta tuottaa puhuttuja, kirjoitettuja tai audiovisuaalisia tekstejä hyödyntäen monipuolisesti tieto- ja viestintäteknologiaa sekä monilukutaitoaan ja arvioi eri vaihtoehtojen tarkoituksenmukaisuutta hallitsee sujuvasti kirjoitetun kielen käytänteet ja muokkaa tuottamiensa tekstien ilmaisua ja rakennetta tuottaa sujuvasti oman alan ja työelämän tekstikäytänteiden mukaisia tekstejä käyttää tilanteen edellyttämää selkeää puhekieltä vuorovaikutteisesti ja taitaa huolitellun yleiskielen kehittää tekstien tuottamisen taitojaan palautteen ja itsearviointin pohjalta.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija osaa

- kehittää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan omassa äidinkielessä
- kehittää esiintymis- ja ryhmätaitojaan
- tulkita ja tuottaa erilaisia äidinkielisiä tekstejä
- tuntee kielen ja kirjallisuuden muotoja ja merkityksiä.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija kehittää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan omassa äidinkielessä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• ilmaisee asiallisesti mielipiteensä ja perustelee ne vakuuttavasti• ottaa vuorovaikutuksessa toisen näkemykset huomioon• osoittaa tuntevansa sanattoman viestinnän merkityksen ja sen vaikutuksia sanoman vastaanottoon• arvioi viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• toimii kohteliaasti ja joustavasti vuorovaikutustilanteissa erilaisissa ympäristöissä• ottaa viestinnässään huomioon vastaanottajan, tilanteen ja alansa vaatimukset• ottaa huomioon sanattoman viestinnän vaikutuksia omassa ilmaisussaan• arvioi viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan realistisesti tunnistamalla vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• ylläpitää puhuessaan vuorovaikutusta, havainnollistaa puheenvuoroaan ja rakentaa sen sisällön loogiseksi• ottaa viestinnässään huomioon vastaanottajan, tilanteen ja alan vaatimukset ja viestii rakentavasti myös ristiriita- ja ongelmatilanteissa• soveltaa sanattoman viestinnän sääntöjä vuorovaikutuksessaan ja vertailee kulttuurisia merkityksiä• kehittää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija kehittää esiintymis- ja ryhmätyötaitojaan.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• esittää sekä spontaanin että valmistellun puheenvuoron tai puhe-esityksen itselleen tutusta aiheesta• toimii ryhmätyötilanteissa yhteistyöhakuisesti osana ryhmää• toimii työelämän kokous- ja neuvottelukäytäntöjen mukaisesti, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta• arvioi esiintymis- ja ryhmätyötaitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• esittää sekä spontaanin että valmistellun esityksen, havainnollistaa esitystään ja rakentaa sen sisällön loogiseksi• vie ryhmän työskentelyä eteenpäin aktiivisesti ja arvostaa muiden näkökantoja• noudattaa työelämän kokous- ja neuvottelukäytäntöjä• arvioi esiintymis- ja ryhmätyötaitojaan realistisesti siten, että tunnistaa vahvuuksia ja kehittämiskohteita
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• esittää sekä spontaanin että itsenäisesti valmistellun esityksen myös haasteellisissa tilanteissa, havainnollistaa esitystään ja rakentaa sen sisällön loogiseksi• tunnistaa oman toimintansa vaikutukset ryhmän toimintaan ja kannustaa ryhmän muita jäseniä toimimaan• hallitsee joustavasti kokous- ja neuvottelukäytännöt• arvioi ja kehittää esiintymis- ja ryhmätyötaitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija tulkitsee ja tuottaa erilaisia äidinkiellisiä tekstejä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> tutustuu eri tekstilajeihin tuntee tekstilajien tilanteenmukaisen käytön vaatimuksia tuottaa ja tulkitsee ohjatusti tekstejä yksin ja yhdessä muiden kanssa antaa ja vastaanottaa ohjatusti rakentavaa palautetta tuotetuista teksteistä arvioi taitoaan tulkita ja tuottaa tekstejä saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> tutustuu eri tekstilajeihin ja analysoi tekstilajien ilmaisutapoja kriittisesti tuottaa ja tulkitsee tekstejä yksin ja yhdessä muiden kanssa muokkaa tuottamiaan tekstejä palautteen pohjalta antaa ja vastaanottaa rakentavaa palautetta tuotetusta tekstistä arvioi taitoaan tulkita ja tuottaa tekstejä realistisesti tunnistamalla vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> tutustuu eri tekstilajeihin ja analysoi tekstilajien ilmaisutapoja kriittisesti ja monipuolisesti tuottaa ja tulkitsee monipuolisesti tekstejä yksin ja yhdessä muiden kanssa antaa rakentavaa ja monipuolista palautetta tuotetuista teksteistä ja vastaanottaa palautetta muokkaa tuottamiaan tekstejä ja kehittää kirjoitustaitoaan palautteen pohjalta kehittää taitoaan tulkita ja tuottaa tekstejä palautteen ja itsearviointin pohjalta.

Opiskelija tuntee kielen ja kirjallisuuden muotoja ja merkityksiä.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• tiedostaa kielellisen, kulttuurisen ja identiteettien moninaisuuden merkityksen• tutustuu kirjallisuuden eri lajeihin ja muihin taidemuotoihin• lukee kaunokirjallisia tekstejä• tekee havaintoja omasta lukemisestaan
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• ottaa huomioon kielellisen, kulttuurisen ja identiteettien moninaisuuden omassa vuorovaikutuksessaan• tutustuu monipuolisesti kirjallisuuden eri lajeihin ja muihin taidemuotoihin• lukee kaunokirjallisuutta sekä tulkitsee ja arvioi kaunokirjallisuutta ja muita taideteoksia• arvioi omaa lukemistaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• soveltaa monipuolisesti kielelliseen, kulttuuriseen ja identiteettien moninaisuuteen liittyvää osaamistaan• osoittaa tuntevansa monipuolisesti kirjallisuuden eri lajeja ja muita taidemuotoja• hankkii monipuolisia lukukokemuksia sekä analysoi ja arvioi kaunokirjallisuutta ja muita taideteoksia• arvioi ja kehittää omaa lukemistaan.

Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä, suomi viittomakielisille

Pakolliset osaamistavoitteet, 4 osp

Opiskelija osaa

- viestiä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa suomen kielellä
- hankkia ja tulkita tietoa viestintänsä perusteeksi
- ilmaista käsitteitä, ajatuksia, tunteita, faktoja ja mielipiteitä suomen kielellä.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija viestii erilaisissa vuorovaikutustilanteissa suomen kielellä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• toimii tutuissa viestintäympäristöissä tilanteeseen sopivalla tavalla• käyttää ammatillista suomen kieltä sekä muita kielellisiä valmiuksiaan toimiessaan tutuissa kieliympäristöissä, esimerkiksi kuulevien kanssa, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta• tiedostaa suomen kielen taidon merkityksen omalla alallaan
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• toimii erilaisissa viestintätilanteissa vuorovaikutteisesti ja asiallisesti• käyttää ammatillista suomen kieltä sekä muita kielellisiä valmiuksiaan toimiessaan vaihtelevissa kieliympäristöissä, esimerkiksi kuulevien kanssa, ja osallistuu vuorovaikutustilanteisiin• ymmärtää suomen kielen merkityksen omalla alalla ja yhteiskunnassa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• on viestinnässään luontevasti vuorovaikutteinen ja vakuuttava• viestii ryhmätilanteissa aktiivisesti ja rakentavasti• käyttää ammatillista suomen kieltä sekä muita kielellisiä valmiuksiaan ja osallistuu aktiivisesti erilaisiin multimodaalisiin vuorovaikutustilanteisiin• arvioi suomen kielen merkitystä omalla alalla ja laajemmin yhteiskunnassa sekä yksilön että työelämän kannalta.

Opiskelija hankkii ja tulkitsee tietoa viestintänsä perusteeksi.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• ymmärtää yleisluontoisten ja alan keskeisten tekstien päätarkoituksen• hakee tietoa ammattialansa kannalta keskeisistä tietolähteistä suomen kielellä osittain itsenäisesti• tekee päätelmiä eri tietolähteiden luotettavuudesta• hyödyntää hankkimaansa tietoa viestinnässään noudattaen tekijänoikeuksia osittain itsenäisesti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• ymmärtää yleisluontoisten ja ammattitaidon kannalta keskeisten tekstien päätarkoituksen ja vertailee kirjakielistä, yleiskielistä ja arkikielistä tekstiä• hakee tietoa ammattialansa kannalta monipuolisista tietolähteistä suomen kielellä• arvioi tiedon ja tietolähteiden luotettavuutta• hyödyntää hankkimaansa tietoa tulkinnan ja oman ilmaisunsa apuna• noudattaa tekijänoikeuksia asianmukaisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• ymmärtää sujuvasti sekä yleisluontoisia että alaan liittyviä tekstejä• hakee tietoa monipuolisista ja aiheen kannalta olennaisista tietolähteistä suomen kielellä• arvioi tiedon ja tietolähteen luotettavuutta asiantuntevasti• hyödyntää hankkimaansa tietoa sujuvasti tulkinnan ja oman ilmaisunsa apuna• noudattaa tekijänoikeuksia ja viittaa luontevasti käyttämiinsä lähteisiin.

Opiskelija ilmaisee käsitteitä, ajatuksia, tunteita, faktoja ja mielipiteitä suomen kielellä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> asettaa viestinnälleen tavoitteita ja kykenee joiltakin osin suuntamaan viestintäänsä tavoitteiden mukaisesti hyödyntää viestinnässään erilaisia viestintävälineitä ja medioita kirjoittaa ammattitaidon kannalta keskeisiä tekstejä ja käyttää ymmärrettävää kieltä, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta tuottaa mallin mukaisia asiakirjoja ja tuottaa ammatissa tarvittavia tavanomaisia tekstejä arvioi suomen kielen taitoaan ja lukutaitoaan saamansa palautteen pohjalta ja kuvailee, miten voisi kehittää osaamistaan
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> asettaa viestinnälleen tavoitteita ja ilmaisee itseään tavoitteiden suuntaisesti käyttää viestinnässään erilaisia viestintävälineitä ja medioita, arvioi viestintävälineiden käytössä eri vaihtoehtojen tarkoituksenmukaisuutta kirjoittaa ammattitaidon kannalta keskeisiä tekstejä suomen kielen oikeinkirjoituksen perussääntöjen mukaisesti laatii asiakirjat asianmukaisesti ja tuottaa ammatin kannalta keskeisiä tekstejä alansa tekstikäytänteiden mukaisesti arvioi suomen kielen ilmaisutaitoaan, kielenkäyttöään ja lukutaitoaan realistisesti siten, että tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> asettaa viestinnälleen tavoitteita, viestii tavoitteiden suuntaisesti ja arvioi viestintänsä vaikuttavuutta käyttää viestinnässään eri viestintävälineitä ja medioita monipuolisesti edistäen viestinnällisiä tavoitteitaan kirjoittaa sujuvasti ymmärrettävää ja selvää suomen kielen yleiskieltä oikeinkirjoituksen perussääntöjen mukaisesti laatii asiakirjat asianmukaisesti ja kykenee myös soveltamaan asiakirjamalleja arvioi omaa suomen kielen ilmaisutaitoaan, kielenkäyttöään ja lukutaitoaan realistisesti siten, että tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan kehittää taitojaan palautteen pohjalta.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija osaa

- kehittää suomen kielen viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan
- tulkita erilaisia tekstilajeja sekä tuntee kirjallisuutta
- kehittää suomenkielisten ammatillisten tekstien tuottamistaan
- arvioida kielellisen ja kulttuurisen identiteetin merkitystä ja vertailla eri modaliteettien, kuten viitotun ja puhutun tai kirjoitetun kielen ilmaisukeinoja.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija kehittää suomen kielen viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">ilmaisee mielipiteensä ja perustelee ne vakuuttavasti tutuissa viestintätilanteissa tilanteeseen sopivalla tavallatoimii yhteistyökykyisesti työtehtävissä tarvittaessa apuvälineitä käyttäen
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">saa viestiessään kontaktin yleisönsä ja rakentaa puheenvuoronsa niin, että sitä on helppo seuratatoimii yhteistyökykyisesti tiimin jäsenenä ja välittää viestejä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">ylläpitää vuorovaikutusta, havainnollistaa esitystään ja rakentaa sen sisällön loogiseksiviestii ammattimaisesti ja vastuuntuntoisesti multimodaalisessa vuorovaikutusympäristössä (sekä kuulevien että kuurojen kanssa).

Opiskelija tulkitsee erilaisia tekstilajeja sekä tuntee kirjallisuutta.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">käyttää mallin mukaan eri tekstilajeja ja tuntee niiden ympäristöjen vaatimuksia, missä tekstejä käytetääntutustuu kirjallisuuden eri lajeihin ja saa lukukokemuksia
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">noudattaa tekstilajiin kuuluvia vaatimuksia oikein niissä ympäristöissä, joissa tekstit esiintyvätarvioi lukemiaan kirjoja
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">toimii kielenkäytön perusnormien mukaisesti ja selittää kirjoitettuja tekstejä viittomakielellähankkii monipuolisia lukukokemuksia ja arvioi kirjallisuuden merkitystä.

Opiskelija kehittää suomenkielisten ammatillisten tekstien tuottamistaan.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">tuottaa ammatillisia tekstejä ja käyttää asianmukaista kieltä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">tuottaa ammatillisia tekstejä ja ottaa niissä huomioon työelämän vaatimukset
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">tuottaa sujuvaa ja ymmärrettävää ammatillista tekstiä sekä kehittää taitojaan palautteen pohjalta.

Opiskelija arvioi kielellisen ja kulttuurisen identiteetin merkitystä ja vertailee eri modaliteettien, kuten viitotun ja puhutun tai kirjoitetun kielen ilmaisukeinoja.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • ymmärtää eri kielimodaliteettien keskeisiä piirteitä ja ominaisuuksia • arvioi kirjoitetun kielen merkitystä viittomakielisille ammatin harjoittamisen kannalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • tarkastelee erilaisia viestinnän ja kielenkäytön ilmaisutapoja kriittisesti • arvioi kirjoitetun kielen asemaa suhteessa viittomakieleen yhteiskunnassa ja työelämässä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • vertailee ja tekee havaintoja eri kielten ja eri modaliteettien tyypillisistä rakenteista • vertailee monikielisuuden ja multimodaalisuuden merkitystä ja asemaa yhteiskunnassa sekä työelämässä ja yksilön näkökulmasta.

Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä, suomi toisena kielenä

Pakolliset osaamistavoitteet, 4 osp

Opiskelija osaa

- toimia tarkoituksenmukaisesti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa
- tulkita erilaisia tekstejä sekä hankkia ja arvioida tietoja eri lähteistä
- tuottaa erilaisia tekstejä ja ilmaista tunteita, ajatuksia, mielipiteitä ja käsitteitä.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija toimii tarkoituksenmukaisesti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• ymmärtää jossain määrin oman alansa puhetilanteiden viestintää• pyrkii viestimään vuorovaikutustilanteessa tilanteen mukaisella tavalla• pyrkii ilmaisemaan mielipiteitä• pyrkii käyttämään yleiskieltä esitellessään alaansa liittyvän ilmiön tai asian• tunnistaa kielen ja vuorovaikutustaitojen merkityksen omalla alallaan ja työelämässä• arvioi vuorovaikutustaitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• ymmärtää oman alansa tyypillisiin puhetilanteisiin liittyvää viestintää• viestii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa melko sujuvasti• ilmaisee mielipiteitään asiallisesti• käyttää yleiskieltä ja jossain määrin alan käsitteistöä ja tekstilajeja esitellessään omaan alaansa liittyviä ilmiöitä tai asioita• ymmärtää kielen ja vuorovaikutustaitojen merkityksen omalla alalla ja yhteiskunnassa• arvioi vuorovaikutustaitojaan realistisesti tunnistamalla vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• ymmärtää monipuolisesti oman alansa puhetilanteisiin liittyvää viestintää• viestii erilaisissa vuorovaikutustilanteissa melko sujuvasti• ilmaisee näkemyksiään ja väitteitään ja pyrkii perustelemaan niitä• käyttää yleiskieltä sekä alan käsitteistöä ja tekstilajeja esitellessään omaan alaansa liittyviä ilmiöitä tai asioita• osoittaa toiminnallaan ymmärtävänsä kielen ja vuorovaikutustaitojen merkityksen omalla alalla ja yhteiskunnassa sekä yksilön että työelämän kannalta• kehittää vuorovaikutustaitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija tulkitsee erilaisia tekstejä sekä hankkii ja arvioi tietoja eri lähteistä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> tunnistaa tavallisimmat omalla alallaan ja työelämässä käytetyt tekstilajit ja mediat pääosin itsenäisesti hakee tietoa oman alansa tietolähteistä ja arvioi tietolähteiden luotettavuutta pääosin itsenäisesti tekee joitakin muistiinpanoja ja pyrkii tiivistämään ydinasioita kuullun, luetun ja nähdyn pohjalta hyödyntää monilukutaitoaan pääosin itsenäisesti ymmärtää ammattitaidon kannalta keskeisten tekstien pääasialliset sisällöt hyödyntää hankkimaansa tietoa tekstien tulkinnassa pääosin itsenäisesti noudattaa tekijänoikeuksia pääosin itsenäisesti arvioi tekstien tulkinnan taitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> tunnistaa keskeiset omalla alallaan ja työelämässä käytetyt tekstilajit ja mediat hakee tietoa ammattialansa kannalta monipuolisista tietolähteistä ja arvioi tietolähteiden luotettavuutta tekee muistiinpanoja ja tiivistää ydinasioita kuullun, luetun ja nähdyn pohjalta hyödyntää monilukutaitoaan ymmärtää ammattitaidon kannalta keskeisten tekstien sisällön ja tarkoituksen hyödyntää hankkimaansa tietoa tekstien tulkinnassa noudattaa tekijänoikeuksia asianmukaisesti arvioi tekstien tulkinnan taitojaan realistisesti tunnistamalla vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> tunnistaa omalla alallaan ja työelämässä käytetyt tekstilajit ja mediat ja arvioi niiden käyttöä hakee tietoa monipuolisista ja aiheen kannalta olennaisista tietolähteistä ja arvioi tietolähteen luotettavuutta asiantuntevasti tekee itsenäisesti muistiinpanot ja tiivistää keskeiset ydinasiat kuullun, luetun ja nähdyn pohjalta hyödyntää monilukutaitoaan monipuolisesti tulkitsee tekstien merkityksiä ja tavoitteita sekä arvioi tiedon luotettavuutta hyödyntää hankkimaansa tietoa monipuolisesti tekstien tulkinnassa noudattaa tekijänoikeuksia ja viittaa luontevasti käyttämiinsä lähteisiin kehittää tekstien tulkinnan taitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija tuottaa tekstejä eri muodoissaan ja ilmaisee tunteita, ajatuksia, mielipiteitä ja käsitteitä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • asettaa ilmaisulleen tavoitteita ja pyrkii suuntamaan ilmaisuaan tavoitteiden mukaisesti • tuottaa puhuttuja, kirjoitettuja tai audiovisuaalisia tekstejä pääosin itsenäisesti hyödyntäen tieto- ja viestintäteknologiaa sekä monilukutaitoaan • tunnistaa kirjoitetun kielen käytänteitä • tuottaa omalla alalla ja työelämässä tarvittavia tyypillisiä tekstejä • ilmaisee itseään ymmärrettävästi tavanomaisissa puhetilanteissa • arvioi tekstien tuottamisen taitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • asettaa ilmaisulleen tavoitteita ja pääosin ilmaisee itseään tavoitteiden suuntaisesti • tuottaa puhuttuja, kirjoitettuja tai audiovisuaalisia tekstejä hyödyntäen tieto- ja viestintäteknologiaa sekä monilukutaitoaan • pyrkii käyttämään kirjoitetun kielen käytänteitä • laatii tyypillisiä tekstejä alansa tekstikäytänteiden mukaisesti • ilmaisee itseään ymmärrettävästi puhetilanteissa • arvioi tekstin tuottamisen taitoaan realistisesti tunnistamalla vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • asettaa ilmaisulleen tavoitteita ja ilmaisee itseään tavoitteiden suuntaisesti • tuottaa puhuttuja, kirjoitettuja tai audiovisuaalisia tekstejä hyödyntäen tieto- ja viestintäteknologiaa sekä monilukutaitoaan ja pyrkii arvioimaan eri vaihtoehtojen tarkoituksenmukaisuutta • käyttää pääosin kirjoitetun kielen käytänteitä ja muokkaa tuottamiensa tekstien ilmaisua ja rakennetta • tuottaa oman alan ja työelämän tekstikäytänteiden mukaisia tekstejä • käyttää puhekieltä vuorovaikutteisesti • kehittää tekstien tuottamisen taitojaan palautteen ja itsearviointin pohjalta.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija osaa

- kehittää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan
- kehittää omalla alallaan tarvittavaa kielitaitoaan
- tulkita ja tuottaa erilaisia tekstejä
- tuntee kielen ja kirjallisuuden muotoja ja merkityksiä.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija kehittää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• ilmaisee mielipiteensä asiallisesti ja pyrkii perustelemaan ne• pyrkii ottamaan viestinnässään toisten näkemykset huomioon• havainnoi sanattoman viestinnän merkityksiä ja vaikutuksia sanoman vastaanottoon• arvioi viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• viestii asiallisesti ja joustavasti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa• ottaa viestinnässään huomioon vastaanottajan ja tilanteen• ottaa huomioon sanattoman viestinnän vaikutuksia omassa ilmaisussaan• arvioi viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan realistisesti tunnistamalla vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• viestii erilaisissa vuorovaikutustilanteissa loogisesti ja havainnollisesti• viestii toiset huomioiden myös ristiriita- ja ongelmatilanteissa• osaa tulkita sanattoman viestinnän sääntöjä vuorovaikutuksessaan ja vertailee kulttuurisia merkityksiä• pyrkii kehittämään viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan palautteen ja itsearviointin pohjalta.

Opiskelija kehittää omalla alallaan tarvittavaa kielitaitoaan.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• laajentaa alansa käsitteistön hallintaa ja kielellisiä käytänteitä• esittää valmistellun puheenvuoron tai puhe-esityksen itselleen tutusta aiheesta• toimii pääosin itsenäisesti työelämän kokous- ja neuvottelukäytäntöjen mukaisesti ja pyrkii käyttämään tilannesidonnaisia ilmauksia• arvioi omaan alaansa liittyvää kielitaitoaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• hallitsee alansa keskeisen käsitteistön ja kielelliset käytänteet• esittää valmistellun puheenvuoron tai puhe-esityksen alaansa liittyvästä aiheesta• noudattaa työelämän kokous- ja neuvottelukäytäntöjä ja käyttää tilannesidonnaisia ilmauksia• arvioi omaan alaansa liittyvää kielitaitoa realistisesti tunnistamalla vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• käyttää monipuolisesti alansa käsitteistöä ja kielellisiä käytänteitä• esittää sekä spontaanin että valmistellun, havainnollisen esityksen omaan alaansa liittyvästä aiheesta• noudattaa sujuvasti työelämän kokous- ja neuvottelukäytäntöjä ja käyttää tilannesidonnaisia ilmauksia• kehittää alaansa liittyvää kielitaitoaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija tulkitsee ja tuottaa erilaisia tekstejä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> tutustuu eri tekstilajeihin tuntee tekstilajien tilanteenmukaisen käytön vaatimuksia tuottaa ohjatusti tekstejä yksin ja yhdessä muiden kanssa antaa ja vastaanottaa ohjatusti rakentavaa palautetta tuotetuista teksteistä arvioi taitoaan tulkita ja tuottaa tekstejä saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> tutustuu eri tekstilajeihin ja analysoi tekstilajien ilmaisutapoja tuottaa ja tulkitsee tekstejä yksin ja yhdessä muiden kanssa muokkaa tuottamiaan tekstejä palautteen pohjalta antaa ja vastaanottaa palautetta tuotetusta tekstistä arvioi taitoaan tulkita ja tuottaa tekstejä realistisesti tunnistamalla vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> tutustuu eri tekstilajeihin ja analysoi tekstilajien ilmaisutapoja monipuolisesti tuottaa ja tulkitsee monipuolisesti tekstejä yksin ja yhdessä muiden kanssa antaa rakentavaa palautetta tuotetuista teksteistä ja vastaanottaa palautetta muokkaa tuottamiaan tekstejä ja kehittää kirjoitustaitoaan palautteen pohjalta kehittää taitoaan tulkita ja tuottaa tekstejä palautteen ja itsearviointin pohjalta.

Opiskelija tuntee kielen ja kirjallisuuden muotoja ja merkityksiä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> tunnistaa kielellisen, kulttuurisen ja identiteettien moninaisuuden vuorovaikutuksessa tunnistaa kielen keskeisiä rakenteita, rekistereitä ja tyylejä tutustuu kirjallisuuden eri lajeihin tekee havaintoja omasta lukemisestaan
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> tiedostaa kielellisen, kulttuurisen ja identiteettien moninaisuuden merkityksen omassa vuorovaikutuksessaan tunnistaa monipuolisesti kielen rakenteita, rekistereitä ja tyylejä lukee kirjallisuuden eri lajeja arvioi omaa lukemistaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> soveltaa kielelliseen, kulttuuriseen ja identiteettien moninaisuuteen liittyvää osaamistaan vuorovaikutuksessa tunnistaa monipuolisesti kielen rakenteita, rekistereitä ja tyylejä ja ymmärtää kielellisten valintojen vaikutuksen teksteihin lukee kirjallisuuden eri lajeja ja analysoi lukemaansa arvioi ja kehittää omaa lukemistaan.

Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä, romani

Pakolliset osaamistavoitteet, 4 osp

Opiskelija osaa

- toimia tarkoituksenmukaisesti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa romanikielellä
- tulkita erilaisia tekstejä sekä hankkia ja arvioida tietoja eri lähteistä
- tuottaa erilaisia tekstejä ja ilmaista tunteita, ajatuksia, mielipiteitä ja käsitteitä romanikielellä.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija toimii tarkoituksenmukaisesti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa romanikielellä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• viestii vuorovaikutustilanteessa tilanteen mukaisella tavalla• ilmaisee asiallisesti mielipiteitään yhteistyö- ja ryhmätilanteissa• käyttää tilanteen mukaan yleiskieltä esitellessään omaan alaansa liittyvän ilmiön tai asian• ymmärtää kielen ja vuorovaikutustaitojen merkityksen omalla alallaan ja työelämässä• arvioi vuorovaikutustaitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• viestii sujuvasti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa• vie keskustelua yhteistyö- ja ryhmätilanteissa tavoitteellisesti eteenpäin• perustelee mielipiteensä ja väitteensä• käyttää tilanteen mukaan luontevasti yleiskieltä, alan käsitteistöä ja tekstilajeja esitellessään omaan alaansa liittyviä ilmiöitä tai asioita• osoittaa toiminnallaan ymmärtävänsä kielen ja vuorovaikutustaitojen merkityksen omalla alallaan ja työelämässä• arvioi vuorovaikutustaitojaan realistisesti tunnistamalla vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• viestii vakuuttavasti myös vaativissa vuorovaikutustilanteissa• toimii rakentavasti ja edistää toiminnallaan ryhmän vuorovaikutusta yhteistyö- ja ryhmätyötilanteissa• perustelee mielipiteitään ja väitteitään monipuolisesti tilanteeseen sopivalla tavalla• käyttää tilanteen mukaan luontevasti yleiskieltä, alan käsitteistöä ja tekstilajeja esitellessään omaan alaansa liittyviä ilmiöitä ja suuntaa viestinsä kohderyhmän mukaisesti• osoittaa toiminnallaan ymmärtävänsä kielen ja vuorovaikutustaitojen merkityksen omalla alallaan, työelämässä ja yhteiskunnassa• kehittää vuorovaikutustaitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija tulkitsee erilaisia tekstejä sekä hankkii ja arvioi tietoja eri lähteistä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> tunnistaa omalla alalla ja työelämässä käytettyjä tekstilajeja ja medioita tekee päätelmiä tekstien merkityksistä pääosin itsenäisesti hakee tietoa oman alansa kannalta keskeisistä tietolähteistä ja yksinkertaisissa tiedonhankinnan tehtävissä hyödyntää monilukutaitoaan tekee joitakin muistiinpanoja ja tiivistää muutamia ydinasioita kuullun, luetun ja nähdyn pohjalta arvioi tietolähteiden ja tiedon luotettavuutta pääosin itsenäisesti hyödyntää hankkimaansa tietoa noudattaa tekijänoikeuksia pääosin itsenäisesti arvioi tekstien tulkinnan taitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> tunnistaa omalla alalla ja työelämässä käytettyjä tekstilajeja ja medioita monipuolisesti tulkitsee erilaisten tekstien keskeiset tavoitteet ja olennaiset merkitykset hakee tietoa oman alansa kannalta monipuolisista tietolähteistä monilukutaitoaan hyödyntäen tekee muistiinpanoja ja tiivistää ydinasioita kuullun, luetun ja nähdyn pohjalta arvioi tietolähteiden ja tiedon luotettavuutta hyödyntää hankkimaansa tietoa johdonmukaisesti ja sujuvasti noudattaa tekijänoikeuksia asianmukaisesti arvioi tekstien tulkinnan taitojaan realistisesti siten, että tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> tuntee omalla alalla ja työelämässä käytetyt tekstilajit ja mediat monipuolisesti ja arvioi niiden käyttöä tulkitsee erilaisten tekstien tavoitteita monipuolisesti ja arvioi tekstien sisältöä ja ilmaisua hakee tietoa monipuolisista ja aiheen kannalta olennaisista tietolähteistä sujuvasti monilukutaitoaan hyödyntäen tekee itsenäisesti muistiinpanoja ja tiivistää ydinasiat kuullun, luetun ja nähdyn pohjalta arvioi asiantuntevasti tietolähteiden ja tiedon luotettavuutta hyödyntää hankkimaansa tietoa monipuolisesti ja sujuvasti noudattaa tekijänoikeuksia ja viittaa luontevasti käyttämiinsä lähteisiin kehittää tekstien tulkinnan taitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija tuottaa erilaisia tekstejä ja ilmaisee tunteita, ajatuksia, mielipiteitä ja käsitteitä romanikielellä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> asettaa ilmaisulleen tavoitteita ja suuntaa ilmaisuaan tavoitteiden mukaisesti tuottaa puhuttuja, kirjoitettuja tai audiovisuaalisia tekstejä hyödyntäen tieto- ja viestintäteknologiaa sekä monilukutaitoaan hallitsee osittain kirjoitetun kielen käytänteet tuottaa omalla alalla ja työelämässä tarvittavia tyypillisiä tekstejä tuottaa tilanteeseen sopivaa puhekieltä arvioi tekstien tuottamisen ja ilmaisun taitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> asettaa ilmaisulleen tavoitteita ja viestii tavoitteiden suuntaisesti tuottaa puhuttuja, kirjoitettuja tai audiovisuaalisia tekstejä hyödyntäen tieto- ja viestintäteknologiaa sekä monilukutaitoaan ja arvioi eri vaihtoehtojen tarkoituksenmukaisuutta hallitsee pääosin kirjoitetun kielen käytänteet tuottaa oman alan ja työelämän tekstikäytänteiden mukaisia tekstejä kohdentaa puhutut tekstit kohderyhmän mukaisesti ja ilmaisee itseään selkeästi arvioi tekstin tuottamisen taitoaan realistisesti tunnistaen vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> asettaa ilmaisulleen tavoitteita, viestii tavoitteiden suuntaisesti ja arvioi viestintänsä vaikuttavuutta tuottaa puhuttuja, kirjoitettuja tai audiovisuaalisia tekstejä hyödyntäen monipuolisesti tieto- ja viestintäteknologiaa sekä monilukutaitoaan ja arvioi eri vaihtoehtojen tarkoituksenmukaisuutta hallitsee sujuvasti kirjoitetun kielen käytänteet ja muokkaa tuottamiensa tekstien ilmaisua ja rakennetta tuottaa sujuvasti oman alan ja työelämän tekstikäytänteiden mukaisia tekstejä käyttää tilanteen edellyttämää selkeää puhekieltä vuorovaikutteisesti ja taitaa huolitellun yleiskielen kehittää tekstien tuottamisen taitojaan palautteen ja itsearviointin pohjalta.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija osaa

- kehittää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan romanikielessä
- kehittää esiintymis- ja ryhmätaitojaan
- tulkita ja tuottaa erilaisia romanikielisiä tekstejä
- tuntee kielen ja kirjallisuuden muotoja ja merkityksiä.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija kehittää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan romanikielessä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• ilmaisee asiallisesti mielipiteensä ja perustelee ne vakuuttavasti• ottaa vuorovaikutuksessa toisen näkemykset huomioon• osoittaa tuntevansa sanattoman viestinnän merkityksen ja sen vaikutuksia sanoman vastaanottoon• arvioi viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• toimii kohteliaasti ja joustavasti vuorovaikutustilanteissa erilaisissa ympäristöissä• ottaa viestinnässään huomioon vastaanottajan, tilanteen ja alansa vaatimukset• ottaa huomioon sanattoman viestinnän vaikutuksia omassa ilmaisussaan• arvioi viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan realistisesti tunnistamalla vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• ylläpitää puhuessaan vuorovaikutusta, havainnollistaa puheenvuoroaan ja rakentaa sen sisällön loogiseksi• ottaa viestinnässään huomioon vastaanottajan, tilanteen ja alan vaatimukset ja viestii rakentavasti myös ristiriita- ja ongelmatilanteissa• soveltaa sanattoman viestinnän sääntöjä vuorovaikutuksessaan ja vertailee kulttuurisia merkityksiä• kehittää viestintä- ja vuorovaikutustaitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija kehittää esiintymis- ja ryhmätyötaitojaan.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• esittää sekä spontaanin että valmistellun puheenvuoron tai puhe-esityksen itselleen tutusta aiheesta• toimii ryhmätyötilanteissa yhteistyöhakuisesti osana ryhmää• toimii työelämän kokous- ja neuvottelukäytäntöjen mukaisesti, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta• arvioi esiintymis- ja ryhmätyötaitojaan saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• esittää sekä spontaanin että valmistellun esityksen, havainnollistaa esitystään ja rakentaa sen sisällön loogiseksi• vie ryhmän työskentelyä eteenpäin aktiivisesti ja arvostaa muiden näkökantoja• noudattaa työelämän kokous- ja neuvottelukäytäntöjä• arvioi esiintymis- ja ryhmätyötaitojaan realistisesti siten, että tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• esittää sekä spontaanin että itsenäisesti valmistellun esityksen myös haasteellisissa tilanteissa, havainnollistaa esitystään ja rakentaa sen sisällön loogiseksi• tunnistaa oman toimintansa vaikutukset ryhmän toimintaan ja kannustaa ryhmän muita jäseniä toimimaan• hallitsee joustavasti kokous- ja neuvottelukäytännöt• arvioi ja kehittää esiintymis- ja ryhmätyötaitojaan palautteen ja itsearvioinnin pohjalta.

Opiskelija tulkitsee ja tuottaa erilaisia romanikielisiä tekstejä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> tutustuu eri tekstilajeihin tuntee tekstilajien tilanteenmukaisen käytön vaatimuksia tuottaa ja tulkitsee ohjatusti tekstejä yksin ja yhdessä muiden kanssa antaa ja vastaanottaa ohjatusti rakentavaa palautetta tuotetuista teksteistä arvioi taitoaan tulkita ja tuottaa tekstejä saamansa palautteen pohjalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> tutustuu eri tekstilajeihin ja analysoi tekstilajien ilmaisutapoja kriittisesti tuottaa ja tulkitsee tekstejä yksin ja yhdessä muiden kanssa muokkaa tuottamiaan tekstejä palautteen pohjalta antaa ja vastaanottaa rakentavaa palautetta tuotetusta tekstistä arvioi taitoaan tulkita ja tuottaa tekstejä realistisesti tunnistamalla vahvuuksia ja kehittämiskohteita
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> tutustuu eri tekstilajeihin ja analysoi tekstilajien ilmaisutapoja kriittisesti ja monipuolisesti tuottaa ja tulkitsee monipuolisesti tekstejä yksin ja yhdessä muiden kanssa antaa rakentavaa ja monipuolista palautetta tuotetuista teksteistä ja vastaanottaa palautetta muokkaa tuottamiaan tekstejä ja kehittää kirjoitustaitoaan palautteen pohjalta kehittää taitoaan tulkita ja tuottaa tekstejä palautteen ja itsearviointin pohjalta.

Opiskelija tuntee kielen ja kirjallisuuden muotoja ja merkityksiä.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• tiedostaa kielellisen, kulttuurisen ja identiteettien moninaisuuden merkityksen• tutustuu kirjallisuuden eri lajeihin ja muihin taidemuotoihin• lukee kaunokirjallisia tekstejä• tekee havaintoja omasta lukemisestaan
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• ottaa huomioon kielellisen, kulttuurisen ja identiteettien moninaisuuden omassa vuorovaikutuksessaan• tutustuu monipuolisesti kirjallisuuden eri lajeihin ja muihin taidemuotoihin• lukee kaunokirjallisuutta sekä tulkitsee ja arvioi kaunokirjallisuutta ja muita taideteoksia• arvioi omaa lukemistaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• soveltaa monipuolisesti kielelliseen, kulttuuriseen ja identiteettien moninaisuuteen liittyvää osaamistaan• osoittaa tuntevansa monipuolisesti kirjallisuuden eri lajeja ja muita taidemuotoja• hankkii monipuolisia lukukokemuksia sekä analysoi ja arvioi kaunokirjallisuutta ja muita taideteoksia• arvioi ja kehittää omaa lukemistaan.

Viestintä ja vuorovaikutus toisella kotimaisella kielellä, ruotsi

Pakolliset osaamistavoitteet, 1 osp

Opiskelija osaa

- käyttää toista kotimaista kieltä työtehtävissään ja työhön liittyvissä vuorovaikutustilanteissa.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija käyttää toista kotimaista kieltä työtehtävissään ja työhön liittyvissä vuorovaikutustilanteissa.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">ymmärtää suppeiden omaan työhön ja työturvallisuuteen liittyvien tekstien ja viestien sisällönkertoo suullisesti ja kirjallisesti lyhyesti itsestään ja tutuista asioista omassa työssään ja selviytyy tuttuihin aiheisiin liittyvistä vuorovaikutustilanteista
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">tulkitssee työhön liittyviä suppeita tekstejä, kuten työ- ja turvallisuusohjeita, sekä tuottaa lyhyitä viestejä käyttäen alan ammattisanastoaselviytyy rutiininomaisista päivittäiseen elämään liittyvistä puhetilanteista, jos puhekuppani puhuu hitaasti ja käyttää selkeää kieltä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">tulkitssee erityyppisiä työhön liittyviä tekstejä ja tuottaa ammatillisia viestejä, ohjeita tai tilauksiaviestii tavanomaisimmissa viestintätilanteissa sekä kasvotusten että digitaalisesti ja tarvittaessa pyytää tarkennusta tai selvennystä.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija osaa

- käyttää toista kotimaista kieltä alaan liittyvissä vuorovaikutustilanteissa ja työtehtävissä
- selviytyä arkipäivän tilanteissa toisella kotimaisella kielellä
- kirjoittaa työhönsä liittyviä suppeita tekstejä
- hyödyntää kielenkäytössä erilaisia tietolähteitä
- ymmärtää molempien kansalliskielten ja kulttuurien merkityksen kulttuurisesti moninaisessa Suomessa.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija käyttää toista kotimaista kieltä alaan liittyvissä vuorovaikutustilanteissa ja työtehtävissä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• selviytyy alan vuorovaikutustilanteissa hyödyntäen erilaisia apukeinoja
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• käyttää kieltä melko luontevasti alan vuorovaikutustilanteissa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• selviytyy hyvin alan vuorovaikutustilanteissa ja viestii kohteliaasti• käyttää keskustelussa kielelle ja kulttuurille ominaisia ilmaisuja.

Opiskelija selviytyy arkipäivän tilanteissa toisella kotimaisella kielellä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• käyttää keskustelussa tuttua sanastoa ja saa selvää hitaahkosta puheesta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• selviytyy jokapäiväiseen elämään liittyvistä tilanteista toisella kotimaisella kielellä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• viestii tilanteeseen sopivalla tavalla ja ottaa vastapuolen reaktion huomioon.

Opiskelija kirjoittaa työhönsä liittyviä suppeita tekstejä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• kirjoittaa työhön liittyviä tekstejä käyttäen yksinkertaisia lauseita
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• kirjoittaa keskeisistä työtehtäviin liittyvistä asioista käyttäen tavallisimpia kielelle ominaisia ilmauksia
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• tuottaa sujuvasti työtehtäviin liittyviä tekstejä käyttäen keskeisintä sanastoa.

Opiskelija hyödyntää kielenkäytössä erilaisia tietolähteitä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> etsii yhdessä muiden kanssa tietoa erilaisista tietolähteistä toisella kotimaisella kielellä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> hyödyntää toisella kotimaisella kielellä tuotettuja tekstejä ja julkaisuja
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> käyttää joustavasti sähköisiä sanakirjoja ja muuta lähdeaineistoa oman alansa kysymysten selvittämiseen.

Opiskelija ymmärtää molempien kansalliskielten ja kulttuurien merkityksen kulttuurisesti moninaisessa Suomessa.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> on tietoinen ruotsin kielen ja kulttuurin merkityksestä Suomessa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> ymmärtää ruotsin kielen ja kulttuurin merkityksen pohjoismaisessa yhteistyössä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> tuntee Suomen kansalliskieliin liittyvät oikeudet ja velvoitteet.

Det andra inhemska språket, finska

Pakolliset osaamistavoitteet, 2 osp

Den studerande kan

- använda det finska språket i sin kommunikation på ett interaktivt sätt
- förstå olika slags texter och skriva enklare texter på finska
- kan söka information från olika finskspråkiga källor och använda dem i sin kommunikation
- förstå betydelsen av att kunna finska i arbetslivet.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Den studerande använder det finska språket i sin kommunikation på ett interaktivt sätt.	
Den studerande	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• förstår enkla instruktioner och tilltal på en arbetsplats• gör sig förstådd i interaktionen med kunder eller kollegor• deltar i vardagliga samtal i en finskspråkig arbetsmiljö
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• förstår tydliga instruktioner och samtal i normalt tempo på en arbetsplats• uttrycker sig tydligt och agerar ändamålsenligt i interaktionen med kunder och kollegor• deltar i olika slags diskussioner i en finskspråkig arbetsmiljö
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• förstår även i snabbt tempo olika slags instruktioner och diskussioner på en arbetsplats• uttrycker sig väluttryckt och agerar flexibelt i interaktionen med kunder och kollegor• deltar aktivt i olika slags diskussioner i en finskspråkig arbetsmiljö.

Den studerande förstår olika slags texter och skriver enklare texter på finska.	
Den studerande	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• förstår innebörden i olika slags texter• skriver korta texter och gör enkla dokument enligt mall
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• förstår innebörden och det centrala innehållet i olika slags texter• skriver texter och gör ändamålsenliga dokument
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• förstår genomgående innebörden och innehållet i olika slags texter• skriver och bearbetar texter enligt respons och gör självständigt ändamålsenliga dokument.

Den studerande söker information från olika finskspråkiga källor och använder dem i sin kommunikation.	
Den studerande	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• söker information från enklare källor och använder dem i sin kommunikation.
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• söker information från olika källor och använder dem på ett mångsidigt sätt i sin kommunikation.
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• söker information från olika källor, också svårare, och använder dem på ett flexibelt och kritiskt sätt i sitt arbete.

Den studerande förstår betydelsen av att kunna finska i arbetslivet.	
Den studerande	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> förstår betydelsen av att kunna finska i arbetslivet och gör sig förstådd i en finskspråkig arbetsmiljö
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> förstår betydelsen av att kunna finska i arbetslivet och arbetar väl i en finskspråkig arbetsmiljö
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> förstår betydelsen av att kunna finska i arbetslivet och deltar aktivt i en finskspråkig arbetsmiljö.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Den studerande kan

- diskutera och argumentera på ett säkert och kreativt sätt
- förstå och skriva arbetslivsrelaterade texter
- känna till sina strategier för språkinläring.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Den studerande diskuterar och argumenterar på ett säkert och kreativt sätt.	
Den studerande	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> uttrycker och motiverar sina åsikter och beaktar även andras åsikter i en diskussion presenterar muntligt ett bekant ämne på ett kreativt sätt
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> uttrycker och motiverar på ett övertygande sätt sina åsikter och beaktar även olika åsikter i en diskussion muntligt presentera ett ämne på ett förståeligt och kreativt sätt
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> uttrycker och analyserar på ett självkritiskt sätt sina åsikter och kommunicerar på ett konstruktivt sätt i en diskussion kan muntligt presentera även ett mer krävande ämne på ett logiskt och kreativt sätt.

Den studerande förstår och skriver arbetslivsrelaterade texter.

Den studerande	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">förstår innebörden i en arbetslivsrelaterad text och kan kortfattat återge dess innehållskriver korta och enkla yrkesinriktade texter
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">förstår innebörden och det centrala innehållet i en arbetslivsrelaterad text och anknyter informationen till egna erfarenheterskriver yrkesinriktade texter på ett tydligt sätt
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">förstår både innebörden och budskapet i en arbetslivsrelaterad text och analyserar textens innehållskriver väl strukturerade yrkesinriktade texter.

Den studerande känner till sina strategier för språkinläring.

Den studerande	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">är medveten om sin personliga inlärningsstrategi
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">känner till de svaga och starka sidorna i sin inlärningsstrategi
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">prövar nya inlärningsstrategier och inlärningsstilar.

Viestintä ja vuorovaikutus vieraalla kielellä

Pakolliset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija osaa

- käyttää vierasta kieltä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa
- hakea tietoa erilaisista vieraskielisistä lähteistä
- toimia monikielisessä ja -kulttuurisessa ympäristössä.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija käyttää vierasta kieltä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• selviytyy yleensä vuorovaikutustilanteissa kieltä käyttäen ja osoittaa ymmärtävänsä yksinkertaista, hidastempoista puhetta• kertoo itsestään ja tehtävistään vastaamalla hänelle esitettyihin kysymyksiin ennakoitavissa olevissa ja tutuissa tilanteissa• tuottaa vuorovaikutuksessa tarvittavia lyhyitä viestejä ja tekstejä• tulkitsee oikein toimintaansa koskevaa tavallista sanastoa, viestejä ja ohjeita• pyrkii arvioimaan ja kehittämään kielitaitoaan
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• selviytyy yleensä vuorovaikutustilanteissa kieltä käyttäen ja osoittaa ymmärtävänsä tavanomaista, normaalitempoista puhetta• kertoo itsestään ja tehtävistään siten, että tulee ymmärretyksi, ja osallistuu keskusteluun, mikäli keskustelukumppani puhuu selkeästi• tuottaa vuorovaikutuksessa tarvittavia viestejä ja tekstejä• tulkitsee oikein ja noudattaa toimintaansa ja sen kohteita koskevia tekstejä ja ohjeita sekä tekee tarkentavia kysymyksiä• arvioi ja kehittää kielitaitoaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• toimii vuorovaikutustilanteissa luontevasti kieltä käyttäen ja osoittaa ymmärtävänsä tavanomaista, normaalitempoista puhetta• kertoo tutuissa tilanteissa toiminnastaan ja siihen liittyvistä normeista ja tavoista sekä hankkii kysymällä toimintaansa liittyviä lisäohjeita• tuottaa sujuvasti tavanomaisia viestejä ja tekstejä sekä täyttää erilaisia asiakirjoja• tulkitsee oikein toimintaansa ja sen kohteita koskevia tekstejä, ohjeita ja saamaansa palautetta• arvioi ja kehittää kielitaitoaan monipuolisesti ja oma-aloitteisesti.

Opiskelija hakee tietoa erilaisista vieraskielisistä lähteistä.

Opiskelija hakee tietoa erilaisista vieraskielisistä lähteistä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• hakee vieraskielistä tietoa ohjatusti toimintaansa liittyvistä materiaaleista ja ohjeista• arvioi ja valikoi tietoa ohjatusti tarkoituksenmukaisuuden, luotettavuuden ja ajantasaisuuden kannalta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• hakee monipuolisesti toiminnassaan tarpeellista vieraskielistä tietoa• arvioi ja valikoi tietoa tarkoituksenmukaisuuden, luotettavuuden ja ajantasaisuuden kannalta
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• hakee itsenäisesti ja monipuolisesti toimintaansa liittyvää vieraskielistä tietoa, soveltaa tietojaan ja taitojaan sekä perustelee tiedon valikoimista ja soveltamista koskevat ratkaisunsa• arvioi ja valikoi monipuolisesti ja kriittisesti tietoa tarkoituksenmukaisuuden, luotettavuuden ja ajantasaisuuden kannalta.

Opiskelija toimii monikielisessä ja -kulttuurisessa ympäristössä.

Opiskelija toimii monikielisessä ja -kulttuurisessa ympäristössä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• toimii tietoisena opiskelemaansa kielen ja sen edustaman kulttuurin merkityksestä• pyrkii kohtaamaan ihmiset tasavertaisesti ja positiivisella asenteella
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• toimii kohdekielellä monikielisessä ja -kulttuurisessa ympäristössä• kohtaa ihmiset tasavertaisesti ja positiivisella asenteella
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• soveltaa vieraan kielen ja kulttuurin tietojaan ja taitojaan joustavasti• kohtaa ihmiset esimerkillisen tasavertaisesti ja positiivisella asenteella.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija osaa

- viestiä vieraalla kielellä työelämän tilanteissa
- toimia aktiivisena kansalaisena vieraskielisissä yhteyksissä.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija viestii vieraalla kielellä työelämän tilanteissa.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• kertoo itsestään ja työtehtävistään sekä vastaa hänelle esitettyihin yksinkertaisiin kysymyksiin• selviytyy yleiskielisistä vuorovaikutustilanteista, joissa käsitellään myös tavanomaisimpia työtehtäviin liittyviä aiheita• ilmaisee itseään tilanteen vaatimalla tavalla, mutta tarvitsee toisinaan ohjausta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• kertoo ymmärrettävästi itsestään ja alan työtehtävistä, osallistuu keskusteluun sekä hankkii kysymällä työhönsä liittyviä lisäohjeita• selviytyy monenlaisista työhön liittyvistä vuorovaikutustilanteista• ilmaisee itseään tilanteen vaatimalla tavalla
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• kertoo työpaikastaan, työstään ja siihen liittyvistä normeista ja tavoista melko laajaa sanavarastoa käyttäen sekä ottaen lisäksi selvää muiden maiden vastaavista asioista• selviytyy luontevasti työhön liittyvistä vuorovaikutustilanteista, joissa käsitellään vaativampiakin aiheita• ilmaisee itseään joustavasti tilanteen vaatimalla tavalla.

Opiskelija toimii aktiivisena kansalaisena vieraskielisissä yhteyksissä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> tunnistaa, miten vieraalla kielellä voi vaikuttaa eri medioita käyttäen toimii vieraskielisissä yhteyksissä sovellettavien oikeuksiensa ja velvollisuuksiensa mukaisesti työssä ja arkielämässä yhteiskunnallisen päätöksenteon keskeisimmät periaatteet ymmärtäen pyrkii ottamaan toiminnassaan huomioon eri kulttuurien keskeisiä piirteitä niitä ymmärtäen
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> käyttää vierasta kieltä vaikuttamiseen eri medioita käyttäen toimii johdonmukaisesti vieraskielisissä yhteyksissä sovellettavien oikeuksiensa ja velvollisuuksiensa mukaisesti työssä ja arkielämässä yhteiskunnallisen päätöksenteon periaatteet ymmärtäen ottaa toiminnassaan huomioon eri kulttuurien keskeiset piirteet niitä ymmärtäen
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> käyttää vierasta kieltä vaikuttamiseen argumentoivasti ja eri medioita luovasti käyttäen toimii johdonmukaisesti ja esimerkillisesti vieraskielisissä yhteyksissä sovellettavien oikeuksiensa ja velvollisuuksiensa mukaisesti työssä ja arkielämässä yhteiskunnallisen päätöksenteon periaatteet laajasti ymmärtäen ottaa toiminnassaan monipuolisesti huomioon eri kulttuurit niitä ymmärtäen.

Toiminta digitaalisessa ympäristössä

Pakolliset osaamistavoitteet, 2 osp

Opiskelija osaa

- käyttää yleisimpiä tieto- ja viestintäteknisiä laitteita ja tekee niihin liittyviä valintoja
- käyttää digitaalisia palveluita ja sovelluksia.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija käyttää tieto- ja viestintäteknisiä laitteita ja tekee niihin liittyviä valintoja.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• valitsee tarkoituksenmukaiset laitteet käyttökohteen mukaisesti osittain ohjatusti• käyttää yleisimpiä tieto- ja viestintäteknisiä laitteita kansalaistaitojen edellyttämällä tavalla osittain ohjatusti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• valitsee tarkoituksenmukaiset laitteet käyttökohteen mukaisesti• käyttää yleisimpiä tieto- ja viestintäteknisiä laitteita kansalaistaitojen edellyttämällä tavalla
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• valitsee tarkoituksenmukaiset laitteet eri käyttökohteiden mukaisesti• käyttää sujuvasti ja monipuolisesti yleisimpiä tieto- ja viestintäteknisiä laitteita kansalaistaitojen edellyttämällä tavalla.

Opiskelija käyttää digitaalisia palveluja ja sovelluksia.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• hankkii tietoa tarkoituksenmukaisista digitaalisista palveluista ja sovelluksista osittain ohjatusti• käyttää digitaalisia palveluja ja sovelluksia työtehtävissään osittain ohjatusti• käyttää ja jakaa digitaalisia sisältöjä noudattaen tekijänoikeuksia osittain ohjatusti• noudattaa tietoturvaan ja tietosuojaan liittyvää ohjeistusta• ymmärtää oman verkkoidentiteetin muodostamisen ja suojaamisen periaatteet
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• hankkii tietoa tarkoituksenmukaisista digitaalisista palveluista ja sovelluksista• käyttää digitaalisia palveluja ja sovelluksia työtehtävissään• käyttää ja jakaa digitaalisia sisältöjä noudattaen tekijänoikeuksia• noudattaa tietoturvaan ja tietosuojaan liittyvää ohjeistusta• ymmärtää oman verkkoidentiteetin muodostamisen ja suojaamisen periaatteet
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• hankkii järjestelmällisesti tietoa tarkoituksenmukaisista digitaalisista palveluista ja sovelluksista• käyttää digitaalisia palveluja ja sovelluksia työtehtävissään sujuvasti ja monipuolisesti• käyttää ja jakaa monipuolisia digitaalisia sisältöjä noudattaen tekijänoikeuksia• noudattaa tietoturvaan ja tietosuojaan liittyvää ohjeistusta järjestelmällisesti• ymmärtää oman verkkoidentiteetin muodostamisen ja suojaamisen periaatteet.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija osaa

- hyödyntää erilaisia digitaalisia ympäristöjä ja sovelluksia työtehtävissään
- tuottaa ja jakaa digitaalista aineistoa ammattiinsa liittyvissä verkostoissa.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija hyödyntää erilaisia digitaalisia ympäristöjä ja sovelluksia työtehtävissään.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• toimii digitaalisissa ympäristöissä ja verkostoissa osittain ohjatusti• hyödyntää sovelluksia ammatillisissa verkostoissa toimiessaan tarviton ajoittain ohjausta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• toimii digitaalisissa ympäristöissä ja verkostoissa• hyödyntää sovelluksia ammatillisissa verkostoissa toimiessaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• toimii digitaalisissa ympäristöissä ja verkostoissa• hyödyntää monipuolisesti sovelluksia ammatillisissa verkostoissa toimiessaan.

Opiskelija tuottaa ja jakaa digitaalista aineistoa ammattiinsa liittyvissä verkostoissa.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• tuottaa digitaalista aineistoa ammatillisissa verkostoissa osittain ohjatusti• jakaa aineistoja työryhmän sisäisesti ja noudattaa tekijänoikeusohjeistusta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• tuottaa digitaalista aineistoa ammatillisissa verkostoissa• jakaa aineistoja ja noudattaa tekijänoikeusohjeistusta
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• tuottaa monipuolista digitaalista aineistoa ammatillisissa verkostoissa• jakaa aineistoja ja noudattaa järjestelmällisesti tekijänoikeusohjeistusta.

Taide ja luova ilmaisu

Pakolliset osaamistavoitteet, 1 osp

Opiskelija osaa

- tunnistaa kulttuurien ja taiteen merkityksen hyvinvoinnille
- ilmaista itseään taiteen ja luovan ilmaisun keinoin
- ilmaista itseään luovasti kirjoittamalla ja hyödyntää kuvitteellisia tekstejä.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija tunnistaa kulttuurien ja taiteen merkityksen hyvinvoinnille.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">tunnistaa kulttuurien ja taiteen muotoja työssääntunnistaa esimerkkejä paikallisesta, kansallisesta ja eurooppalaisesta kulttuurista ja taiteesta ohjatustihavainnoi taiteen ja kulttuurin vaikutuksia hyvinvoinnille
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">hyödyntää kulttuurien ja taiteen eri muotoja työssääntunnistaa esimerkkejä paikallisesta, kansallisesta ja eurooppalaisesta kulttuurista ja taiteestatunnistaa taiteen ja kulttuurin vaikutuksia hyvinvoinnille
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">hyödyntää monipuolisesti kulttuurin ja taiteen muotoja monipuolisesti työssääntunnistaa monipuolisia esimerkkejä paikallisesta, kansallisesta ja eurooppalaisesta kulttuurista ja taiteestatunnistaa monipuolisesti taiteen ja kulttuurin vaikutuksia hyvinvoinnille.

Opiskelija ilmaisee itseään taiteen ja luovan ilmaisun keinoin.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">kehittää omaa luovaa ilmaisuaan osittain ohjatustiilmaisee itseään taiteen ja luovan ilmaisun keinoin itsenäisesti tai yhteistyössä muiden kanssa osittain ohjatusti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">kehittää omaa luovaa ilmaisuaanilmaisee itseään taiteen ja luovan ilmaisun keinoin itsenäisesti tai yhteistyössä muiden kanssa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">kehittää tavoitteellisesti omaa luovaa ilmaisuaanilmaisee itseään monipuolisesti taiteen ja luovan ilmaisun keinoin itsenäisesti tai yhteistyössä muiden kanssa.

Opiskelija ilmaisee itseään luovasti kirjoittamalla ja hyödyntää kuvitteellisia tekstejä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • kokeilee luovaa kirjoittamista • hyödyntää kirjoittaessaan kuvitteellisia tekstejä • tunnistaa kaunokirjallisuudesta esimerkkejä työnsä tueksi
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • kokeilee luovan kirjoittamisen erilaisia tapoja • hyödyntää kirjoittaessaan erilaisia kuvitteellisia tekstejä • käyttää kaunokirjallisuutta työnsä tukena
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • kokeilee luovan kirjoittamisen monipuolisia tapoja • hyödyntää kirjoittaessaan monipuolisia kuvitteellisia tekstejä • käyttää monipuolista kaunokirjallisuutta työnsä tukena.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija osaa

- havainnoida ja kerätä tietoa kulttuuriympäristöstä ja sen ilmiöistä
- suunnitella ja kokeilla teoksen, tuotteen tai palvelun toteuttamista luovan ilmaisun keinoin.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija havainnoi ja kerää tietoa kulttuuriympäristöstä ja sen ilmiöistä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • havainnoi kulttuuriympäristöään yhdessä muiden kanssa • kerää tietoa kulttuuriympäristönsä ilmiöistä työskentelynsä tueksi
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • havainnoi kulttuuriympäristöään • kerää tietoa kulttuuriympäristönsä ilmiöistä valitsemastaan näkökulmasta työskentelynsä tueksi
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • havainnoi monipuolisesti kulttuuriympäristöään • kerää tietoa kulttuuriympäristönsä ilmiöistä valitsemistaan näkökulmista työskentelynsä tueksi.

Opiskelija suunnittelee ja kokeilee teoksen, tuotteen tai palvelun toteuttamista luovan ilmaisun keinoin.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • suunnittelee pienimuotoisen teoksen, tuotteen tai palvelun käyttäen luovan ilmaisun keinoja • kokeilee pienimuotoisen teoksen, tuotteen tai palvelun toteuttamista luovan ilmaisun keinoin
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • suunnittelee teoksen, tuotteen tai palvelun käyttäen ilmaisun keinoja • kokeilee teoksen, tuotteen tai palvelun toteuttamista luovan ilmaisun keinoin
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • suunnittelee teoksen, tuotteen tai palvelun käyttäen monipuolisesti luovan ilmaisun keinoja • kokeilee teoksen, tuotteen tai palvelun toteuttamista monipuolisesti luovan ilmaisun keinoin.

2.24. Matemaattis-luonnontieteellinen osaaminen, 6 osp (400013)

Matematiikka ja matematiikan soveltaminen

Pakolliset osaamistavoitteet, 4 osp

Opiskelija osaa

- tehdä laskutoimituksia ja mittayksiköiden muunnokset ja soveltaa talousmatematiikkaa oman alan ja arkielämän edellyttämässä laajuudessa
- tehdä havaintoja ja päätelmiä kuvioiden ja kappaleiden geometrisista ominaisuuksista
- käyttää loogista päättelykykyä, yhtälöitä ja tarvittavia teknisiä apuvälineitä matemaattisten ongelmien ratkaisemiseen
- arvioida tulosten oikeellisuutta ja suuruusluokkaa sekä käytettyä ratkaisumenetelmää
- arvioida oman alan matemaattista osaamistaan.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija tekee laskutoimituksia ja mittayksiköiden muunnokset sekä soveltaa talousmatematiikkaa oman alan ja arkielämän edellyttämässä laajuudessa.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">laskee omaan alaan ja arkielämään liittyvät laskutoimitukset, kuten peruslaskutoimitukset ja prosenttilaskuttoteuttaa mittayksiköiden muunnoksettekee ohjeiden avulla yksinkertaisia arki- ja työelämään liittyviä talousmatematiikan laskelmiahavaitsee suureiden välisiä riippuvuuksia ja verrannollisuuksia
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">suorittaa sujuvasti oman alan ja arkielämään liittyvät laskutoimitukset, kuten peruslaskutoimitukset ja prosenttilaskuttoteuttaa itsenäisesti mittayksiköiden muunnoksettekee yksinkertaisia arki- ja työelämään liittyviä talousmatematiikan laskelmiahavaitsee ja tunnistaa suureiden välisiä riippuvuuksia ja verrannollisuuksia
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">soveltaa oman alan ja arkielämään tarvittavia laskutoimituksia, kuten peruslaskutoimituksia ja prosenttilaskuja, sekä arvioi tulosten tarkkuustasoatoteuttaa itsenäisesti ja sujuvasti mittayksiköiden muunnoksettekee arki- ja työelämään liittyviä talousmatematiikan laskelmia ja tekee vertailujen pohjalta perusteltuja johtopäätöksiäymmärtää suureiden välisen riippuvuuden ja verrannollisuuden.

Opiskelija tekee havaintoja ja päätelmiä kuvioiden ja kappaleiden geometrisista ominaisuuksista.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">laskee tavanomaisimmat pinta-ala- ja tilavuuslaskutoimituksetratkaisee käytännön ongelmia geometriaa hyväksi käyttäen tarviton ajoittain ohjausta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">laskee sujuvasti tavanomaisimmat pinta-ala- ja tilavuuslaskutoimituksetratkaisee alan käytännön ongelmia geometriaa hyväksi käyttäen
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">soveltaa työtehtäviin pinta-ala- ja tilavuuslaskutoimituksia ja arvioi tuloksiaratkaisee oman alan käytännön ongelmia geometriaa hyväksi käyttäen.

Opiskelija käyttää loogista päättelykykyä, yhtälöitä ja tarvittavia teknisiä apuvälineitä matemaattisten ongelmien ratkaisemiseen.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • ratkaisee omaan alaan liittyviä, keskeisiä matemaattisia ongelmia hyödyntäen peruslaskutoimituksia • käyttää yksinkertaisia matemaattisia yhtälöitä yksinkertaisten matemaattisten ongelmien ratkaisemiseen tarvitin ajoittain ohjausta • käyttää laskinta ja muita teknisiä apuvälineitä, kuten matemaattisia ohjelmistoja, työtehtäviin liittyvien matemaattisten perustehtävien ratkaisemiseen • hyödyntää ohjeen mukaan taulukoita ja piirroksia työelämän tehtävien ratkaisemiseen • käsittelee tilastollisia aineistoja ja tulkitsee tunnuslukuja tarvitin ajoittain ohjausta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • ratkaisee omaan alaan liittyviä ongelmia matemaattisten menetelmien avulla • käyttää yksinkertaisia matemaattisia yhtälöitä yksinkertaisten matemaattisten ongelmien ratkaisemiseen • käyttää sujuvasti laskinta ja muita apuvälineitä, kuten matemaattisia ohjelmistoja, ammattialaan liittyvien ongelmien ratkaisemiseen • hyödyntää taulukoita ja piirroksia työelämän tehtävien ratkaisemiseen • käsittelee itsenäisesti tilastollisia aineistoja ja tulkitsee tunnuslukuja
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • soveltaa matemaattisia menetelmiä omaan alaan liittyvien ongelmien asetteluun ja ratkaisemiseen sekä arvioi tulosten luotettavuutta ja tarkkuustasoa • käyttää matemaattisia yhtälöitä matemaattisten ongelmien ratkaisemiseen • hyödyntää monipuolisesti ja tehokkaasti laskimen ja muiden apuvälineiden, kuten matemaattisten ohjelmistojen, ominaisuuksia ammattialaan liittyvien ongelmien ratkaisemiseen • hyödyntää taulukoita, piirroksia ja muuta tilastollisesti tuotettua materiaalia työelämän matemaattisten ongelmien ratkaisemiseen • käsittelee itsenäisesti ja sujuvasti tilastollisia aineistoja ja tulkitsee tunnuslukuja.

Opiskelija arvioi tulosten oikeellisuutta ja suuruusluokkaa sekä käytettyä ratkaisumenetelmää.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> tarkistaa tulosten oikeellisuuden ja niiden suuruusluokan arvioi käytetyn ratkaisumenetelmän käyttökelpoisuutta tarviden ajoittain ohjausta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> tarkistaa tulosten oikeellisuuden ja niiden suuruusluokan sekä tunnistaa mahdollisia virhelähteitä arvioi johdonmukaisesti käytetyn ratkaisumenetelmän käyttökelpoisuutta
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> tarkistaa tulosten oikeellisuuden ja suuruusluokan mahdolliset virhelähteet huomioiden arvioi johdonmukaisesti käytetyn ratkaisumenetelmän käyttökelpoisuutta ja arvioi mahdollisia muita ratkaisumenetelmiä tulosten aikaansaamiseksi.

Opiskelija arvioi oman alan matemaattista osaamistaan.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> tunnistaa oman alan kannalta merkitykselliset matemaattiset vahvuutensa ja kehittämiskohteensa perustellusti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> tunnistaa oman alan kannalta merkitykselliset matemaattiset vahvuutensa ja kehittämiskohteensa perustellusti ja johdonmukaisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> tunnistaa oman alan kannalta merkitykselliset matemaattiset vahvuutensa ja kehittämiskohteensa perustellusti ja johdonmukaisesti sekä esittää matemaattisen osaamisen kehittämistapoja.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija osaa

- ratkaista omaan alaan liittyviä matemaattisia ongelmia päättelämällä, yhtälöillä ja kuvaajien avulla
- hankkia, ryhmitellä ja tulkita matemaattista tietoa
- tuottaa tilastoaineistosta informaatiota, tulkita graafisia esityksiä ja laskea todennäköisyyksiä
- arvioida matemaattisten ratkaisujen oikeellisuutta ja tuloksen suuruusluokkaa
- soveltaa arki- ja työelämässä tarvittavaa talousmatematiikkaa
- arvioida matemaattista osaamistaan.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija ratkaisee omaan alaan liittyviä matemaattisia ongelmia päättelemällä, yhtälöillä ja kuvaajien avulla.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• ratkaisee omaan alaan liittyviä matemaattisia ongelmia päättelemällä tarviton ajoittain ohjausta• käyttää yksinkertaisia matemaattisia yhtälöitä omaan alaan liittyvien matemaattisten ongelmien ratkaisemisessa• hyödyntää ohjeen mukaan taulukoita ja piirroksia alakohtaisissa tehtävissä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• ratkaisee omaan alaan liittyviä matemaattisia ongelmia päättelemällä• ratkaisee tavanomaisia arkielämään ja omaan alaan liittyviä ongelmia matemaattisesti• hyödyntää yhtälöitä, taulukoita ja piirroksia alakohtaisissa tehtävissä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• ratkaisee itsenäisesti ja johdonmukaisesti omaan alaan liittyviä matemaattisia ongelmia päättelemällä• mallintaa ja ratkaisee arkielämään ja omaan alaan liittyviä ongelmia matemaattisesti• hyödyntää yhtälöitä, taulukoita ja piirroksia alakohtaisissa tehtävissä arvioiden niiden käytettävyyttä.

Opiskelija hankkii, ryhmittelee ja tulkitsee matemaattista tietoa.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• tunnistaa omaan alaan liittyvää keskeistä matemaattista tietoa• kerää ja ryhmittelee graafista ja taulukoitua tietoa eri lähteistä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• tunnistaa ja vertailee omaan alaan liittyvää matemaattista tietoa tarpeen mukaan käyttäen lähteenä tilastoja, taulukoita ja graafisia esityksiä• kerää, ryhmittelee ja analysoi graafista ja taulukoitua tietoa eri lähteistä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• tunnistaa, arvioi ja tekee johtopäätöksiä omaan alaan liittyvästä matemaattisesta tiedosta• kerää tietoa monipuolisesti soveltaen ja käyttäen tiedonlähteenä tilastoja, taulukoita ja graafisia esityksiä ja ryhmittelee niiden pohjalta tietoa erilaisiin tarpeisiin.

Opiskelija tuottaa tilastoaineistosta informaatiota, tulkitsee graafisia esityksiä ja laskee todennäköisyyksiä.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • tuottaa ohjattuna tilastoaineistosta keskeisimpiä tunnuslukuja • ymmärtää todennäköisyyslaskennan merkityksen työssään ja laskee yksinkertaisia todennäköisyyksiä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • tuottaa alaan liittyvästä tilastoaineistosta keskeisimpiä tunnuslukuja • ymmärtää todennäköisyyslaskennan merkityksen työssään ja laskee todennäköisyyksiä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • tuottaa itsenäisesti alaan liittyvästä tilastoaineistosta keskeisimpiä tunnuslukuja • ymmärtää todennäköisyyslaskennan merkityksen työssään ja laskee itsenäisesti todennäköisyyksiä.

Opiskelija arvioi matemaattisten ratkaisujen oikeellisuutta ja tuloksen suuruusluokkaa.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • varmistaa yksinkertaisten matemaattisten ratkaisujen oikeellisuuden ja hahmottaa tuloksen suuruusluokan
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • varmistaa matemaattisten ratkaisujen oikeellisuuden ja päättelee tuloksen suuruusluokan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • varmistaa monivaiheisten matemaattisten ratkaisujen oikeellisuuden ja päättelee tuloksen suuruusluokan.

Opiskelija soveltaa arki- ja työelämässä tarvittavaa talousmatematiikkaa.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • tekee yksinkertaisia kustannus- ja kannattavuusvertailuja
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • tekee kustannus- ja kannattavuusvertailuja ja tekee vertailujen pohjalta johtopäätöksiä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • tekee monivaiheisia kustannus- ja kannattavuusvertailuja ja tekee vertailujen pohjalta perusteltuja johtopäätöksiä.

Opiskelija arvioi matemaattista osaamistaan.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> tunnistaa omat vahvuutensa ja kehittämiskohteensa matemaattisessa osaamisessaan perustellusti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> tunnistaa ja arvioi omia vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan matemaattisessa osaamisessaan perustellusti ja johdonmukaisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> tunnistaa ja arvioi omaa matemaattista osaamistaan perustellusti ja johdonmukaisesti sekä esittää matemaattisen osaamisen kehittämistapoja.

Fysikaaliset ja kemialliset ilmiöt ja niiden soveltaminen

Pakolliset osaamistavoitteet, 2 osp

Opiskelija osaa

- tunnistaa keskeiset fysiikan käsitteet ja soveltaa niitä arki- ja työelämässä
- huomioida kemialliset aineet ja niiden ominaisuudet työssään
- arvioida oman alan fysiikan ja kemian osaamistaan.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija tunnistaa keskeiset fysiikan käsitteet ja soveltaa niitä arki- ja työelämässä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> kuvaa tavanomaisia fysiikan ilmiöitä keskeisillä käsitteillä yhdistää tavanomaiset, fysiikan ilmiöihin liittyvät ominaisuudet ja suureet toisiinsa tarvitin ajoittain ohjausta käyttää fysiikan taitojaan työssään ohjatusti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> kuvaa ja perustelee fysiikan ilmiöitä keskeisillä käsitteillä yhdistää tavanomaiset, fysiikan ilmiöihin liittyvät ominaisuudet ja suureet toisiinsa käyttää fysiikan taitojaan työssään monipuolisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> kuvaa ja perustelee monipuolisesti fysiikan ilmiöitä keskeisillä käsitteillä yhdistää fysiikan ilmiöihin liittyvät ominaisuudet ja suureet toisiinsa soveltaa fysiikan taitojaan monipuolisesti työssään.

Opiskelija huomioi kemialliset aineet ja niiden ominaisuudet työssään.

Opiskelija huomioi kemialliset aineet ja niiden ominaisuudet työssään.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• kuvaa tavanomaisia kemiallisia ilmiöitä keskeisillä käsitteillä• ottaa huomioon työssään käytettävien tavallisimpien kemiallisten aineiden ominaisuudet ja mahdolliset ympäristöriskit• käsittelee kemiallisia aineita niin, ettei vaaranna omaa, muiden eikä ympäristön turvallisuutta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• kuvaa ja perustelee kemiallisia ilmiöitä keskeisillä käsitteillä• ottaa huomioon työssään käytettävien kemiallisten aineiden ominaisuudet ja mahdolliset ympäristöriskit• käsittelee kemiallisia aineita niin, ettei vaaranna omaa, muiden eikä ympäristön turvallisuutta
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• kuvaa ja perustelee monipuolisesti kemiallisia ilmiöitä keskeisillä käsitteillä• ottaa vastuullisesti huomioon työssään käytettävien kemiallisten aineiden ominaisuudet ja mahdolliset ympäristöriskit• käsittelee kemiallisia aineita niin, ettei vaaranna omaa, muiden eikä ympäristön turvallisuutta.

Opiskelija arvioi oman alan fysiikan ja kemian osaamistaan.

Opiskelija arvioi oman alan fysiikan ja kemian osaamistaan.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• tunnistaa oman alan kannalta merkitykselliset vahvuutensa ja kehittämiskohteensa fysiikassa ja kemiassa perustellusti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• tunnistaa oman alan kannalta merkitykselliset vahvuutensa ja kehittämiskohteensa fysiikassa ja kemiassa perustellusti ja johdonmukaisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• tunnistaa oman alan kannalta merkitykselliset vahvuutensa ja kehittämiskohteensa fysiikassa ja kemiassa perustellusti ja johdonmukaisesti sekä esittää osaamisen kehittämistapoja.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija osaa

- kuvata ja selittää ilmiöitä fysiikan käsitteiden ja lainalaisuuksien avulla omalla alallaan
- tehdä kokeellisia mittauksia ja havaintoja omaan alaan liittyvistä fysikaalisista ja kemiallisista ilmiöistä
- käsitellä kokeellisia mittaustuloksia ja analysoida havaintoja oman alan fysikaalisista ja kemiallisista ilmiöistä
- arvioida fysiikan ja kemian osaamistaan.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija kuvaa ja selittää ilmiöitä fysiikan käsitteiden ja lainalaisuuksien avulla omalla alallaan.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• kuvaa ja selittää lämpöoppiin, mekaniikkaan, aalto-oppiin ja sähköoppiin liittyviä käsitteitä ja lainalaisuuksia työtehtävissään tarviton ajoittain ohjausta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• kuvaa ja selittää johdonmukaisesti lämpöoppiin, mekaniikkaan, aalto-oppiin ja sähköoppiin liittyviä käsitteitä ja lainalaisuuksia työtehtävissään
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• kuvaa ja selittää itsenäisesti lämpöoppiin, mekaniikkaan, aalto-oppiin ja sähköoppiin liittyviä käsitteitä ja lainalaisuuksia työtehtävissään.

Opiskelija tekee kokeellisia mittauksia ja havaintoja omaan alaan liittyvistä fysikaalisista ja kemiallisista ilmiöistä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• laskee pitoisuuksia ja aineiden määriä tarviton ajoittain ohjausta• hankkii tietoa kemikaalien käyttöturvallisuustiedotteista tarviton ajoittain ohjausta• tekee mittauksia ja kokeellisia havaintoja alalle soveltuvia menetelmiä ja välineitä käyttäen, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• laskee pitoisuuksia ja aineiden määriä• hankkii tietoa arkielämään ja omaan alaan liittyvistä kemikaalien käyttöturvallisuustiedotteista• tekee itsenäisesti mittauksia ja kokeellisia havaintoja alalle soveltuvia menetelmiä ja välineitä käyttäen
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• laskee itsenäisesti pitoisuuksia ja aineiden määriä• hankkii tietoa kemikaalien käyttöturvallisuustiedotteista monipuolisia tietolähteitä hyödyntäen• suunnittelee ja tekee itsenäisesti mittauksia ja kokeellisia havaintoja alalle soveltuvia menetelmiä ja välineitä käyttäen.

Opiskelija käsittelee kokeellisia mittaustuloksia ja analysoi havaintoja oman alan fysikaalisista ja kemiallisista ilmiöistä.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• esittää keskeiset tulokset taulukoilla ja graafisilla esityksillä• arvioi mittaustulosten luotettavuutta tarviten ajoittain ohjausta• määrittelee mahdollisia virhetekijöitä ja ilmoittaa tuloksen riittävällä tarkkuudella tarviten ajoittain ohjausta
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• esittää keskeiset tulokset taulukoilla ja graafisilla esityksillä• arvioi mittaustulosten luotettavuutta johdonmukaisesti• määrittelee mahdollisia virhetekijöitä ja ilmoittaa tuloksen riittävällä tarkkuudella
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• esittää keskeiset tulokset taulukoilla ja graafisilla esityksillä havainnollisesti• arvioi itsenäisesti mittaustulosten luotettavuutta ja tekee niistä johtopäätöksiä• määrittelee mahdollisia virhetekijöitä ja ilmoittaa tuloksen oikealla tarkkuudella.

Opiskelija arvioi fysiikan ja kemian osaamistaan.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• tunnistaa omat vahvuudet ja kehittämiskohteet fysiikan ja matematiikan osaamisessaan perustellusti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• tunnistaa ja arvioi omia vahvuuksia ja kehittämiskohteita fysiikan ja kemian osaamisessaan perustellusti ja johdonmukaisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• tunnistaa ja arvioi omaa fysiikan ja kemian osaamistaan perustellusti ja johdonmukaisesti sekä esittää osaamisen kehittämistapoja.

2.25. Yhteiskunta- ja työelämäosaaminen, 9 osp (400014)

Yhteiskunnassa ja kansalaisena toimiminen

Pakolliset osaamistavoitteet, 2 osp

Opiskelija osaa

- toimia osana suomalaista yhteiskuntaa
- toimia yhteiskunnan palveluiden käyttäjänä ja kuluttajana
- suunnitella omaa talouttaan ja arvioida siihen liittyviä riskejä.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija toimii osana suomalaista yhteiskuntaa.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• noudattaa tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden periaatteita• tuntee kansalaisen perusoikeuksia ja velvollisuuksia• selvittää joitain yhteiskunnallisen vaikuttamisen tapoja ja toimii aktiivisena kansalaisena
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• noudattaa tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden periaatteita• tuntee kansalaisen perusoikeudet ja velvollisuudet• tuntee erilaisia yhteiskunnallisen vaikuttamisen tapoja ja toimii aktiivisena kansalaisena
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• toimii tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden periaatteita noudattaen ja edistäen• tuntee hyvin kansalaisen perusoikeudet ja velvollisuudet• tuntee monipuolisesti erilaisia yhteiskunnallisen vaikuttamisen tapoja ja toimii aktiivisena kansalaisena.

Opiskelija toimii yhteiskunnan palveluiden käyttäjänä ja kuluttajana.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• käyttää tarvitsemiaan yhteiskunnallisia palveluja• toimii vastuullisesti tiedostaen oikeutensa ja velvollisuutena kuluttajana• hankkii tarvitsemaansa tietoa kuluttaja-asioissa osittain ohjattuna
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• käyttää tarvitsemiaan yhteiskunnallisia palveluja tarkoituksenmukaisesti• toimii vastuullisesti tiedostaen oikeutensa ja velvollisuutensa kuluttajana• hankkii tarvitsemaansa tietoa kuluttaja-asioissa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• toimii tiedostavana yhteiskunnallisten palveluiden käyttäjänä• toimii vastuullisesti tiedostaen hyvin oikeutensa ja velvollisuutensa kuluttajana• hankkii aktiivisesti tarvitsemaansa tietoa kuluttaja-asioissa.

Opiskelija suunnittelee omaa talouttaan ja arvioi siihen liittyviä riskejä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> tunnistaa yhteiskuntaan ja omaan taloudelliseen tilanteeseensa keskeisesti vaikuttavia tekijöitä seuraa tulojaan ja menojaan suunnittelee hankintoja ja vertailee erilaisia rahoitusvaihtoehtoja asettaa henkilökohtaisia taloudellisia tavoitteita ennakoi talouttaan erilaisissa elämäntilanteissa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> arvioi omaan taloudelliseen tilanteeseensa keskeisesti vaikuttavia tekijöitä seuraa tulojaan ja menojaan suunnitelmallisesti suunnittelee hankintoja ja vertailee erilaisia rahoitusvaihtoehtoja asettaa henkilökohtaisia taloudellisia tavoitteita sekä seuraa niiden toteutumista ennakoi talouttaan erilaisissa elämäntilanteissa tunnistuen eri tilanteiden riskitekijöitä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> arvioi ja ennakoi omaan taloudelliseen tilanteeseensa vaikuttavia tekijöitä seuraa tulojaan ja menojaan suunnitelmallisesti ja järjestelmällisesti suunnittelee hankintoja ja vertailee erilaisia rahoitusvaihtoehtoja järjestelmällisesti ja monipuolisesti asettaa henkilökohtaisia taloudellisia tavoitteita, seuraa niiden toteutumista ja tarvittaessa tarkentaa tavoitteitaan ennakoi talouttaan erilaisissa elämäntilanteissa, toimii suunnitelmallisesti tavoitteiden saavuttamiseksi ja ottaa huomioon eri tilanteiden riskitekijöitä.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija osaa

- osallistua yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen
- arvioida alansa merkitystä yhteiskunnassa
- tulkita kansantalouden peruskäsitteitä ja tunnistaa keskeiset toimijat.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija osallistuu yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• hakee tietoa joistakin yhteiskunnallisista vaikuttamismahdollisuuksista ja seuraa yhteiskunnallista päätöksentekoa• osallistuu yhteiskunnalliseen toimintaan
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• hakee tietoa yhteiskunnallisista vaikuttamismahdollisuuksista ja seuraa yhteiskunnallista päätöksentekoa• osallistuu yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen tähtäävään toimintaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• hakee monipuolisesti tietoa yhteiskunnallisista vaikuttamismahdollisuuksista ja seuraa aktiivisesti yhteiskunnallista päätöksentekoa• osallistuu yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen tähtäävään toimintaan tavoitteellisesti.

Opiskelija arvioi alansa merkitystä yhteiskunnassa.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• seuraa alan yhteiskunnallista keskustelua• arvioi toimialansa merkitystä yhteiskunnassa osittain ohjatusti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• seuraa ja arvioi alan yhteiskunnallista keskustelua• arvioi toimialansa merkitystä yhteiskunnassa ja tulevaisuuden näkymiä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• seuraa ja arvioi alansa yhteiskunnallista keskustelua osallistuen siihen jollakin tavalla• arvioi ja seuraa monipuolisesti toimialansa merkitystä yhteiskunnassa ja tulevaisuuden näkymiä.

Opiskelija tulkitsee kansantalouden peruskäsitteitä ja tunnistaa keskeiset toimijat.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • seuraa taloutta koskevaa uutisointia • selvittää yhteiskunnallisen ja taloudellisen tilanteen heijastumista oman alan työpaikkoihin ja työllisyyteen • kertoo esimerkkejä kansantalouden peruskäsitteistä ja keskeisistä toimijoista
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • seuraa taloutta koskevaa uutisointia ja ymmärtää talouden merkityksen yhteiskunnassa • ymmärtää yhteiskunnallisen ja taloudellisen tilanteen heijastumista oman alan työpaikkoihin, työllisyyteen ja tulevaisuuteen • tuntee kansantalouden peruskäsitteet ja tunnistaa keskeiset toimijat
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • seuraa aktiivisesti taloutta koskevaa uutisointia ja ymmärtää talouden merkityksen yhteiskunnassa • ymmärtää yhteiskunnallisen ja taloudellisen tilanteen heijastumista oman alan työpaikkoihin ja työllisyyteen ja pohtii monipuolisesti teemaa • tuntee kansantalouden peruskäsitteet ja keskeiset toimijat ja arvioi niiden merkitystä kansantaloudelle.

Työelämässä toimiminen

Pakolliset osaamistavoitteet, 2 osp

Opiskelija osaa

- selvittää alan työmarkkinoiden tilannetta ja alan osaamistarpeita
- solmia työsopimuksen työnantajan kanssa
- toimia osana työyhteisöä.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija selvittää alan työmarkkinoiden tilannetta ja alan osaamistarpeita.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• selvittää alan työmarkkinoiden tilannetta osittain ohjatusti• tuntee työmarkkinajärjestelmän keskeisiä periaatteita• tietää esimerkkejä alansa ammatillisista verkostoista• tunnistaa alansa työtehtävissä tarvittavaa osaamista osittain ohjatusti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• selvittää alan työmarkkinoiden tilannetta• tuntee työmarkkinajärjestelmän keskeiset periaatteet• tietää alansa keskeiset ammatilliset verkostot• tunnistaa alansa eri työtehtävissä tarvittavaa osaamista
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• selvittää monipuolisesti alan työmarkkinoiden tilannetta• tuntee ja ymmärtää työmarkkinajärjestelmän keskeiset periaatteet• tietää alansa ammatilliset verkostot ja osallistuu niiden toimintaan• tunnistaa monipuolisesti eri työtehtävissä tarvittavaa osaamista.

Opiskelija osaa solmia työsopimuksen työnantajan kanssa.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• perehtyy oman alan työehtoihin ja keskeiseen työlainsäädäntöön osittain ohjattuna• tarkistaa työsopimuksen sisällön yhteistyössä asiantuntijan kanssa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• perehtyy oman alan työehtoihin ja keskeiseen työlainsäädäntöön• tarkistaa työsopimuksen sisällön käyttäen tarvittaessa asiantuntija-apua
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• perehtyy kattavasti oman alan työehtoihin ja keskeiseen työlainsäädäntöön• tarkistaa työsopimuksen sisällön itsenäisesti ja keskustelee työehdoista työnantajan kanssa.

Opiskelija toimii osana työyhteisöä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> noudattaa annettuja työaikoja ja sovittuja toimintatapoja noudattaa työssään ulkoasuun ja pukeutumiseen liittyviä ohjeita osittain ohjatusti käyttää työssään tarkoituksenmukaista suojavaatetusta ja noudattaa työturvallisuusohjeita työskentelee osana monimuotoista ja -kulttuurista työyhteisöä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> noudattaa annettuja työaikoja ja sovittuja toimintatapoja sekä toimii joustavasti erilaisissa tilanteissa noudattaa työssään ulkoasuun ja pukeutumiseen liittyviä ohjeita käyttää työssään tarkoituksenmukaista suojavaatetusta ja noudattaa työturvallisuusohjeita työskentelee luontevasti osana monimuotoista ja -kulttuurista työyhteisöä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> noudattaa annettuja työaikoja ja sovittuja toimintatapoja ja toimii joustavasti erilaisissa ja muuttuvissa tilanteissa noudattaa työssään ulkoasuun ja pukeutumiseen liittyviä ohjeita ottaen huomioon myös erityistilanteet käyttää ja huolehtii työssään tarkoituksenmukaisesta suojavaatetuksesta ja noudattaa työturvallisuusohjeita työskentelee luontevasti osana monimuotoista ja -kulttuurista työyhteisöä edistäen yhteisön hyvinvointia.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija osaa

- toimia työyhteisön jäsenenä
- toimia erilaisissa työelämän vuorovaikutus- ja ryhmätilanteissa
- selvittää oman alansa työtehtäviä kansallisilla ja kansainvälisillä työmarkkinoilla.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija toimii työyhteisön jäsenenä.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">tunnistaa oman roolinsa työyhteisön jäsenenä osittain ohjattunatyöskentelee pääsääntöisesti työpaikan toimintakulttuurin mukaisestinoudattaa sovittuja toimintatapoja ja tunnistaa omien toimintatapojensa kehittämiskohteita
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">tunnistaa oman roolinsa työyhteisön jäsenenätyöskentelee työpaikan toimintakulttuurin mukaisestinoudattaa sovittuja toimintatapoja ja kehittää omia toimintatapojaan
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">tunnistaa oman ja muiden roolit työyhteisön jäsenenätyöskentelee työpaikan toimintakulttuurin mukaisesti arvioiden sitä ja esittäen kehittämissideoitanoudattaa sovittuja toimintatapoja ja kehittää aktiivisesti omia toimintatapojaan.

Opiskelija toimii erilaisissa työelämän vuorovaikutus- ja ryhmätilanteissa.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">toimii erilaisissa työelämän vuorovaikutustilanteissakehittää vuorovaikutustaitojaan saamansa palautteen mukaisesti osittain ohjattunatoimii ryhmätilanteissa oman työtehtävän ja työpaikan toimintakulttuurin mukaisestikäyttää tarkoituksenmukaista psykologista tietoa oman ja työyhteisön hyvinvoinnin edistämiseksi osittain ohjatusti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">toimii rakentavasti erilaisissa työelämän vuorovaikutustilanteissakehittää vuorovaikutustaitojaan saamansa palautteen mukaisestitoimii erilaisissa ryhmätilanteissa oman työtehtävän ja työpaikan toimintakulttuurin mukaisestikäyttää tarkoituksenmukaista psykologista tietoa oman ja työyhteisön hyvinvoinnin edistämiseksi
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">toimii rakentavasti ja joustavasti erilaisissa työelämän vuorovaikutustilanteissa ottaen muut huomioonkehittää aktiivisesti vuorovaikutustaitojaan saamansa palautteen mukaisestitoimii luontevasti erilaisissa ryhmätilanteissa oman työtehtävän ja työpaikan toimintakulttuurin mukaisestikäyttää tarkoituksenmukaista psykologista tietoa oman ja työyhteisön hyvinvoinnin edistämiseksi ja kehittämiseksi.

Opiskelija selvittää oman alansa työtehtäviä kansallisilla ja kansainvälisillä työmarkkinoilla.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> etsii tietoa oman alansa työpaikoista kansallisilla ja kansainvälisillä työmarkkinoilla osittain ohjatusti löytää itselleen soveltuvia työpaikkoja kansallisilta ja kansainvälisiltä työmarkkinoilta osittain ohjatusti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> etsii itsenäisesti tietoa oman alansa työpaikoista kansallisilla ja kansainvälisillä työmarkkinoilla löytää itselleen soveltuvia työpaikkoja kansallisilta ja kansainvälisiltä työmarkkinoilta
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> etsii itsenäisesti ja monipuolisesti tietoa oman alansa työpaikoista kansallisilla ja kansainvälisillä työmarkkinoilla löytää itselleen soveltuvia työpaikkoja kansallisilta ja kansainvälisiltä työmarkkinoilta.

Opiskelu- ja urasuunnitteluvälmiudet

Pakolliset osaamistavoitteet, 1 osp

Opiskelija osaa

- tunnistaa omia kiinnostuksen kohteitaan, mahdollisuuksiaan ja tuen tarpeitaan
- tehdä tutkintoaan ja uraansa koskevia valintoja
- hankkia tutkinnon suorittamisen aikana tietoa erilaisista jatkokoulutusmahdollisuuksista ja koulutustarjonnasta
- valmistautua tutkinnon suorittamisen aikana työnhakuun ja oman osaamisensa esittelyyn.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija tunnistaa omia kiinnostuksen kohteitaan, mahdollisuuksiaan ja tuen tarpeitaan.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• selvittää omia vahvuuksiaan, valmiuksiaan ja kehittämiskohteitaan• tunnistaa kiinnostuksensa kohteita ja omia mahdollisuuksiaan ammattialalla tarviton rohkaisua• seuraa satunnaisesti oman oppimisensa edistymistä ja osaamisensa hankkimista• arvioi omaa oppimistaan ja osaamistaan
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• selvittää ja tunnistaa omia vahvuuksiaan, valmiuksiaan ja kehittämiskohteitaan• tunnistaa itsenäisesti kiinnostuksensa kohteita ja omia mahdollisuuksiaan ammattialalla• seuraa oma-aloitteisesti oman oppimisensa edistymistä ja osaamisensa hankkimista tunnistuen mahdollisen tuen tarpeen• arvioi omaa oppimistaan ja osaamistaan säännöllisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• selvittää monipuolisesti ja tunnistaa itsenäisesti omia vahvuuksiaan, valmiuksiaan ja kehittämiskohteitaan• tunnistaa kiinnostuksensa kohteita ja arvioi realistisesti omia mahdollisuuksiaan ammattialalla• ottaa vastuun omasta oppimisestaan ja sen edistämisestä• seuraa sitoutuneesti oman oppimisensa edistymistä ja osaamisensa hankkimista dokumentoimalla ja tunnistuen mahdollisen tuen tarpeen• arvioi omaa oppimistaan ja osaamistaan itsenäisesti sekä tekee tarvittavia muutoksia.

Opiskelija tekee tutkintoaan ja uraansa koskevia valintoja.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• perehtyy itselleen sopiviin uravaihtoehtoihin hyödyntäen tietolähteitä ja sähköisiä ohjauspalveluja• perehtyy oman tutkinnon muodostumiseen, tutkinnossa vaadittaviin suorituksiin ja valinnan mahdollisuuksiin, jotka edistävät omaa työelämään sijoittumista• seuraa tutkinnon suorittamisen edistymistä ohjatusti• tunnistaa ja kokeilee erilaisia oppimisympäristöjä osaamisen hankkimisessa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• selvittää itselleen sopivia vaihtoehtoja oman urasuunnitelmansa tueksi käyttäen erilaisia tietolähteitä ja sähköisiä ohjauspalveluja• tietää oman tutkinnon muodostumisen, tutkinnossa vaadittavat suoritukset ja valinnan mahdollisuudet, jotka edistävät työelämään sijoittumista ja omaa urasuunnitelmaa• seuraa tutkinnon suorittamisen edistymistä oma-aloitteisesti• käyttää erilaisia oppimisympäristöjä osaamisensa hankkimisessa
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• selvittää monipuolisesti ja itsenäisesti vaihtoehtoja oman urasuunnitelmansa pohjalta käyttäen aktiivisesti erilaisia tietolähteitä ja sähköisiä ohjauspalveluja• tietää oman tutkinnon muodostumisen, tutkinnossa vaadittavat suoritukset ja valinnan mahdollisuudet tehden itsenäisesti uraansa edistäviä valintoja ja päätöksiä• seuraa tutkinnon suorittamisen edistymistä aktiivisesti ja sitoutuneesti• käyttää ja valitsee omaa ammatillista kehittymistään tukevia oppimisympäristöjä.

Opiskelija hankkii tutkinnon suorittamisen aikana tietoa erilaisista jatkokoulutusmahdollisuuksista ja koulutustarjonnasta.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • käyttää jatkokoulutukseen liittyviä tietolähteitä, ohjauspalveluja ja hakujärjestelmiä • hankkii tietoa erilaisista jatkokoulutuksen vaihtoehdoista ja mahdollisuuksista ja suunnittelee omaa urasuunnitelmaansa • perehtyy jatkokoulutuksen pääsyvaatimuksiin, hakumenettelyyn ja valintakriteereihin
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • käyttää sujuvasti jatkokoulutukseen ja tulevaisuuden suunnitteluun liittyviä tietolähteitä, ohjauspalveluja ja hakujärjestelmiä • hankkii monipuolisesti tietoa itselleen sopivista erilaisista jatkokoulutuksen vaihtoehdoista ja tekee urasuunnitelman • perehtyy monipuolisesti jatkokoulutuksen pääsyvaatimuksiin, hakumenettelyyn ja valintakriteereihin
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • käyttää itsenäisesti jatkokoulutukseen ja tulevaisuuden suunnitteluun liittyviä tietolähteitä, ohjauspalveluja ja hakujärjestelmiä • hankkii aktiivisesti tietoa erilaisista jatkokoulutuksen vaihtoehdoista ja hyödyntää tietoa omassa urasuunnitelmassaan • perehtyy aktiivisesti ja oma-aloitteisesti jatkokoulutuksen pääsyvaatimuksiin, hakumenettelyyn ja valintakriteereihin.

Opiskelija valmistautuu tutkinnon suorittamisen aikana työnhakuun ja oman osaamisensa esittelyyn.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • perehtyy erilaisten työpaikkojen tarjoamiin mahdollisuuksiin, työympäristöihin ja uravaihtoehtoihin • tekee omaa osaamistaan esittelevän tuotoksen työnhakua varten ja harjoittelee osaamisensa esittelyä • hakee työpaikkoja tarviton ajoittain ohjausta hakujärjestelmien ja -menetelmien käytössä • päivittää urasuunnitelmaansa työllistymistä varten
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • perehtyy monipuolisesti erilaisten työpaikkojen tarjoamiin mahdollisuuksiin, työympäristöihin ja kartoittaa itselleen sopivia uravaihtoehtoja • tekee omaa osaamistaan esittelevän tuotoksen työnhakua varten ja esittelee osaamistaan kattavasti • hakee työpaikkoja ja käyttää erilaisia hakujärjestelmiä ja -menetelmiä sujuvasti • päivittää omatoimisesti urasuunnitelmaansa työllistymistä varten
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • selvittää systemaattisesti erilaisten työpaikkojen tarjoamat mahdollisuudet, niiden työympäristöt ja realistiset uravaihtoehdot oman suunnitelman pohjalta • tekee persoonallisen ja myyvän omaa osaamistaan esittelevän tuotoksen työnhakua varten ja esittelee osaamistaan innostavasti ja kattavasti • hakee itsenäisesti työpaikkoja ja hyödyntää erilaisia hakujärjestelmiä ja -menetelmiä monipuolisesti ja sujuvasti • päivittää aktiivisesti ja itsenäisesti urasuunnitelmaansa työllistymistä edistäen.

Yrittäjyys ja yrittäjämäinen toiminta

Pakolliset osaamistavoitteet, 1 osp

Opiskelija osaa

- toimia yrityksen tavoitteita edistäen
- ideoida liikeidean ja arvioida sen toteuttamismahdollisuuksia.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija toimii yrityksen tavoitteita edistäen.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">tunnistaa yritystoiminnan merkitystä yhteiskunnassakuvaa organisaation liiketoimintamallin osittain ohjatustitoimii taloudellisesti tunnistuen toimintansa merkityksen osana työyhteisöä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">kuvaa yritystoiminnan merkityksen yhteiskunnassakuvaa organisaation liiketoimintamallintoimii tehtävissään taloudellisesti ja asiakaslähtöisesti tunnistuen toimintansa merkityksen osana työyhteisöä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">kuvaa alansa yritystoiminnan merkitystä yhteiskunnassa ja ennakoii alan tulevia kehitysnäkymiäkuvaa organisaation liiketoimintamallin itsenäisestitoimii tehtävissään oma-aloitteisesti, taloudellisesti ja asiakaslähtöisesti tunnistuen työnsä vaikutukset organisaation tulokseen.

Opiskelija ideoi liikeidean ja arvioi sen toteuttamismahdollisuuksia.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">ideoi liikeidean osittain ohjatustilöytää yrityksen perustamista tukevia palveluita ja tietolähteitäselvittää liikeidean edellyttämiä taloudellisia resurssejakuvaa liikeidean toteuttamiseksi tarvittavia verkostojaarvioi valmiuksiaan toimia yrittäjänä
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">ideoi liikeidean asiakaslähtöisestilöytää yrityksen perustamista tukevat keskeiset palvelut ja tietolähteetarvioi liikeidean edellyttämiä taloudellisia ja toiminnallisia resurssejakuvaa liikeidean toteuttamiseksi tarvittavia verkostojaarvioi valmiuksiaan toimia yrittäjänä ja tunnistaa yritystoiminnan riskejä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">ideoi liikeidean asiakaslähtöisesti ja arvioi sen toimivuuttalöytää yrityksen perustamista tukevia palveluita ja tietolähteitä hyödyntäen eri kanaviaarvioi liikeidean edellyttämien taloudellisten ja toiminnallisten resurssien saatavuudenkuvaa liikeidean toteuttamiseksi tarvittavia verkostoja ja arvioi yhteistyömahdollisuuksiaarvioi realistisesti valmiuksiaan toimia yrittäjänä tiedostaen yritystoiminnan riskit.

Työkyvyn ja hyvinvoinnin ylläpitäminen

Pakolliset osaamistavoitteet, 2 osp

Opiskelija osaa

- huolehtia terveydestään ja toimintakyvystään
- arvioida toimintaympäristönsä ja toimintansa turvallisuutta ja terveellisyyttä
- edistää liikunnan avulla opiskelu- ja työkykyään sekä hyvinvointiaan
- ehkäistä tapaturmien syntymistä ja antaa ensiapua.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija huolehtii terveydestään ja toimintakyvystään.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">etsii osittain ohjattuna tietoa ikäluokkansa terveydestä ja mahdollisuuksista oman terveytensä ja toimintakykynsä edistämiseksilaatii itselleen toteuttamiskelpoisen suunnitelman oman terveytensä ja hyvinvointinsa edistämiseksi ottaen siinä huomioon mm. liikunnan, ravitsemuksen, palautumisen, unen, mielen hyvinvoinnin, tupakoimattomuuden (sis. kaikki nikotiiniuotteet) ja päihteettömyyden, seksuaaliterveyden sekä ihmissuhteiden merkityksen päivittäisissä toiminnoissaedistää osittain ohjattuna terveyttään ja hyvinvointiaan suunnitelman mukaisesti ja arvioi tavoitteidensa toteutumista
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">etsii tietoa ikäluokkansa terveydestä ja mahdollisuuksista oman terveytensä ja toimintakykynsä edistämiseksilaatii itselleen yksilöllisen suunnitelman oman terveytensä ja hyvinvointinsa edistämiseksi ottaen siinä monipuolisesti huomioon liikunnan, ravitsemuksen, palautumisen, unen, mielen hyvinvoinnin, tupakoimattomuuden (sis. kaikki nikotiiniuotteet) ja päihteettömyyden, seksuaaliterveyden sekä ihmissuhteiden merkityksen opiskelu- ja työkyvyn ylläpitämiseksiedistää terveyttään ja hyvinvointiaan suunnitelman mukaisesti ja arvioi realistisesti oman toimintansa vaikutuksia ja tavoitteidensa toteutumista
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">etsii monipuolista tietoa ikäluokkansa terveyseroista ja mahdollisuuksista oman terveytensä ja toimintakykynsä edistämiseksilaatii itselleen tilannekohtaisesti päivitettävän ja monipuolisen suunnitelman terveytensä ja hyvinvointinsa edistämiseksi ottaen siinä huomioon liikunnan, ravitsemuksen, palautumisen, unen, mielen hyvinvoinnin, tupakoimattomuuden (sis. kaikki nikotiiniuotteet) ja päihteettömyyden, seksuaaliterveyden ja ihmissuhteiden merkityksen opiskelu- ja työkyvyn ylläpitämiseksiedistää terveyttään ja hyvinvointiaan aktiivisesti ja arvioi realistisesti suunnitelman toteutumista ja tavoitteiden saavuttamista hyödyntäen arvioinnissa myös muilta saamaansa palautetta.

Opiskelija arvioi toimintaympäristönsä ja toimintansa turvallisuutta ja terveellisyttä.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• toimii sovittujen turvallisuutta ja terveyttä edistävien toimintaohjeiden mukaisesti, yhteistyössä muiden kanssa, mutta tarvitsee ajoittain ohjausta• ottaa työssään huomioon oman ammatin kuormittavuustekijät ja työkyvyn kehittämisen merkityksen tarvitin ajoittain ohjausta• selvittää ohjattuna ergonomian vaikutukset työkykyyn
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• toimii sovittujen turvallisuutta ja terveyttä edistävien toimintaohjeiden mukaisesti yhteistyössä muiden kanssa• ottaa työssään huomioon oman ammatin kuormittavuustekijät ja edistää työkykyään• selvittää ergonomian vaikutukset työkykyyn
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• toimii sovittujen turvallisuutta ja terveyttä edistävien toimintaohjeiden mukaisesti yhteistyössä muiden kanssa ja arvioi toimintatapojensa kehittämistarpeita• ottaa työssään monipuolisesti huomioon oman ammatin kuormittavuustekijät ja edistää työkykyään• selvittää ergonomian vaikutukset työkykyyn erilaisissa työympäristöissä.

Opiskelija edistää liikunnan avulla opiskelu- ja työkykyään sekä hyvinvointiaan.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• hakee tietoa liikkumisen tavallisimmista hyödyistä ja vaatimuksista opiskelu- ja työkyvylle sekä ottaa tiedot joiltain osin huomioon terveyttä ja hyvinvointia edistävässä suunnitelmassaan• harjoittaa joiltakin osin opiskelu- ja työkyvyn vaatimia fyysisiä ominaisuuksiaan ja ergonomiataitojaan• liikkuu liikuntatilanteissa ylläpitäen opiskelu- ja työkykyään
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• hakee tietoa liikkumisen hyödyistä ja vaatimuksista terveydelle sekä opiskelu- ja työkyvylle ja ottaa tiedot huomioon terveyttä ja hyvinvointia edistävässä suunnitelmassaan• kehittää opiskelu- ja työkyvyn vaatimia fyysisiä ominaisuuksiaan ja ergonomiataitojaan• liikkuu monipuolisesti erilaisissa liikuntatilanteissa ylläpitäen opiskelu- ja työkykyään
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• hakee monipuolisesti tietoa liikkumisen hyödyistä ja vaatimuksista terveydelle sekä opiskelu- ja työkyvylle ja ottaa tiedot huomioon fyysisistä toimintakykyä edistävässä suunnitelmassaan huomioiden myös alakohtaiset vaatimukset opiskelu- ja työkyvyn ylläpitoon• kehittää oma-aloitteisesti ja monipuolisesti opiskelu- ja työkyvyn vaatimia fyysisiä ominaisuuksiaan ja ergonomiataitojaan• liikkuu monipuolisesti ja parhaansa yrittäen kaikissa liikuntatilanteissa edistäen opiskelu- ja työkykyään.

Opiskelija ehkäisee tapaturmien syntymistä ja antaa ensiapua.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • ennakoi mahdollisia tapaturmariskejä liikuntatilanteissa • antaa ensiapua tavallisimmissa ensiapua vaativissa tilanteissa, tunnistaa osaamisensa rajat ja hakee lisäapua nopeasti
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • ehkäisee toiminnallaan liikuntatapaturmien syntymistä • antaa ensiapua ja hakee tilanteen niin vaatiessa lisäapua nopeasti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • toimii huolellisesti ja ehkäisee liikuntatapaturmien syntymistä • antaa ensiapua ja hakee oikea-aikaisesti lisäapua • estää toiminnallaan lisätapaturmien syntymistä.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija osaa

- ylläpitää ja edistää työkykyään ja hyvinvointiaan liikunnan avulla
- edistää oppilaitosyhteisön ja opiskelijoiden hyvinvointia ja osallisuutta.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija ylläpitää ja edistää työkykyään ja hyvinvointiaan liikunnan avulla.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • pitää yllä fyysistä toimintakykyään ja osallistuu liikuntatilanteisiin annettujen ohjeiden mukaan ja noudattaa reilun pelin periaatteita • käyttää liikunnan harrastamiseen tarvittavia motorisia perustaitoja • seuraa kuormittumistaan ja työkykyvaatimuksia suhteessa omaan toimintakykyynsä ohjattuna
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • pitää yllä fyysistä toimintakykyään ja osallistuu liikuntatilanteisiin aktiivisesti reilun pelin periaatteita noudattaen • soveltaa monipuolisesti liikunnan harrastamiseen tarvittavia motorisia perustaitoja • seuraa itsenäisesti kuormittumistaan ja työkykyvaatimuksia suhteessa omaan toimintakykyynsä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • seuraa, arvioi ja pitää yllä fyysistä toimintakykyään sekä osallistuu liikuntatilanteisiin aktiivisesti edistäen reilun pelin periaatteiden toteutumista • soveltaa monipuolisesti liikunnan harrastamiseen tarvittavia motorisia perustaitoja ja liikunnan lajitaitoja • arvioi perustellusti kuormittumistaan ja työkykyvaatimuksia suhteessa omaan toimintakykyynsä.

Opiskelija edistää oppilaitosyhteisön ja opiskelijoiden hyvinvointia ja osallisuutta.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> toimii opiskelijaryhmän jäsenenä osallisuutta edistävästi ja osallistuu opiskelijoille järjestettyihin liikunta- ja muihin tapahtumiin sekä tilaisuuksiin
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> toimii aktiivisesti opiskelijaryhmän jäsenenä hyvinvointia edistävästi sekä suunnittelee ja osallistuu opiskelijoiden järjestämiin liikunta- ja muihin tapahtumiin sekä tilaisuuksiin
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> toimii aktiivisesti opiskelijaryhmän jäsenenä sekä suunnittelee ja osallistuu opiskelijoiden järjestämiin liikunta- ja muihin tapahtumiin ja tilaisuuksiin hyvinvointia ja osallisuutta edistävästi.

Kestävän kehityksen edistäminen

Pakolliset osaamistavoitteet, 1 osp

Opiskelija osaa

- toimia kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti
- ottaa huomioon elinkaariajattelun periaatteet
- pohtia ratkaisuja eettisistä näkökulmista.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija osaa toimia kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">tietää kestävän kehityksen ekologisen, taloudellisen, sosiaalisen ja kulttuurisen kestävyuden keskeiset tavoitteetymmärtää luonnonvarojen rajallisuuden ja kestävän käytön merkityksen kansallisestitunnistaa keskeiset toimintatavat kestävän kehityksen edistämiseen käyttäen apuna asiantuntijoita
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">tietää kestävän kehityksen ekologisen, taloudellisen, sosiaalisen ja kulttuurisen kestävyuden keskeiset tavoitteet ja näiden vaikutuksen toisiinsaymmärtää luonnonvarojen rajallisuuden ja kestävän käytön merkityksen kansallisesti suhteessa globaaliin toimintaympäristöön tuoden esille esimerkkejä näistätunnistaa keskeiset toimintatavat kestävän kehityksen edistämiseen itsenäisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">tietää kestävän kehityksen ekologisen, taloudellisen, sosiaalisen ja kulttuurisen kestävyuden keskeiset tavoitteet ja näiden vaikutuksen toisiinsa kokonaisvaltaisestiymmärtää luonnonvarojen rajallisuuden ja kestävän käytön merkityksen kansallisesti suhteessa globaaliin toimintaympäristöön esittäen soveltamiskohteitatunnistaa keskeiset toimintatavat kestävän kehityksen edistämiseen itsenäisesti ja eri ulottuvuuksien näkökulmasta.

Opiskelija ottaa huomioon elinkaariajattelun periaatteet.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">ymmärtää kiertotalouden periaatteentunnistaa tuotteen tai palvelun energia- ja materiaalihokkuudenmäärittää jonkin tuotteen elinkaaren yleisellä tasolla
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">ymmärtää kiertotalouden periaatteen ja arvioi sen merkitystäarvioi tuotteen tai palvelun energia- ja materiaalihokkuudenmäärittää jonkin tuotteen elinkaaren itsenäisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">ymmärtää kiertotalouden periaatteen, arvioi sen merkitystä ja esittää kehittämismahdollisuuksiaarvioi tuotteen tai palvelun energia- ja materiaalihokkuuden esittäen tarvittavia uudistamistarpeitamäärittää jonkin tuotteen elinkaaren ymmärtäen kokonaisvaikutukset.

Opiskelija pohtii ratkaisuja eettisistä näkökulmista.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">tunnistaa työhön liittyviä joitakin vaiheita ja tilanteita, joihin sisältyy eettisiä valintojapohtii omien ratkaisujen vaikutusta eettisestä näkökulmasta yhdessä muiden kanssa
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">tunnistaa työhön liittyviä vaiheita ja tilanteita, joihin sisältyy eettisiä valintojapohtii omien ja muiden ratkaisujen vaikutusta eettisestä näkökulmasta itsenäisesti
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">tunnistaa monipuolisesti työhön liittyviä vaiheita ja tilanteita, joihin sisältyy eettisiä valintojapohtii ja analysoi omien ja muiden ratkaisujen vaikutusta erilaisten eettisten näkökulmien mukaisesti.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija osaa

- arvioida kestävään kehitykseen vaikuttavat tekijät työssään tai alallaan
- suunnitella kestävä kehityksen edistämiseen liittyviä toimintatapoja
- toimia kestävä kehityksen edistäjänä työssään tai alallaan
- arvioida kestävä kehityksen edistämisen onnistumista työssään tai alallaan.

Arviointi

Arvioinnin kohteet

Opiskelija arvioi kestävään kehitykseen vaikuttavat tekijät työssään tai alallaan.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• perehtyy työpaikan tai alan toimintaan siten, että osaa arvioida sitä kestäväen kehityksen jostakin näkökulmasta (ekologinen, taloudellinen, sosiaalinen tai kulttuurinen) työyhteisön jäsenten kanssa yhdessä• arvioi keskeiset työpaikan tai alan kestävään kehitykseen vaikuttavat tekijät ohjeiden mukaisesti• valitsee yhdessä työyhteisön jäsenten kanssa, mitä kestäväen kehityksen näkökulmaa erityisesti tulisi kehittää
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• perehtyy työpaikan tai alan toimintaan siten, että osaa arvioida sitä kestäväen kehityksen eri näkökulmista (ekologinen, taloudellinen, sosiaalinen ja kulttuurinen) itsenäisesti• arvioi keskeiset työpaikan tai alan kestävään kehitykseen vaikuttavat tekijät• valitsee, mitä kestäväen kehityksen näkökulmaa erityisesti tulisi kehittää tehden joitakin aloitteita
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• perehtyy työpaikan tai alan toimintaan siten, että osaa arvioida sitä kestäväen kehityksen eri näkökulmista (ekologinen, taloudellinen, sosiaalinen ja kulttuurinen) kattavasti• arvioi työpaikan tai alan kestävään kehityksen vaikuttavat tekijät kokonaisvaltaisesti• valitsee, mitä kestäväen kehityksen näkökulmaa erityisesti tulisi kehittää perustellen ratkaisunsa ja tehden tarvittavia aloitteita.

Opiskelija suunnittelee kestävän kehityksen edistämiseen liittyviä toimintatapoja.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• määrittelee tavoitteet kestävän kehityksen edistämiseen ja ongelmien ratkaisemiseen yhteistyössä työyhteisön jäsenten kanssa• valitsee kestävää kehitystä edistävät keinot ja toimintatavat ohjeiden mukaisesti• aikatauluttaa tehtävät ja määrittää resurssit yhteistyössä muiden kanssa• osallistuu tarvittavan yhteistyön määrittämiseen
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• määrittelee tavoitteet kestävän kehityksen edistämiseen ja ongelmien ratkaisemiseen itsenäisesti• valitsee kestävää kehitystä edistävät keinot ja toimintatavat• aikatauluttaa tehtävät ja määrittää resurssit• suunnittelee tarvittavan yhteistyön
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• määrittelee selkeät ja konkreettiset tavoitteet kestävän kehityksen edistämiseen ja ongelmien ratkaisemiseen• valitsee kestävää kehitystä edistävät keinot ja toimintatavat realistisesti• aikatauluttaa tehtävät ja määrittää resurssit realistisesti• suunnittelee yhteistyön muodot ja osallistamistavat.

Opiskelija toimii kestävän kehityksen edistäjänä työssään tai alallaan.

Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none">• toteuttaa suunnitelmaa työyhteisön jäsenten kanssa• toimii itse kestävän kehityksen periaatteita noudattaen• osallistuu yhteistyöhön muiden kanssa pyrkien muiden motivoimiseen
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none">• toteuttaa suunnitelmaa• toimii itse kestävän kehityksen periaatteita noudattaen välittäen muille tietoa toimintatapojen muutostarpeista• kannustaa ja motivoi muita osallistumaan ennalta määritellyllä menetelmällä
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none">• toteuttaa suunnitelmaa tehden siihen tarvittavat muutokset tilanteen edellyttäessä• toimii itse kestävän kehityksen periaatteita noudattaen, välittää muille tietoa toimintatapojen muutostarpeista ja esittää aktiivisesti muutosehdotuksia• kannustaa ja motivoi muita osallistumaan tilanteeseen sopivia menetelmiä käyttäen.

Opiskelija arvioi kestävän kehityksen edistämisen onnistumista työssään tai alallaan.	
Opiskelija	
Tyydyttävä T1	<ul style="list-style-type: none"> • arvioi, miten toimintatavat tai tuotokset ovat muuttuneet prosessin aikana käyttäen apuna tarvittavaa tukea • esittää kehittämistarpeita ja jatkosuunnitelman kestävän kehityksen edistämiseksi
Tyydyttävä T2	
Hyvä H3	<ul style="list-style-type: none"> • arvioi, miten toimintatavat tai tuotokset ovat muuttuneet prosessin aikana, ja vertaa niitä entiseen • esittää selkeät kehittämistarpeet ja jatkosuunnitelman kestävän kehityksen edistämiseksi
Hyvä H4	
Kiitettävä K5	<ul style="list-style-type: none"> • arvioi, miten toimintatavat tai tuotokset ovat muuttuneet prosessin aikana, ja vertaa niitä entiseen ja arvioi prosessin onnistumista • esittää selkeät ja kehittämistarpeet ja perustellun jatkosuunnitelman kestävän kehityksen edistämiseksi.

3. Arviointiasteikko

T2 = Opiskelijan osaamisen taso ylittää selkeästi T1-tason, mutta ei yllä H3-tasolle.

H4 = Opiskelijan osaamisen taso ylittää selkeästi H3-tason, mutta ei yllä K5-tasolle.